

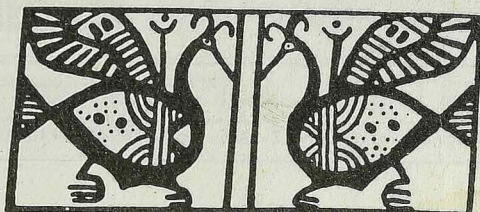
ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΚΥΠΡΟΣ

Ε.Ο.Κ.Α.: 30 χρόνια

Κ. ΜΟΝΤΗΣ, ΣΤΕΡΓΙΟΣ ΔΗΜΟΥΛΗΣ, ΑΝΘΟΣ ΡΟΔΙΝΗΣ, ΑΝΔΡΟΥΛΑ ΜΟΥ-
ΖΟΥΡΟΥ, ΑΝΔΡΕΑΣ ΚΑΡΑΓΙΩΡΓΗΣ, ΠΟΠΗ ΣΩΤΗΡΙΟΥ, ΚΥΠΡΟΣ ΧΡΥΣΑΝ-
ΘΗΣ, ΘΕΜΙΣ ΘΕΟΧΑΡΟΥΣ, ΑΝΔΡΕΑΣ ΧΑΤΖΗΘΩΜΑΣ, ΣΑΒΒΑΣ ΠΑΥΛΟΥ,
ΔΗΜ. ΓΙΑΚΟΣ, ΚΩΣΤΑΣ ΠΡΟΥΣΗΣ

298 - 300

ISSN 0554 - 3363

ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΚΥΠΡΟΣ

ΜΗΝΙΑΙΟ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ

Υπεύθυνος εκδότης: ΚΥΠΡΟΣ ΧΡΥΣΑΝΘΗΣ

Ανδροκλέους 2, Λευκωσία, Τηλ. 465900

Για τους Συνδρομητές Ελλάδας:

Παρακαλώ να πληρώνεται η συνδρομή στην ΕΘΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΕΛΛΑΔΟΣ

Πίστωση Λογαριασμού 080/51260530

στο όνομα: Παναγιώτης Κ. Χρυσάνθης

αίτιολογία: Συνδρομή περιοδικού «Πνευματική Κύπρος» έτος...

και να μας στέλλεται ή απόδειξη για τα βιβλία μας.

Έτήσια συνδρομή	Κ£3.00
Έτήσια συνδρομή δια βιβλιοθήκες, σχολεία, οργανισμούς	Κ£4.00
Έτήσια συνδρομή Ελλάδος	1200 δραχμές
Έτήσια συνδρομή εξωτερικού	\$14 (δολάρια)
Τιμή τεύχους	Κ£0.50 σέντ
Τιμή διπλού τεύχους	Κ£0.75 σέντ

Τα χειρόγραφα δεν επιστρέφονται. Κλισε και φωτογραφίες επιστρέφονται.

100 ανάτυπα προς τρεις λίρες τη σελίδα πληρώνονται από τον συγγραφέα στον τυπογράφο.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΑ: Παλομας, Διονύσιος Σολωμός	137
Κ. ΜΟΝΤΗΣ: Τρία ανέκδοτα νεανικά ποιήματα	138
ΣΤ. ΔΗΜΟΥΛΗΣ: Τρία ποιήματα	140
Α. ΡΟΔΙΝΗΣ: Βουνά	141
ΑΝΔΡ. ΜΟΥΖΟΥΡΟΥ: Κερύνεια	141
Α. ΚΑΡΑΓΙΩΡΓΗΣ: Στιγμές του Άγωνα με την πένα του Κ. Χρυσάνθη	143
ΠΟΠΗ ΣΩΤΗΡΙΟΥ: Ταξίδι 1982	150
Κ. ΧΡΥΣΑΝΘΗΣ: Στα χρόνια του Εσσηκισμού	151
ΘΕΜ. ΘΕΟΧΑΡΟΥΣ: Ο Άγώνας του '55 στο Κυπριακό Θέατρο	174
ΑΝΔΡ. ΧΑΤΖΗΘΩΜΑΣ: και Σ. ΠΑΥΛΟΥ: Βιβλιογραφία Κυπριακών Βιβλιογραφιών:	179
Κ. ΧΡΥΣΑΝΘΗΣ: Ο Άγώνας της Ε.Ο.Κ.Α. στ' περιοδικό «Πνευματική Κύπρος»	183

ΚΑΘΕ ΜΗΝΑ - ΠΝΕΥΜΑ ΚΑΙ ΖΩΗ - Κ. Χρυσάνθη: Το τέλος των εικοσιπέντε χρόνων του περιοδικού «Πνευματική Κύπρος» - ΤΟ ΒΙΒΛΙΟ - Κ. Χρυσάνθη: Γ. Π. Σαθθίδη «Μικρά Καθαφικά, Α' τόμ.», Νίτσας Φ. Χριστοδούλου «Λυχνίες και Τερρακότες» - Δημ. Γιάκου: Στ. Καλιφιώτη «Η αδούλωτη Κύπρος», Γ. Κουγιούλη «Ταξιδιωτικά». - Κ. Προυσή: Κ. Χρυσάνθη «Δημ. Θ. Λιπέρτης» - Κ. Χρυσάνθη: Ν. Τζεμμαδιανού «Τραγούδια σ' ένα ήλιότρητο», Διον. Καρατζά «Αντιόπη» - Ανακοίνωση - Διαγωνισμός παιδικού βιβλίου - ΓΕΝΙΚΑ - ΑΠΟ ΤΟΝ ΚΥΠΡΙΑΚΟ ΤΥΠΟ - ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ - ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΟ ΔΕΛΤΙΟ.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ ΤΟΜΟΥ ΚΔ' και ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ ΤΟΜΟΥ ΚΕ'

ΝΕΕΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ

ΚΥΠΡΟΣ ΧΡΥΣΑΝΘΗΣ

Λυρικός Λόγος, τόμ. Α' και Β'	£ 10
Δημήτρης Θ. Λιπέρτης	£ 2
«Εξι Κύπριοι Ποιητές	£ 1

Παλδούνται και στο περιοδικό «Πνευματική Κύπρος»

Υπεύθυνος κατά νόμον: Δρ Κ. ΧΡΥΣΑΝΘΗΣ

Τύποις: Τυπογραφεία-Λιθογραφεία «ΘΕΟΠΡΕΣ» Λτδ, Τηλ. 444940 - 448883, Λευκωσία

ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΚΥΠΡΟΣ

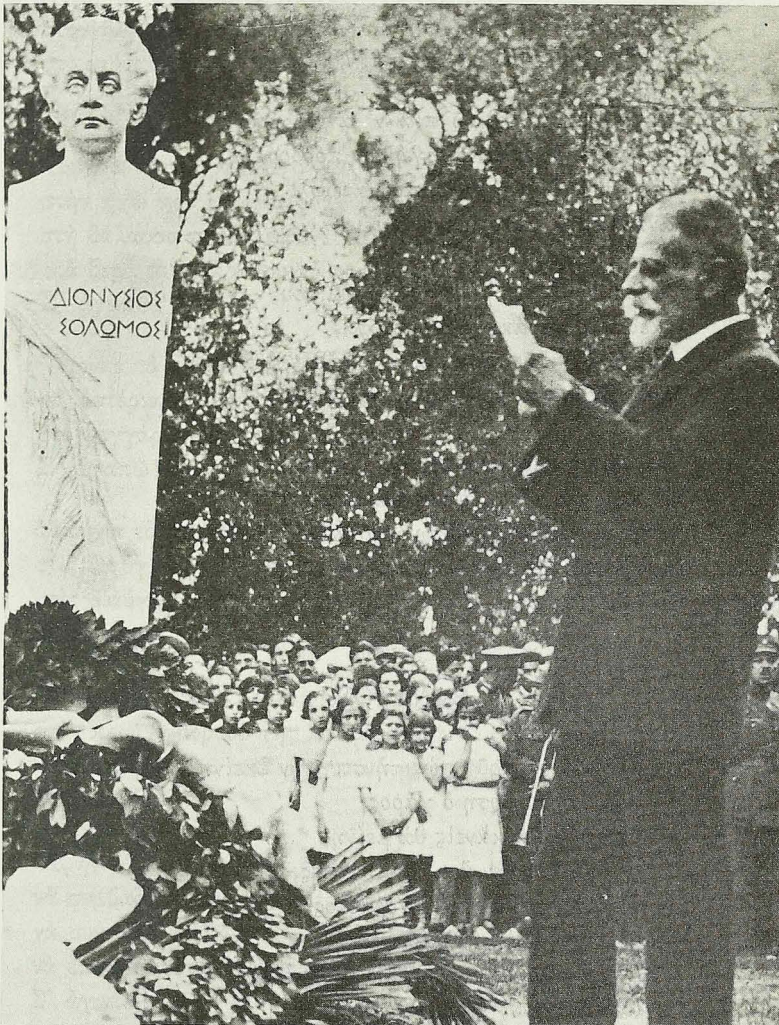
ΤΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΤΙΜΗΘΗΚΕ ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

Υπεύθυνος: ΚΥΠΡΟΣ ΧΡΥΣΑΝΘΗΣ

ΧΡΟΝΙΑ ΚΕ'

ΟΚΤΩΒΡΗΣ — ΔΕΚΕΜΒΡΗΣ 1985

ΑΡ. 298—300

Ίστορική φωτογραφία, από την τελετή των αποκαλυπτηρίων της προτομής του Έθνικού Ποητού Διονυσίου Σολωμού εις τὸν Βασιλικὸν Κήπον τὸ ἔτος 1924.

Εἰς τὴν φωτογραφίαν, ὁ ποιητὴς Κωστῆς Παλαμᾶς ὁμιλῶν πρὸ τῆς προτομῆς τοῦ Δ. Σολωμοῦ διὰ τὸ ἔργον τοῦ Ποητοῦ τοῦ Ἕγνου εἰς τὴν Ἐλευθερίαν.—

ΣΟΦ.

ΤΡΙΑ ΑΝΕΚΔΟΤΑ ΝΕΑΝΙΚΑ ΠΟΙΗΜΑΤΑ

ΤΟ ΧΕΡΙ ΣΟΥ

Ἀπόψε πού γυρνῶ — δωδέκατη ὥρα —
 μιὰ πόρτα ξεχασμένη γὰ κτυπήσω
 ἀναπολόγητος Πέερ Γκύντ τὸ χέρι σου
 βουβά, ψηλαφητὰ θ' ἀναζητήσω.

Μονάχα αὐτὸ τολμῶ πιά ν' ἀντικρύσω
 πού ἂν κ' ἔχω τὴ στοργή του προδομένη
 ξέρω πὼς δίχως ἄλλο τὸ κατώφλι
 ἀνάλλαχτα ζεστὸ μὲ περιμένει.

Ἔχει φυγὴ θυκὴ του τὸ χεράκι σου,
 ἐκεῖνο τὸ χεράκι π' ἀγαποῦσα,
 πού τ' ἀγγίζα καὶ μέσα μου ἀνθίζε ἡ ἀνοιξη,
 πού τόχανα κ' εὐθύς φυλλορροοῦσα.

Νὰ μὴ μὲ περιμένῃ ὄχι δὲ γίνεται.
 Κ' ἐγὼ θὰ γύρω τὸ κεφάλι ἀπάνω
 στερνὴ φορὰ νὰ νοιώσω τὸ ἴδιο χᾶδι του
 καὶ μὲ τὸ χᾶδι ἐκεῖνο νὰ πεθάνω.

ΘΑΝΑΤΟΣ

Ἔχουν νὰ ποῦν πὼς τὴ στιγμήν ἐκείνη
 πού θὰ κτυπήσῃ ὁ χάρος
 ὅπως βρεθῆ κανεὶς θὰ μείνῃ,
 μ' ὄση δειλιὰν ἢ ὅσο θάμνος,
 ἂν νιός, πάντα πιά ἀγέραςτος,
 ἂν δίχα ἀγάπη, ἀνέραςτος,
 ἂν ἔχη θλίψη, πάντα του θλιμμένος,
 ἂν εὐτυχίαν, εὐτυχισμένος.

Ὡστόσο ἐμένα, γὰ σοῦ πῶ,
 καθόλου δὲ μὲ νοιάζει ὅπως κι' ἂν λάχω,
 ξέρω πὼς ὅπωςδὴποτε θὰ σ' ἀγαπῶ
 κι' αὐτὸ μοῦ φτάνει πάντα νάχω.

ΑΦΗΝΩ ΤΟ ΜΙΚΡΟ ΜΟΥ ΡΗΜΑ...

Ἀφήνω τὸ μικρὸ μου ρῆμα
 στὶς φτεροῦγες τοῦ ἀνέμου,
 στὰ βουνὰ στὸν κάμφο:
 Σ' ἀγαπῶ!

Ἀφήνω τὸ μικρὸ μου ρῆμα
 στὸν ἥλιο καὶ στὴ βροχή,
 στὸ χιόνι καὶ στὴν Αὐγουστιάτικη ἄχνα:
 Σ' ἀγαπῶ!

Ἀφήνω τὸ μικρὸ μου ρῆμα
 στὴν ἠχώ πού τὸ ἐπαναλαμβάνει,
 στὴ θάλασσα πού τ' ἀπάγει καὶ τὸ ἐξαντλεῖ,
 στὰ ξερὰ πηγάκια που τὸ περιπλέκουν:
 Σ' ἀγαπῶ!

Ἀφήνω τὸ μικρὸ μου ρῆμα
 στ' ἀστέρια πού τὸ κυτᾶν περίεργα,
 στὸ φεγγάρι πού τὸ μυστηριοποιεῖ:
 Σ' ἀγαπῶ!

Ἀφήνω τὸ μικρὸ μου ρῆμα
 στὶς διαύγειες καὶ στὶς καταθλίψεις τ' οὐρανοῦ γὰ τίς συνδέη,
 στὶς διαύγειες καὶ στὶς καταθλίψεις τ' οὐρανοῦ γὰ τίς ἀναπροσαρμοζή:
 Σ' ἀγαπῶ!

Ἀφήνω τὸ μικρὸ μου ρῆμα
 στὸν πρωῒνὸ θόρυβο τῆς λεωφόρου γὰ σ' ἀπαμονώνη,
 στὸ κουνδούγι τοῦ σπιτιοῦ σου γὰ μ' ἀναγγέλλη:
 Σ' ἀγαπῶ!

Ἀφήνω τὸ μικρὸ μου ρῆμα
 γὰ συμδαδίζη στὶς μοναξιές μου,
 γὰ συμμελαγχολή στὶς μελαγχολίες μου,
 γὰ ἐπαναπαύεται στὴν ἐλπίδα σου:
 Σ' ἀγαπῶ!

Ἀφήνω τὸ μικρὸ μου ρῆμα
 στὰ περιθώρια τῶν στίχων μου πού τὸ διαισθάνονται κι' ἀλλοιοῦνται,
 στὰ ἐνδιάμεσα τῶν στίχων μου πού τὸ διαισθάνονται κι' ὑπνοοῦν:
 Σ' ἀγαπῶ!

Ἀφήνω τὸ μικρό μου ρῆμα
ἀ-θασσο, ἐπιπόλαιο, ἀδιόρθωτο:
Σ' ἀγαπῶ!

Ἀφήνω τὸ μικρό μου ρῆμα
στοὺς πρόποδες σου καὶ στήν ἐξουσία σου
ὕπαικου κ' ὑπόδουλο:
Σ' ἀγαπῶ!

ΚΩΣΤΑΣ ΜΟΝΤΗΣ

ΤΡΙΑ ΠΟΙΗΜΑΤΑ

Μ Η Τ Ρ Α

Στὸν Ν. Κ. Δούρο

Πρῶτο κλινάρι τῆς ζωῆς
(ἀλλὰ καὶ θύρα τοῦ θανάτου)
ρίζα θεόφυτης βελανιδιᾶς
παλάμη θολωτὴ σὰν ἀλληλουῖα
γόνυμης πέτρας ἀγαθότητα
ὕδωρ ἀλλόμενο καὶ ἀλάτι ἀσυμβίβαστο
λουλούδι λαγοκομισμένο ἡδονικά
στ' ἀνθοδοχεῖο τῶν αἰώνων
ὕφαινεις, ἀντροβάδιστη, τὴ νέα βροχή
πλάθεις τοῦ κόσμου
τὴν ἀτέλευτη ζύμη,
Μήτηρα, πλατύσπερη ἀπ' τὴ γῆ.

Σ Τ Ε Φ Α Ν Ι Α

Γιὰ ν' ἀποφύγω τὴ φωτιά
πρὸς τὸ ποτάμι κατηφόριζα.
Κι ἐπὶ στὴ ρόκα τὰ μαλλιά σου γνέθοντας
μοσχολοῦσες καὶ ἄστραφτες,
σὲ ξεναγὸ θαυμάσια μεταμφιεσμένη.

Ἐνάμισά μας στέκονταν ἡ φρόνηση.
Οἱ κύκλοι τῶν ματιῶν σου, κοχλίας δίχως τέρμα,
πῶς τύλιγαν τὴ μοῖρα μας καὶ μᾶς παραπλανοῦσαν
— νὰ τὸ ἔξερές τουλάχιστον ἐσύ.

Ἐνεκπλήρωτο χρέος, ξανά στὸ ποτάμι.

Ε Λ Α Φ Ρ Υ Ν Τ Ι Κ Α

Καλύτερα μὴν ἔρθεις.

Ἦχι: μονάχα θ' ἀποφύγω τὴν ὥρα τῆς ἀναμιονῆς,
ὅταν στίς ψευδαισθήσεις μου συνήθως ἐκλαμιδᾶνω
θορύβους ἄσχετους γιὰ δῆματα δικά σου·

ὄχι: μονάχα θ' ἀποφύγω
τίς ἱκεσίες ἢ τοὺς σπαραγμοὺς
(ὅσα συντρίβουν καὶ τοὺς δύο),
προπάντων θὰ γλιτώσω
νὰ φάγω πάλι: γιὰ ἔλαφρυντικά
πού δὲν τὰ λογαριάζει: πιά κανείς.

ΣΤΕΡΓΙΟΣ ΔΗΜΟΥΛΗΣ

Β Ο Υ Ν Α

Βουνὰ μὲ τὴν θαθύριζή ψηλὴ κορμωστασιὰ
πού χρόνα σακρφαλώνετε στὰ ὕψη τοῦ ἀπειροῦ
κι' ἀπὸ ψηλὰ ἀγνοῦντεῦτε θάλασσες καὶ νησιὰ
γροικῶντας τὰ γλυκόλογα τοῦ ἐρωτικοῦ ζεφύρου.
Βουνὰ μὲ τὴν ἀσύγκριτη ὀριμὴ τοῦ ἀθανάτου
πού τῆς μελλούμενης γενιᾶς τὰ δῆματα γροικᾶτε
ἄκριαχτα, μεγάλοπρεπα στίς ὥρες τοῦ θανάτου
μὲ τοὺς καιροὺς ἀδάμαστη τὴν νεότητά σας μετράτε.
Βουνὰ πού μὲς τίς κρύσιμες πῶν πεπωμένων ὥρες
στὴν πιδὸ ψηλὴ κορφοῦλα σας ὀρθώνεται: ἡ ψυχὴ μου
κι' ὅταν ξεσποῦν οἱ θύελλες καὶ μαθνοῦνται οἱ μπόρες
μὲ τὴν γυγαντωσύνη σας σμίγουν οἱ καῦμοί μου.
Ἦχι: ἦσαν δίχως τῆς φθορᾶς τὴν ἄξιον ρυτίδα
μιά μέρα νὰ γινότανε στής σκέψης τὸ βασίλειο
δοῦνὸ πανώρειο σὰν κι' ἐσᾶς ἡ ἀγάπη κι' ἡ ἐλπὶδα
καὶ στὴν κορφή του ὁ ἄνθρωπος νὰ χαιρετᾶ τὸν ἥλιο!

ΑΝΘΟΣ ΡΟΔΙΝΗΣ

ΚΕΡΥΝΙΑ

Τόσο κόκκινο πανί, πώς αντιφεγγίζει στη θάλασσά σου,
 ω Κερύνια;
 Τόση μαυρίλα, πώς ξεκουράζεται
 στη βαθιά πρασινάδα σου επάνω;

Τόση αλυσιίδα πώς στεριώνεται στα περήφανά σου
 ε' αυυπότακτα βουνά;
 Κερύνια! Κράτησε την ψυχή σου ατόφια,
 και το χρώμα σου ζαφείρι,
 κράτησε την καρδιά σου ορθή,
 ως την Ανάσταση...
 Θ' αργήσει τάχα;

Κερύνια,
 ρόδο της Κύπρου
 πίκρα της Κύπρου,
 μοίρα μας!

ΑΝΔΡΟΥΛΑ ΜΟΥΖΟΥΡΟΥ

ΣΤΕΡΓΙΟΣ ΔΗΜΟΥΛΗΣ

ΣΤΙΓΜΕΣ ΤΟΥ ΑΓΩΝΑ ΜΕ ΤΗΝ ΠΕΝΝΑ ΤΟΥ ΚΥΠΡΟΥ ΧΡΥΣΑΝΘΗ

Το ηρωικό ξεπέταγμα της γενιάς του 1955—59 προς τη δόξα και το θάνατο ήταν ένα γεγονός που δε μπορούσε παρά να αποτελέσει πηγή έμπνευσης για τον Έλληνα λογο-έχνη. Δονήθηκε η εθνική ψυχή του κάθε Έλληνα ως τα τριςθαθά της από τις παλληκαριές των εφήδων του '55 που ανέβαιναν με το μέτωπο ψηλά στο ικρίωμα της αγχόνης ψάλλοντας ωδές επιτάφιας και το θείο Σαλωμικό τραγούδι της Λευτεριάς. Αφουγκράστηκε ο Έλληνας πεζογράφος και ποιητής τον πόνο της μάνας, της γυναίκας και της αδελφής και τον κατάγραψε, ευλαδικό αφιέρωμα σ' αυτούς που θυσίασαν στο έθιμό της Ιδέας τα πάντα. Άκουσε την καχή των νέων μιας που νικούσαν τον ανθρώπινο εαυτό τους και το θάνατο και κατάγραψε τη μαρτυρία του ο Έλληνας λογοτέχνης για να μείνει γραμμένο με μελάνι στους αιώνες ό,τι οι απρόμητοι στο Μαχαιρά, στο Λιοπέτρι, στο Δίκωμο και στη Βάββα όρθωσαν με το πύριμα της ψυχής τους πύργο αρετής αζεπέραστο. Το ψυχαμάχημα του Δράκου, το «'Γτε πα'θδες Έλλήνων» του Διγενή, η αγωνία των βασανιστηρίων της Ομορφιάς, η ατέλειωτη νύκτα των φυλακών, η υγρασία και το σκοτάδι των κρυσφυγέτων, οι στιγμές—αιώνες των μελλοθανάτων, ο εξευτελισμός της ανθρώπινης αξιοπρέπειας στα κρατητήρια και στις φυλακές, το δάκρυ και ο καυμός και η λεβεντιά και η δόξα ενός αλόκληρου λαού φλόγισε την ψυχή μα και την πέννα του επώνυμου και του ανώνυμου τραγουδιστή που κατέθεσε τη δική του μαρτυρία με το λόγο του για ό,τι πρωτόκουστο και απίστευτο έγινε σ' εκείνα τα τέσσερα χρόνια.

Ο Κύπριος Χρυσάνθης με την ιδιότητα του γιατρού και του δισκάλου έζησε από κοντά τον αγώνα στο Παγκύπριο Γυμνάσιο, στη Φαναριωμένη, στο Μακρυόδρομο και στα θρομάκια της Λευκωσίας, στα κέρφου και στις διαδηλώσεις. Μπορεί να μην εντάχθηκε οργανικά στις μάχιμες τάξεις της ΕΟΚΑ, ήταν όμως ψυχικά και συναισθηματικά στρατευμένος και υπηρέτησε με τα γραφτά του συνειδητά τους στόχους και τις επιδιώξεις του μεγάλου ξεσηκωμού. Έπεινε πάντα «ευήκοοις» στις διηγήσεις αγωνιστών, προκαλώντας τους με τον τρόπο του να ξεδιπλώσουν γεγονότα, ιδιώματα κ' αγωνίες και πάθη για να τα δώσει αργότερα με το στίχο ή με τον πεζό λόγο του βάζοντας σ' αυτά ειπτός από την τέχνη της πέννας του και το πύριμα της δικής του καρδιάς. Σε πάρα πολλές περιπτώσεις, άνκαι όχι από προσωπικές εμπειρίες, ο Χρυσάνθης δίνει καταστάσεις και γεγονότα με τόση ζωντάνια και πιστότητα που όσοι από τη γενιά του '55 έζησαν πιστοποιούν του λόγου το ασφαλές. Η ατιμωφάρια του κρατητηρίου που πέφτει σα βαριά μυλόπετρα στην ψυχή και στο σώμα του φυλακισμένου δίνεται επιγραμματικά στο ιδίγημα «Μπάττισε το μάγουλό του». «'Ηταν ένα υγρό μακροστόχο κελί σαν το λιπόφυχο άντρα. Ψηλά είχε ένα φεγγίτη με σταυρωτά σιδερένια κάγκια για να ρίχνουν ανατριχιαστική σκιά στις πολύ φωτεινές μέρες. Κάτω έδειχνε ένα μούτρο ισχυρωπό, σχεδόν παγωμένο, το σμυμεντένιο πάτωμα. Η πόρτα χαμηλή και στενή, ήταν φοδέρα: άνοιγε σα μάτι θεριού, έκλειε αφήνοντας πίσω μια κούπα αίμα».

Όσοι από μας ζήσαμε τον κίνδυνο της επιστήμανσης από τους Άγγλους που κτένιζαν θουνά και κόμπους, όσο άκουσαν τη μπότα του κατακτητή ή του Τούρκου επικουρικού να τους πλησιάζει, κι' ένοιωσαν την υγρή μουσούδα του σκυλιάσ σχεδόν ν' αγγίζει το ρούχο τους ή είδαν την κυρία μπούκα του σπλιτολυδάλου των Άγγλων κοντά τους έτοιμη να ξεράσει φωτιά και θάνατο μπορούν να ξαναζήσουν τις στιγμές εκείνες διαβάξοντας το χαρισμένο στο Θάσο (Σοφοκλέους) διήγημα του Χρυσάνθη «Στη φούντα της ελιάς». «Τα φανάρια πλησιάζανε πολύ. Ήρευνήσανε ις διπλανές ελιές. Σε μια τους φάνηκε κάτι το ύποπτο. Ένας αναρριχήθηκε ως πάνω να ελέγξει ένα σπιστεινό ισμηείο. Τα φανάρια ξεινήσανε ξανά, πλησιάζανε. Τα πόδια του καταζητούμενου που καθότανε ψηλά στο πιο πυκνό παρακλάδι αρχίσανε να ξεσφίγγουν. Οι ίνες παραλύσανε και χάσανε όλο το σφρίγος. Το μυαλό θε δούλευε πιά. Απλώς περιφερόταν ασυνάρτητο ανάμεσα στο φόβο, στο ισοστάδι, στις πιθανότητες, και σε κάτι ασάφειες που δεν ήταν σκέψεις ή ονειροπολήσεις...».

Το μπλόκο, τα σημεία ελέγχου, η έρευνα, η σύλληψη απασχολούσαν συνεχώς τη σκέψη «των διακινουμένων εκτός νόμου παρανόμων» ή εκείνων που διακινούσαν «παράνομα υλικά» για να χρησιμοποιήσουμε τη γλώσσα του δήμιου—δικαστή Σιώ. Η ένταση, η ψυχασωματική εγρήγορηση ήταν στοιχεία που βιώθηκαν εκατοντάδες φορές από όσους τάχθηκαν να υπηρετήσουν στις τάξεις της Ε.Ο.Κ.Α. Μερικές τέτοιες στιγμές και καταστάσεις περιγράφει πολύ ζωντανά στο διήγημα «Η επανάσταση είναι: άγιο παράγμα» ο Χρυσάνθης: «Μια γροθιά πέρασε το στομάχι του. Η ανάσα έγινε κόμπος - κόμπος, σκαλί σκαλί. Τα φώτα του αυτοκινήτου δείχνανε πέρα μια σειρά άσπρες πέφρες που κόβανε το δρόμο. «Θα πατήσω βενζίνα κι' ο Θεός βοηθός». Πατήσε βενζίνα και το αυτοκίνητο τράνταξε. Θα ορμούσε να περάσει τα εμπόδια κι' ό,τι θέλει ας συμβεί. Δε θα ισταματούσε να παραδοθεί. Μόνο πως θα τον θεωρούσανε ανάξιο, μόνο πως θα γινότανε αφορμή αποκαλύψεων... προτιμούσε να πεθάνει. Τα μάτια του γουρλώσανε και γέμισε το σώμα του, η κάθε του ίνα, το κάθε του νεύρο, πυρετό, πυρετό. Ο θάνατος είναι μια υπέροχη αποκάλυψη της ζωής. Ο ουρανός ήταν μια θρασιβαλιά πιο πέρα. Η αιωνιότητα είχε κι' όλας αγγίζει το δεξί του κροτάφι».

Τη μάχη με τον Άγγλο κατακτητή δεν την έδωσαν μόνο οι στρατευμένοι μαχητές. Την έδωσε ο καθένας, άντρες γυναίκες και παιδιά. Όσοι έζησαν στα χωριά τα μπλόκα και την προσπάθεια των Άγγλων να σπάσουν το φρόνημα του αγωνιζόμενου λαού δεν μπορούν ασφαλώς να ξεχάσουν τις ομηρικές συγκρούσεις των γυναικών και των παιδιών στο Νιο Χωριό της Πάφου, στο Αυγόρου, στην Κυπερούνα κι' αλλού με τους πάνοπλους στρατιώτες του κατακτητή. Με πέτρες και με ξύλα κυνήγησαν οι Νεωχρότισσες, ταμπουρωμένες στις στροφές του δρόμου στην είσοδο του χωριού τους τους στρατιώτες του Χάρτιγκ. Με ευφυχία η Λουκία Παπαγεωργίου ανασκευαμπώνεται στο Αυγόρου και ρίχνεται ενάντια στο στρατιωτικό απόσπασμα για να πέσει θιάτρητη από τις σφαίρες σε μια προσπάθεια ν' απελευθερώσει γερό αγωνιστή που οδηγείτο στην ανάκριση. Μια τέτοια σκηνή περιγράφει λιτά μια δυνατά ο Κύπρος Χρυσάνθης στο διήγημα «Τους δώσανε τα όπλα» στη συλλογή του «Έγνιά πικρά και ρωμαλέα διηγήματα».

«—Έρχονται κι' άλλοι κι' άλλοι... φώναξε βραχνά.

—Πόσο; ρωτά ο πρώτος πιτσιρικάς.

—Τρία αυτοκίνητα.

—Πόσα κεφάλια, μωρέ, ρωτά η θηλυκή φωνή με περισσότερο μέταλλο παρά το χτύπημα τσαπιού σε συδερένια δοκί.

—Δεν πρόλαβα να μερήσω κεφάλια. Η σκόνη τάπνιξε όλα.

—Να πνίξει το ρουθούνι τους.

Ξερόδωξε η θηλυκή φωνή. Κι' ύστερα φώναξε.

—Χωριανές, είναι πέντε αυτοκίνητα.

—Ωραία... απάντησε πέρα μια βραχνή φωνή.

Οι πιτσιρικάι χαθήκανε από το δρόμο.

Η ερημιά ξανακπλάκωσε το παν σαν ένα καπάκι π' άνοιξε λίγο και μπήκε φως για να ξανακλείσει.

Σε λιγάκι πέρα στην άκρη των αλωνιών φάνηκε το πρώτο νέφος από σκόνη. Κι' ύστερα το μούτρο ενός κτρινοχρυσασπιού αυτοκινήτου. Και τρία, χρώμα αμυγδαλί, κράνη.

Το αυτοκίνητο δειλά - δειλά, σα να μετρούσε το κύλισμά του μπήκε στο χωριό. Η μηχανή τότε - τότε δυνάμωνε τον ήχο της σα να ξερόδωχε από αμηχανία.

Όταν όμως έφτασε στα μέσα του δρόμου μια βροχή πέτρες απ' όλες τις μεριές πέσανε απάνω του. Η προφυλάκιση ήταν μάταιη. Ο καταγρισιμός δεν είχε σταμάτημα. Ίσκιος δεν ήταν να χωρέσει τούτους τους έρημους.

Πίεσε ο ένας τη σκαυδάλη και μια ριπή σφαίρες κεντήσανε μιαν άσπρη πρόσοψη σπιτιού. Τίποτε. Η βροχή πέτρες εξακολουθούσε σαν το πείσμα παιδιού.

Τότε ο επικεφαλής ψήλωσε ένα άσπρο μαντήλι. Με μιας το πετροδόλημα σταμάτησε.

—Ρίξτε τα όπλα χάμω, προστάζει η σκληρή σα μέταλλο θηλυκή φωνή. Και προχωράτε προς την εκκλησία.

Οι άντρες ρίξαν τα όπλα με κάποια δυσκαλία.

—Άστε τα ξεράδια σας κάτω. Οπλισμένα δεν τα λογαριάσαμε. Μας σκότασαν με τη γύμνια τους!...».

Μόνο από πλευράς χρόνου και μέσων διαφέρει το σκηνηκό της σύγκρουσης αυτής από τις σημερινές μάχες στα κακοπράχια θουά του Σουλτού με τα θύ των αμαζόνων της Δέσπως και της Χάϊδως και των Αϊθωνιτάδων του Αλήπασα. Δεν είναι η ιστορία που επαναλαμβάνει τον εαυτό της αλλά είναι η Έλληνική ψυχική ρώμη και η λιθευτική που παρέμειναν αναλλοίωτες ανάμεσα στους αιώνες.

Ο Έλληνας από την αυγή της ιστορίας του δέθηκε με τα βράχια και τα κύματα που ο θεός του έταξε πατρίδα. Η Ιθάκη υπήρξε μια αθεράπευτη νοσταλγία για τον κάθε ξενητεμένο. Το χόμα της πατρώας γης είναι ελαφρύ και ξεκουράζει το άψυχο κουφάρι του Έλληνα. Οι πολλές εθνικές περιπέτειες, η συρρίκνωση του εθνικού χώρου, η προσηυγιά κι' ο ξεριζωμός ταλαιπώρησαν το έθνος στη μακραιωνη ιστορία του. Εκατοντάδες φορές κλήθηκε ο Κυπριακός Έλληνας να εγκαταλείψει το σπίτι και το βίος του ή να προσφυγοποιηθεί για να γλυτώσει τη ζωή και την

ανθρώπινη του αξιοπρέπεια. Το δίλημμα αυτό το αντιμετώπισαν οι Έλληνες της Κύπρου σε πολλές μικρές κοινότητες και κατά τη διάρκεια του αγώνα όταν ο κατ'επιλογή πατριώτης κι' εξόπλισε τους Τούρκους να επιτεθούν ενάντια στους Έλληνες συμπατριώτες τους τους μαύρους μήνες του καλοκαιριού του 1958. Μια τέτοια κατάσταση περιγράφει ο Κύπρος Χρυσάνθης στο διήγημα «Τὸ χῶμα τραβάει».

«Μιά μέρα αποφασίστηκε η μετακίνηση. Αποβραδὶς γλύστησαν δύο άγνωστοι, πέρασαν τα σύνορα και μπήκανε στο χωριό. Με το μήνυμα ο παπάς μάζεψε τους γεροντότερους στην εκκλησία. Στην αρχή δοξολογήσανε ταπεινά το Θεό. Ζητούσανε τη φώτισή του. Κι' ύστερα πρωτομίλησε ο παπάς.

—Χωριανοί, είναι πικρό ν' αφήνεις τον τόπο σου. Το χῶμα που μας γέννησε τούτο πρέπει να δέχεται το κουφάρι μας όταν ξεοδευτούν οι μέρες μας. Μα δεν πρέπει κι' όλας να χαθεί η φράτσα μας. Τα σπίτια, τα κοπάδια και τα δέντρα ξαναγίνονται. Μένουν δυο πράγματα: ή να μείνουμε στον τόπο μας, να παλαίψουμε ώπου να ρημάξουμε μαζί του. Ή να πάρουμε τα μάτια μας και τα ιερά μας και να μετακινήθουμε σε άλλη περιοχή, που θάχουμε γειτόνους από το ίδιο μας το αίμα...

Η απόφαση δεν έδωγανε εύκολα. Κάπου σάκλωσε και δε μπορούσε...

Ο ένας από τους δυο άγνωστους μίλησε πρώτος.

—Πατριώτες, ... Τούτη η γή, φτανή ή παχιά, μας έχει γεννήσει. Πάππου προς πάππου πλεί η ιδιοκτησία μας κι η γνωριμία μας με τούτη. Αν την αφήσουμε και πάμε σε άλλο χῶμα είναι το ίδιο ν' αφήνουμε ένα κομμάτι κρέας από το καρμί και ένα κομμάτι αρετή από την ψυχή μας. Ύστερα στα σπλάχνα τούτης της γης είναι: τα κόκαλα των γονιών μας πάππου προς πάππου. Πώς τα την προσδώσουμε; Νάρθει το ξενό αλέτρι να τ' ανακατέψει, να σκορπίσει τη στάχτη τους και το στάχυ να μεγαλώσει με τη δική μας ιστορία; Κάλλιο να δάψουμε το χῶμα με το λίγο μας αίμα παρά να πάρουμε τα μάτια μας και να φύγουμε...

—Θα μείνουμε, λέει ο παπάς, κι' ορθώνει τον μαύρο του όγκο σαν κυπαρίσσι μες το μολυβένο δειλινό. Δεν θα προσδώσουμε μήτε σπιθαμή γη του χωριού μας».

Κρίμα που δε σταθήκαμε συνεπείς προς τις πιο πάνω θέσεις το μαύρο καλοκαίρι του 74. Κρίμα που δε δρθήκαν κοπάδες κι αγωνιστές να κρατήσουν τους Έλληνες της Κύπρου στα χωριά και στα σπίτια τους. Θάπρωγε κόσμος το θειρό του Αιτίλα μα θάμενε και μαργά κατά το Μακρυγιάννη για νέα ξεπετάγματα.

Με τον έμμετρό του λόγο ο Κύπρος Χρυσάνθης νεκρολόγησε τους ατρόμητους πολεμιστές, υμνολόγησε παλληκαριές παλληκαριών, μοιρολόγησε με τη μάνα, την αδελφή, τη γυναίκα το θάνατο των καλών τους, εμψύχωσε το λαό σε δύσκολες ώρες, έφεξε λάθη και πάθη, συνδάυωσε το πάθος για τη λευτεριά, τραγούδησε τον πόλεμο και το θάνατο μια και τη ζωή και την ειρήνη. Στη συλλογή του «Πάθος για ένα λεύτερο ουρανό» πούναι αφιερωμένη στους αρχηγούς του Αγώνα Μακάριο και Διγενή ο λαός συμπορεύεται και συμπάσχει με τους αγωνιστές:

«Τ' αναίξανε (του πολεμιστή) κατάστηθα τριαντάφυλλο
να καθρεφτίσουνε τον ήλιο

Κι' ο ήλιος καθρεφτίστηκε κι' ανέδησε

τη σκάλα τ' ουρανού,
 ενώ ο λαός, που πέρασε
 να δει το τέλος της ζωής,
 στα φτωχικά κατώγια κλείστημε
 στο καμπαλόι της συλλογής».

«Ο νεκρός παλαιμιστής» δημιουργεί με το θάνατό του πρότυπα ζωής και μια παράδοση γι' αυτούς που ζουν και γι' αυτούς που θάρθουν και τονίζει το χρέος και την οφειλή για τη λευτεριά. Κι η αγωνιζόμενη Κύπρος είχε μεγάλη παραρρηματικά ανάγκη για σωστά πρότυπα ζωής.

«Την έξοχη μορφή αρχαγγέλου
 μας πρόσφερες στη γη
 με πράξη κι άποψη γενναία
 ύψωσες μια φτωχή παράδοση.
 Το σκληρωμένο χώμα σε καλύπτει.
 Μα φύτεψες τον σπόρο
 την ώρα που ήταν έτοιμη κι η γη».

Στις μάταιες προσπάθειες του ο ξένος δυνάστης ν' ανακόψει το δρόμο της Κύπρου για τη λευτεριά 'δε distάζει «να φυτέψει φραγμούς με σιδερένια αγκάθια» γύρω ακόμη κι' από τον Οίκο του Θεού, μυκτηριζώντας και χλευάζοντας ακόμη και τα θεία. Μα όπως επιγραμματικά τονίζει ο Χρυσάνθης στο ποίημα «Συρματοπλέγματα στην Ειδική της Φανερωμένης» ο Θεός και το πνεύμα δεν περιφράσσονται και δεν αλυσοδέονται.

«Φυτέψανε φραγμούς με σιδερένια αγκάθια
 να πνίξουνε το πνεύμα στην πηγή του.
 Και γέμισε με πνεύμα το τόπος
 σε μυστικές ροές.
 Κι έγινε ο Οίκος του Κυρίου
 καινούργιο αστέρι τ' ουρανού».

Στον υπέρ πάντων αγώνα, στον οποίο αποδύθηκε η Κύπρος, στρατεύθηκε όλος ο λαός, ακόμη και τα παιδιά. Δεν ήταν λίγες οι φορές που στρατεύθηκαν αυτόδουλα στον αγώνα ακόμη και μαθητούδια του δημοτικού σχολείου. Όσοι έζησαν από κοντά τις μαθητικές διαδηλώσεις στη Γιαλούσα, στο Ριζοκάρπασο, στα Κοκκινοχώρια, στη Λεμόθου, στη Λευκωσία, στην Πόλη Χρυσοχούς θα θυμούνται το σθένος και την ορμή με την οποία τα νια βλαστάρια της Κύπρου αντιμετώπιζαν τα πάνοπλα φουσάτα του κατακτητή. Δεν ήταν λίγες οι περιπτώσεις που δωδεκάχρονοι μαθητές συναγωνίζοντο σε παλλημαριά μιστωμένους άντρες. Μια τέτοια περίπτωση προβάλλει ο ποιητής στο «Σκοτωμένο Παιδί».

Το δωδεκάχρονο παιδί τη νύκτα
 στο δρόμο φύτεψε με μαστοριά.

Ο τόπος είχε τη φωτιά απ' τη νάρκη
που την ψιχάλιζε η καλοκαιριά.

.....

Τον είδε μια περίπολος στη ράχη.
Μα το παιδί 'χε του λαγού τα σκέλια.
Πήρε το δόλι στη γενναία του ράχη
καθώς γλυστρούσε στα χλωρά τ' αμπέλια.

Μα εκεί που η ζωή του ηρώτισσα ξεφυχούσε
μια έκκρηξη στη καμπή μεσουρανούσε.

Στη συλλογή του «Μπαλάντες μιας ηρωϊκής εποχής» στην οποία περιλαμβάνονται ποιήματα που κυκλοφόρησαν κατά τη διάρκεια του Αγώνα τραγουδά ο Χρυσάνθης την αποκοτιά και το θάνατο του πρωτομάρτυρα Μόδεστου Παντελή, τη λεβεντιά του Χαράλαμπου Μούσκου, την ατέλειωτη αγωνία των μελλοθανάτων στις κεντρικές φυλακές, τη ντροπή της ανθρωποσφαγής στο Κιόνεβι, τον ηρωϊκό θάνατο των κορυφαίων του αγώνα Γρηγόρη Αυξεντίου και Κυριάκου Μάτση. Η παλλικαριά συγκινεί τον κάθε Έλληνα ποιητή από την εποχή του Ομήρου ως τα σήμερα. Τραγουδάει ο Χρυσάνθης στη μπαλάντα του πρωτομάρτυρα Μόδεστου Παντελή:

«Η τολμηρή πόσο μεθά μας πράξη!
Σα να κρατάς μια κούπα με κρασιά.
Τ' όνειρο παίζει μες το νου ως μετάξι
και τρίζει χαρωπό σαν τα παιδιά.
Ποιά φοβη μένη λέξη, θα τ' αλλάξει
τα δυο χλωρά τριαντάφυλλα στ' αυτιά;

Θα φτιάξουμε μια λεύτερη πατρίδα
σαν τα λειβάδια τ' ανοικτά στο Θεό.
Θάχουν τα μάτια μας μια αντρειά αχτίδα
και πέταγμα ψηλό σαν τον αητό.
Την προκοπή στους λεύτερους την είδα
την προκοπή του τόπου μας ζητώ».

Η στιγμή στις Κεντρικές Φυλακές αιώνας, η αγωνία μολόπετρα που πλαικώνει την καρδιά, η χαρά ανάμνηση παλιά που δύσκολα μπαίνει στο δίκτυ του μυαλού σα θύμηση που γαληνεύει και εξανθρωπίζει την απανθρωπιά του κελιού και του Τούρκου βαριάγου.

«Μια μέρα πίστεψε πως έχει πάθει
κάτι σαν έρωτα της μοναξιάς.
Ξάνοιξε ανθούς στου σκοταδιού τα βόθρα
στη μούχλα κάποιο τόνο μυρωδιάς.

Κι' ελπτε πως βρήκε πια καινούργια πάθη
να του χτυπούν τα φύλλα καρδιάς.

.....

Έτσι περνάνε οι μέρες σαν το νήμα.

Δεν έχει ο χρόνος μήτ' ένα σκοπό.

Σαν παρεξήγησης θυμιάται κύμα

το βίο του όνειρο πολύ παλιό.

Μήτε σκοτίζεται μην τάχα κρίμα

παλιό του σέρνει στο λεπτό λαιμό.

Κάποτε τραγουδά για να γνωρίσει

τί μέταλλο είναι η γλώσσα κι' η φωνή.

Μια μέρα πάσχιζε να κυνηγήσει

λιγάκι φως που μπήκε μια στιγμή

όπως χαρά σε λογική αυστηρή.

Το να σταθεί ένας ενώπιος ενώπιόν με το θάνατο και να τον περιφρονήσει, το να δεχτεί αλόφυχα κι ολιοπρόθυμα το κάλεσμα της αθανασίας με τμήμμα το σωματικό θάνατο σε μια ηλικία που οι χυμοί της ζωής σφύζουν συγχλονίζεις τον ποιητή. Το «μολών λαβέ» του Γρηγόρη δοσμένο με το στίχο του Χρυσάνθη μπορεί να γίνει επίγραμμα στον τάφο του παλλικαριού.

«Τον όρκο δεν προδώνω τον ιερό.

Χρυσή αρετή στον αρετών τη μέση

λευτερος τα διαλέγεις το χαμό.

Όποιος τολμά ας ζυγώσει για να πάρει

το δώρο της ζωής μου μοναχός.

Είμαι Έλληνας, της Αρκαδίας βλαστάρι,

κι' η Λευτεριά 'ναι ο πρώτος μου θεός».

Άμποτες να έχει ο τόπος μας καθάρεις συνειδήσεις για να κρατάν, να διαφυλάττουν και να μεταλαμπαδεύουν μηνύματα ζωής και θανάτου κι' αξιοπρέπειας Ελληνικής σαν το πιο πάνω.

ΑΝΤΡΕΑΣ Γ. ΚΑΡΑΓΙΩΡΓΗΣ

ΤΑΞΙΔΙ 1982

1

Τους είδα να κάθονται στα μάρμαρα
 δυο λήμνες τα μάτια μου
 δε με γνωρίζαν

παρά τα σύννεφα
 και πιο κάτω τ' άσπρα πανιά.

3

η εξορία φυτεύει σκιές ανάμεσα στα δέντρα
 τους ζήτησα το τριαντάφυλλο
 οι ρίζες αλλού.

Διχτομήσαμε τα πράγματα
 πριν και μετά
 με μόνο αντίκρουσμα τους χαμηλούς

Στο απόλυτο της Μεσογείου
 μονάχα τα πλοία που άφησα
 τα διαφανή κύματα με τα κουτιά αποκάτω.

καθρέφτες της μνήμης
 το μαχαμρωμένο κανδά με το σημείο
 του φόβου και της αγάπης.

4

2

Οι παρινές οδουπορίες
 οι μηχανές κατακόρυφες στον ήλιο
 τα χρώματα δεν ωφαιλούν τις νύχτες
 της άκυρης σιωπής

Συκιές φυτρώνουν
 στα σάπια λεωφορεία του φθινόπωρου
 λευκά λιμάνια
 χαμηλώνοντας τα κλαδιά
 σε καράβια που προμηγύουν συγχρούσεις.

ΤΑΞΙΔΙ 1985

1

Δέν ήξεραν αυτοί
 πως όταν μιλούσαμε για μάρμαρα
 εννοούσαμε τις σπασμένες πλάκες στα χα-
 μόσπυτα
 με τους σικορπιούς αποκάτω.

2

Οι αμυγδαλιές δεν είχαν
 να κάνουν τίποτα με τον έρωτα
 κι αν ο αέρας τις ξέντυνε
 ήταν απλώς για να νοιώσουν
 πως η μοναξιά φέρνει κρύο.

ΠΟΠΗ ΣΩΤΗΡΙΟΥ

ΣΤΑ ΧΡΟΝΙΑ ΤΟΥ ΞΕΣΗΚΩΜΟΥ

Το κτήμα έκσθε δεξιά του χωματόδρομου, κάπου τριακόσινα μέτρα απόσταση. Γύρω του ήταν ξερότοποι με θυμάρια και ξερολιθιές, εκτός από ένα μικρό σύδεντρο, πές μια άγκυαλιά με κοντόσωμα κι άσουλούπωτα δέντρα, κάπου πενήντα μέτρα μακριά από το κτήμα. Δεξιά κι' αριστερά τρεις φαλακροί λόφοι μικραίνανε τον όριζοντα κι' έμποδίζανε τ' αριεύματα του άγέρα. Από την κορφή του ενός λόφου μπορούσες ν' αρεις την κίνηση του άμαξητου πιδ πέρα από το χωριό. Στο κτήμα φύτεωναν δύο - τρεις ροδιές, λίγες συκιές και λίγες ξινολεμονιές, άνάρια φυτεμένες. Ένα πηγάδι με χαλασμένο μάγγανο θρυσκόταν δεξιά ως έμπαινες τ' φράχτη. Ο φράχτης ήταν καμωμένος από ξεραμένα παλλούρια και μόνο στη δυτική πλευρά είχε μια σειρά πυκνές, χαμηλές φραγκοσυκιές.

Τ' χωριό φαίν'ταν ιστό θάθος, καμμιά έξηνταριά χαμηλά πλαθαρόκτισσα σπίτια, με μια κάπως ψηλή έκκλησία στο άπάνω μέρος που γειτόνευε με τόν ένα φαλακρό λόφο. "Αν κοιτούσες κάπως μακριά θά ξεχώριζες μερικές μάντρες με φράχτη από παλλούρια. Στο έμπα του χωριού θρυσκόταν τ' σπίτι του παπα. Αυτό ξεχώριζε από την άσθαστωμένη του πρόσοψη.

Τ' κρησφύγετο φτιαχτήκε κοντά στο πηγάδι. Ήταν ένας ευρύχωρος λάγκος, για πέντε άντρες που τόν στερεώνανε σακάρια κι' είχε ένα καπάκι καλυμένο με μάρμαρο. Μια σειρά μάρμαρα ξεκινούσανε από τ' πηγάδι πρδς την είσοδο του κτήματος για ν' άδινεται ή έντύπωση περάσματος. Μια σωλήνα, δύο πόδια απόσταση από τ' περιστόμιο του πηγαδιού, έμπαζε άγέρα. Πέντε μ' έξι κομμάτια σωλήνες σκορπίστηκαν δεξιά κι' αριστερά για παραπλάνηση αν κάποτε έρχότανε έδω θ στρατός για έρευνα. Για τόν ίδιο λόγο μπήξανε ιστό χώμα, κοντά στο φράχτη, δύο κομμάτια σωλήνα. Κατέβαινες στο κρησφύγετο με μια μικρή ξύλινη σκάλα.

Ο παπάς βοήθησε ιστό σκάψιμο του κρησφύγετου μαζί με τόν πρωτογιδ του. Τ' άλλο χωριό δέν είχε ιδέα για τ' τί φτιαχόταν ιστό κτήμα. Ίσως ν' νομίζανε πώς ανοίγαν εκεί λαγούμια για ν' άδυναμώσουν τ' νερό του πηγαδιού. Η παπαδιά κουβαλούσε τ' φαγητό. Πώς ν' τής τ' κρύψουν; Ο παπάς για καλό και για κακό, την θρυσκε μπροστά στην Παναγία ν' κρατήσει τή γλώσσα της θ,τι κι' αν συμβεί. Άλλοιως θά 'χε την τιμωρία του Θεού δίπλα στην κατακραυγή των ανθρώπων.

Σε τούτο τ' κρησφύγετο χωθήκανε πέντε παλληκάρια. Όλοι ήταν ξενοχωρίτες. Ο δεύτερος γιδός του παπα, που δούλευε σε Τράπεζα, μια μέρα ξεχώρισε δύο, θ ένας ήταν συμμαθητής του κάποτε ιστό Παγκύπριο Γυμνάσιο. Αυτός είχε πάθει ρευματισμούς και σχεδόν όλο τ' χρόνο τής τέταρτης τάξης τόν πέρασε στο κρεβάτι. Ο γιατρός του σχολείου, που έμαθε πώς τ' παιδι ήταν μυημένο ιστήν άργάνωση, τ' διευθέτησε ν' μη χάσει τή χρονιά του από άπουσίες. Όμως φαίνεται πώς ξεφυγε θ νεαρός από τόν έλεγχο των γονιών του, δέν πίστεψε στις συμβουλές του γατρού, και θγήκε στο βουνό άντάρτης. Τώρα θρύσκεται έδω στο κρησφύγετο, που λέγγχει τ' δρόμο Λευκωσίας—Άμεσοθ. Ο άλλος ήταν θ μάστρος τής ομάδας. Τούτος έφτιαχνε σάντουιτς έξω από την Τράπεζα. Στις δέκα ή ώρα του έφερνε τ' σάντουιτς με λουκάνικο ή με σαλάμι. Κι' όταν γύριζε ν' θγει άπό τ' γραφετο, σχεδόν

καθημερινά, τσακωνόνταν με τον καφετζή, που έμπαινε μ' ένα δίσκο γεμάτο καφέδες.

—Μια μέρα θά μου ρίξεις το δίσκο, μιά θά σου τον φορέσω στο κεφάλι, έλεγε ο καφετζής.

—Για δακίμασε, παλληκαριά μου! Θά σου χιώσω στο στόμα τρία σάντουιτς, θά σου τά ισοδιάσω ώσπου νά πνιγείς, άπικουόυσε ό... «σάντουιτς» όπως τον λέγανε στα γραφεία γύρω.

Τις προμήθειες για το κρησφύγετο είχε αναλάβει ο πρωτογιός του παπά, που είχε ένα μικρό μπακάλικο δίπλα στην εκκλησία. Τούτος ο πρωτογιός όνειρευόταν νά γίνει κοινοτάρχης. Ο τωρινός κοινοτάρχης είχε παραγεράσει, αλλά ήταν ακόμα φίλιτος των Έγγλέζων. Ο ένας του γιός σπούδασε στην Άγγλία με ύποτροφία της Κυβέρνησης, κι' ο δεύτερος, που έμοιαζε του πατέρα — «φραγκίστηκα και τον έδωλα από το ρουθούνι του» — δούλευε πρώτος έμπιστος υπάλληλος στο Διοικητήριο. Έλα, όμως, που ο πρωτογιός μπλέχτηκε με κάποιους «Μορφωτικούς Σύλλογους»; Τούτο τον δούλευε για νά πάρει τη θέση, αλλά τον βοηούσε στο μπακάλικο κι' ός του χρωστάνε μερικοί κάπως σημαντικά ποσά. Βέβαια, οι άριστοί, που διοικούσαν το «Μορφωτικό Σύλλογο» κι είχαν σχέσεις με τις Συντεχνίες της Λευκωσίας και με κόμματα, δέν έδειξαν άν δέχονταν τον άγώνα που ξεκίνησε ο Άλχιεπίσκοπος. Σέβονταν, ώστόσο τον πατέρα του τον παπά, που ήταν άμελλικτος διώκτης των άντιχριστών, όπως ήταν όλοι οι άριστοί γι' αυτόν.

Δύσκολος ήταν ο δεύτερος γιός, που εργαζόταν στην Τράπεζα, κι' όνειρευόταν μετακπαίδευση στην Άγγλία για νά άγεθεί πιό εύκολα στην ιεραρχία. Τα φρονήματά του από οικογενειακή παράδοση κι' από τις φιλίες στη Λευκωσία, όπου ύπολογίζονταν για καλός γαμπρός, δέν τον άφηναν νά ύποκύψει τελείως στη σαγήνη της ξανθής Άνθούλας. Τούτη ή ξανθή κοπελίτσα, με το πάντοτε ροδαίο χαμόγελο και την έξαιρετική ζωντάνια, δούλευε μαζί του, άκριως στο άντικρυνό γραφείο. Ήταν καθρέφτης του και μέσα στα μάτια της όκτώ ώρες τις εργάσιμες μέρες, καθρεφτιζόταν. Και το βραδάκι τη συναντούσε σ' όνειρό του ακόμα και σ' έρωτικές στάσεις, που τον άναστατώνανε κυριολεκτικά όλη την επόμενη μέρα. Η ξανθούλα όμως άνήκε στην αντίθετη παράταξη, στην άριστη. Ο πατέρας της κι' ο μεγαλύτερος άδελφός της κατείχαν θέση στη διοίκηση των άριστερών συντεχνιών, κοιματιζόνταν φανερά και χωρίς φόβο από τους χαρακτηρισμούς της Έγγλέζικης Διοίκησης. Μήτε καν τους έγνωαζε πώς τους παρακολουθούσαν ειδικοί άστυνομικοί και καταγράφανε και την πιό απλή τους κίνηση. Πώς τά κατάφερε ή Άνθούλα νά διοριστεί στην Τράπεζα, το άντρο των κεφαλοκρατών, έμεινε για όλους μυστήριο. Μια μέρα στο κεφανείο, άντικρυ στην πίσω είσοδο της Τράπεζας, ξεκίνησε το άπομεσημερο σχετική κουβέντα. Δέν έβρέθηκε άνθρωπος νά δώσει εξήγηση. Τότε ένας υπάλληλος από την Άμμόχωστο, που τελευταία πήρε μετάθεση στη Λευκωσία γιατί είχε μια προσωπική παρεξήγηση με τον προϊστάμενο του τμήματός του, έδωσε την πιθανή έρμηνεία κι' έκλεισε μια για πάντα το σχετικό θέμα της Άνθούλας:

—Τήν ιστορία μου την είπε ο πατέρας μου, που δούλευε στην «Έλληνική Λέσχη». Σ' αυτή τη λέσχη μαζευόταν το άπογευματάκι ή άριστοκρατία της άγοράς,

νά πιει τὸ καφεδάκι τῆς ἢ τὸ κανάκι τῆς, νὰ συζητήσει λιγάκι κι' ἐνωρὶς τὸ βραδύ-
κι νὰ φύγει γιὰ τὸ σπίτι — οἰκογενειάρχης ἦταν ὅλοι μὲ αὐστηρὴ παρὰδοξη. Ὁ
πόλεμος πέρασε κι' ἐτοιμάζονταν στὶς μεγάλες πόλεις νὰ γίνουν ἐκλογὲς δημάρχων
καὶ δημοτικῶν συμβουλίων ὡς πρῶτο φιλελεύθερο μέτρο, ὑψηλὴ παραχώρησις τῆς
ἀγγλικῆς ἀποικιοκρατίας στὸν φουκαρὰ κυπριακὸ λαό. Δυὸ παρατάξεις θὰ συναγω-
νίζονταν. Αὐτὴ πού εὐνοοῦν οἱ ἀριστερὲς συντεχνίες καὶ ἡ ἄλλη πού εἶχε ἐθνικιστι-
κὲς τάσεις, ἀστικὲς τελείως, καὶ τὴν εὐνοοῦσε ἡ Ἀγγλικὴ Διοίκησις. «Νὰ μαζέψου-
με λεφτά» προτείνει ὁ πράκτορας τῶν δεξιῶν. «Μὲ τὰ λεφτὰ γίνεται ὁ ἀγώνας. Θὰ ταί-
σοιμε ψηφοφόρους». «Γιὰ νὰ μᾶς μαινεύσουνε» ἀπαντᾷ ἕνας πολὺ ἠλικιωμένος ἔμπορος,
πού τὸ σαγόνι του ἔτρεπε καὶ συχνὰ μισάνοιγε τὰ χεῖλη του γιὰ νὰ φανοῦν μερικὰ χρυσὰ
δόντια. «Ἐ! ὄχι! Θὰ τοὺς πληρώσοιμε νὰ μὴν ἔρθουν νὰ ψηφίσουν», ἀπαντοῦσε μὲ
ὑφος εἰδωκοῦ ὁ πράκτορας. «Κι' ἂν ἔρθουν;» ρωτᾷ ὁ ἠλικιωμένος μισακλείνοντας τὸ
μάτι στοὺς ἄλλους γύρω. «Θὰ τοὺς στείλουμε μὲ λεωφορεῖα νὰ προσκυνήσουν στὸν
Ἀπόστολο Ἀντρέα. Θὰ γυρίσουν ἀπὸ τὸ προσκύνημα ἅμα κλείσουν οἱ κἀλπες. Τότε
θὰ τοὺς δώσοιμε τὸ ρεγάλλο» ἐξηγεῖ ὁ πράκτορας. «Λοιπόν;» σχολιάζει κάποιος ἀπὸ
πέρα. «Κατάλογο καὶ λεφτὰ», ἀπαντᾷ ὁ πράκτορας καὶ βγάζει ἀπὸ τὸ χαρτοφύ-
λακα ἕνα τετράδιο. «Ἐγὼ» λέει ὁ... μεγαλύτερος κτηματίας «θὰ δάλω τὸ νοῦ.
Λεφτὰ ὄχι. Ζήτημα ἀρχῆς». Μερικοὶ γελάσανε. Ἐνας παρατρέιχα νὰ πνιγεῖ πίνον-
τας τὸ κανάκι του. Οἱ ἄλλοι βγάζανε τὰ παρποφόλια μὲ τίς χαρρακτηριστικὲς γιὰ
τὸν ἰαθῆνα κινήσεις. «Ἐσύ;» ρωτᾷ ὁ ἠλικιωμένος ἕνα νεαρὸ ἔμπορα, πού τελευταῖα
πραγματοποιοῦσε σημαντικὰ κέρδη καὶ ἄρχισε μάλιστα νὰ ἀνακατεύεται μὲ κτημα-
τικὲς ἐπιχειρήσεις. «Ἐκαστὸ λίρες» ἀπαντᾷ μὲ ἀρκετὰ δυνατὸ κι' ἐπιδεικτικὸ τόνο
κι' ἀνοίξε τὸ μπῆλα τῶν ἐπιταγῶν του γιὰ νὰ γράψει. «Μπᾶ;» λέει ἐκπληκτος ὁ
πράκτορας. «Λίγα εἶναι». «Γιατί λίγα;» ἐπεμβαίνει ὁ ἠλικιωμένος, πού σκόπευε νὰ
δώσει παλὺ μικρότερο ποσόν. «Γιατί στοὺς ἀριστεροὺς ἔδωσε τριακόσιες λίρες» ἐξη-
γεῖ ὁ πράκτορας. «Διπλοπᾶρτι, κύριοί μου...». Γιατί νὰ μὴ διπλοπᾶρτι καὶ ἡ Ἀνθού-
λα μὲ βάση τὸ «διπλοπᾶρτι»;

Ὁ νεαρὸς τραπεζιτικὸς ἀκούσε ὅλ' αὐτὰ μὲ κάποια ταραχὴ. Θέλησε λοιπόν,
νὰ ἐπιμείνει στὴν οὐδέτερη στάση, νὰ παραμείνει στὸ περιθώριο τοῦ ἀγώνα, ἔστω
κι' ἂν ὁ ἀγώνας αὐτὸς εἶχε σκοπὸ νὰ λευτερώσει τὸν τόπο ἀπὸ τοὺς ξένους.

Ἔτσι ἄρχισε ἡ μικρὴ ἱστορία τούτου τοῦ κρησφύγετου πού ἔλεγχε τὸ δρᾶμο
Λευκωσίας—Λεμεσοῦ καὶ πού δὲν πρόλαβε νὰ ἰσοξαστεῖ. Οἱ ἔνοικοί του δὲν ἔριξαν
τουφεκιὰ. Μὰ πρέπει νὰ σκοτώσεις ἄνθρωπο γιὰ νὰ βρεῖς λίγη δόξα; Στὰ συνηθι-
σμένα μέτρα ναί! Ἀλλὰ σ' ἕνα ἀγώνα ὅλα χρειάζονται, ὅλα δίνουν λίγο χέρι γιὰ
τὴ νίκη καὶ τὴ δόξα.

— 2 —

Ἡ νύχτα εἶχε ἕνα θαρὺ περιπάτημα. Τὰ γεγονότα τῆς μέρας πού μόλις ἔφυγε,
εἶχανε πολλὴ χαλὴ καὶ πυκράνανε τὴ χώρα, τόσοι στὶς πόλεις ὅσο καὶ στὰ χωριά.
Ἡ φήμη ἔχει κάτι γρήγορα φτερά καὶ χτυπᾷ τόσο δυνατὰ τὰ ξωπόρτια καὶ τὰ
παράθυρα γιὰ νὰ εἰδοποιήσει καὶ τὸν πιὸ μισάνθρωπο κι' ἀκοινωνῆτο ἄνθρωπο.

Ὁ Σκαριδῆς ξεκίνησε ἀπὸ τὸ χωριὸ τῆς φιλενάδας. Μύριζε τὸν ἀγέρα σὰν τὸ λαγωνικό. Σκοτάδι εἶναι αὐτὸ καὶ δὲν ξέρεις τί σοῦ ἐτοιμάζει. Ἐξάλλου, ἡ καλοπέ-
ραση τῆς μέρας — φαί, πιετὸ καὶ κρεβάτι μὲ χάρδια καὶ φιλιὰ — τοῦ εἶχανε ἀ-
δειάσει τὸ μεδούλι ἀπὸ τῆ δύναμη. Ἀπὸ τὴν ἄλλη φοβόταν τὰ μούτρα καὶ τὶς φωνές
τοῦ μάστρου, ποῦ τὸν διαβαλόστανε συχνὰ γιὰ τὰ ἐρωτικά του καμώματα κι' ὡς
ἔκανε κι' ἄλλες κρυφές δουλειές σὲ τοῦτες τὶς ἐρωτικὲς ἐξόδους του.

«Ἄμα δὲν πιστεύεις καὶ μπλέχτηκες, ἔστω καὶ ἄθελά σου; γιατί νὰ μὴν
παίξεις τὸ παιγνίδι σου καὶ νὰ ἔγεις κερδισμένος;» συλλογιζόταν. Τοῦτο τὸ δικαιο-
λογητικὸ συχνὰ τὸ ἀράδιαζε καὶ μπροστὰ στὴν συνείδησή του ὅταν τούτη σὰν μούρ-
μούρα κακογρηῖα τοῦ ἀψάλλε μὲ κάπως ἀκαταλαβίστηκες λέξεις.

Προχωροῦσε, νυχωπατοῦσε καὶ φοβόταν καὶ τὸν ἀσήμαντο ἦχο ἀπὸ τὰ λαστι-
χένια του παπούτσι. Ἄν τὸν συλλάβει καμμιά ἑγγλέζικη περίπολος ὅλα πᾶνε χα-
μένα. Ἡ θὰ τὸν κλείανε γιὰ λίγο - πολὺ χρονικὸ διάστημα σ' ἓνα κρατητήριο ἢ
θὰ τὸν ρεζιλεύανε καὶ θὰ ἔρωγε ἓνα ὄβλι ἀπὸ τοὺς ἐπαναστάτες, ἔσως ἀπὸ ἀνθρω-
πο τῆς δικῆς του ομάδας. Θυμόταν τί πῆγαν οἱ Ἑγγλέζοι νὰ σκαρώσουν σ' ἓνα
καθηγητὴ τῆς Λευκωσίας. Τὸν συλλάβανε κι' ἀφοῦ τὸν ἀνακρίνανε πρόχειρα, εἶπε
γιὰ τὰ μάτια τοῦ κόσμου καὶ λίγη ὥρα, γιὰ νὰ φανεῖ πὼς πιθανὸ νάτανε δικός
τοὺς ἀνθρώπος, τὸ χώσανε σ' αὐτοκίνητο καὶ πῆγανε στὸ κέντρο τῆς Μακεδονίτις-
σας. Κάθισαν σ' ἓνα τραπεζάκι, σὲ περίθλιπτη θέση νὰ τοὺς βλέπει ὁ καθέννας, καὶ
τὸ στρώσανε στὸ φαγοπότι. Ἦταν δύο Ἑγγλέζοι ἀνακριντές, ἓνας Τοῦρκος μεταφρα-
στής, ὁ ὀδηγὸς τοῦ αυτοκινήτου κι' ὁ καθηγητῆς, ποῦ ἀνοιγε ἡ γῆ καὶ τὸν κατὰ-
πνευ κάθε λεπτό, ὅταν περνοῦσαν ἄπλα γνωστοὶ καὶ φτύνανε χάμω ἀπὸ περιφρό-
νηση. Τὸν ἔσωσαν τότε τ' ἀξύριστα γένια του καὶ τὸ γκαρσόνι ποῦ εἶπε πὼς δὲν ἔ-
βαζε μπουκιά στὸ στόμα, μὴτε δέχτηκε νὰ δοκιμάσει ποτό. Ὅμως εἶναι σίγουρο
πὼς γλύτωσε ἀπὸ τὴν ὑποψία;

Πέρασε πλάγια - πλάγια τοὺς λόφους καὶ ξανοίχτηκε ἴστων στενὸ κάμπο, ποῦ
διασχίζει ὁ ἀμαξητός. Ἀντικρὺ τοῦ φάνηκε νὰ ξεχώρισε ἓνα μικρὸ φῶς ἀπὸ κάποιον
σπίτι. Σύνθημα ἦταν; Τυχαῖο; Ὁ κάμπος δέθηκε στὸ λαμπρὸ του. Τί σημαίνει τὸ
φῶς; Τὸ ὄλεπε νὰ σόηνε καὶ ν' ἀνάθει. Ἦταν εἰδοποίηση νὰ μὴν πιλησιάζει στὸ
κρησφύγετο; Ἡ κάποιον ἑγγλέζικη περίπολος εἰδοποιεῖ κάποιον ἄλλον; Στάθηκε
γιὰ λίγο ἀναποφάσιστος. Νὰ γυρίσει πίσω στὸ χωριὸ τῆς φιλενάδας σημαίνει ὥρα
πολλή καὶ νέους κινδύνους. Νὰ προχωρήσει; Θὰ ἔταν μεγάλο τόλμημα. Μισοκάλησε
στὴ ρίζα μιᾶς ἐλιάς καὶ παρέμενε. Μιά κουκουδάκι ἀκούστηκε νὰ φεύγει ἀπὸ τὸ
ἐλαρὸ δέντρο

— Θεέ μου, ψιθύρισε, κακὸ σημάδι.

Τὸ φῶς ἀντικρὺ ἔσθησε. Περῆμενε ἀρκετὴ ὥρα. Καμμιά κίνηση.

— Τυχαῖα ὅλα, ψιθύρισε κι' ἀνάπνευσε βαθιά.

Σηκώθηκε, τανύστηκε λίγο, ἔτσι γιὰ νὰ νοιώσει πὼς ἔβηκε ξανά τον ἑαυτὸ
του κι' ἐτοιμαζόταν νὰ περάσει γρήγορα τὸν ἀμαξητό καὶ νὰ μπεῖ ἀντικρὺ στὰ ξε-
ροχώρια. Ἐνα γρήγορο βῆμα σὰν πέταγμα μικροῦ πετούμενου, τὸν καθήλωσε στὴ
θέση του. Εἶδε μιὰ σκιά, σχεδὸν κοντὰ του, νὰ προχωρεῖ σὲ ἓνα μονοπάτι. Πῆγανε

στο χωριό. Τό βτι πήρε τὸ μονοπάτι σήμαινε πὺς ἡ σκιά γνῶριζα καλά τούτα τὰ μέρη. Εἰσπλωσε ἀμέσως χάμω, γιατί ὄν νὰ αισθάνηθηκε πὺς ἡ σκιά σταμάτησε.

«Λές νὰ μὲ εἶδε;» σκέφτηκε.

Ἡ σκιά ξαναπροχώρησε ἀνετα μὲ φυσικὸ βῆμα.

«Δεικός μ'ας θάνα:» σκέφτηκε. «Ἀλλὰ γιατί τέτοια ὄρα;»

Ἐπὸ μιὰ ἀπόσταση παρακολούθησε τὴ σκιά. Σχεδὸν δὲν τὴν ξεχώριζε. Ἄπλωσ τὴν μάντευε. Εἰσπνικά τὸ φῶς ἀντικεινὸ ἀναίψε. Ἐπὸ τὴ σκιά εἶδε μιὰ ἀδύναμη λουρίδα φῶς ἀπὸ μικροῦτσικο κλεφτοφάναρο.

—Συνεγνόση, ψιθύρισε. Ἐπὸ τὸ σπῆτι τοῦ παπα. Λές νὰ σκαρώνεται καμμιὰ δρωμοδουλειά;

Σταμάτησε λίγο μακριὰ ἀπὸ τὴν περιοχή τοῦ κρησφύγετο. Ἐκαίμε μιὰ σειρά σκέψεις καὶ καίτοσε νὰ δγάλει μιὰ προσωρινὴ ἀπόφωση. Νὰ μπεῖ στο κρησφύγετο ἢ ὄχι; Στὰ ἰστερνὰ ἀποφάστισε νὰ καθῆσει πίσω ἀπὸ ἕνα ὑψωματάκι καὶ νὰ δεῖ τι γίνεται: δλόγυρα, πρᾶπαντὸς πέρα στο σπῆτι τοῦ παπα.

Ἡ νύχτα γύρω εἶχε τὸ μυστηριό της, ἀλλὰ ἦσαν ἱδρσερή, σχεδὸν ἀπολαυστική. Τ' ἀστέρια μὲ τὴ μυστικὴ τους γλώσσα φιλοκουβέντιαζαν. Τὸ λίγο φῶς τους ἀνταναικλούσε στὴ γῆ καὶ σχηματίζε ἐλάχιστες σκιές, σχεδὸν μαγντευτές. Ἡ κουκουβάγια πέρασε καὶ κάθισε σ' ἕνα ἀναμικτὸ δεντράκι, παραλίγο σκελετὸ δέντρου.

—Τούτη μᾶς ἔλειψε..., ψιθύρισε.

Κούνησε δυνατὰ τὸ κεφάλι σὰ ν' ἀπόδιωχνε κάποιαν ἐνοχλητικὴ σκέψη.

Εἰσπνικά ἀκούσε ἕνα ἐλαφρὸ τριγμὸ τῆς πόρτας.

«Μμ! φεύγει ἡ σκιά» σκέφτηκε.

Ἄνοιξε διὰπλατα τὰ μάτια κι' ἔστειλλε μαιτιές μαχαίρικες μὲς τὸ σκοτάδι. Ἡ σκιά ξαναπῆρε τὸ μονοπάτι. Σηκώθηκε καὶ τὴν παρακολούθησε ἀπὸ κάποια ἀπόσταση. Εἰσπνικά οἱ προσβολεῖς αὐτοκινήτου ἀπὸ τὸν ἀμαξητὸ ρίξανε τὸ φῶς τους πάνω της.

—Στόπ! ἀκίνητος ἀλλοιῶς πυροβολοῦμε, ἀκούστηκε μιὰ φωνή!

Ἡ σκιά σταμάτησε.

—Ψηλά τὰ χέρια.

Ἐ ἄνθρωπος ποὺ ἦταν πρὶν δύο λεπτά σκιά, σήκωσε τὰ χέρια. Τὸν ξεχώρισε.

«Ἐ Φρίξος» μουγκούρισε. Ποῦ ἱδᾶβολο βρέθηκε στὴν Κύπρο; Μπᾶς καὶ εἶναι κι' αὐτὸς ἀπὸ τοὺς λεγάμενους;» Δάγκωσε τὰ χεῖλη.

Οἱ Ἐγγλέζοι στρατιῶτες φορτώσανε μ' εὐγενικὸ τρόπο τὸν Φρίξο στο τζιπ τους, ἀνάφανε τὰ μικρὰ φῶτα καὶ ξεκινήσανε γιὰ τὴ Λευκωσία.

Κάθισε καὶ συλλογιζόταν. Σὰν τί νὰ γύρευε ἐδῶ ὁ Φρίξος καὶ τί κουβέντες εἶχε στο σπῆτι τοῦ παπα; Μῆπως διαρρεύσανε πληροφορίες γιὰ τὴ δικὴ του δράση; Ἄλλὰ οἱ πληροφορίες δίνονται ἀπὸ τὴν φιλενάδα του σὲ Τούρκο στο Ἡυρόι κι' ἀπ' ἐκεῖ μεταφέρονται στο Ὅργανα Ἀσφαλείας. Μολόγησε τὴ θέση τοῦ κρησφυγέτου, ἀλλὰ εἶχε ἐντολή νὰ συνεχίσει νὰ μένει σ' αὐτὸ μὲ τοὺς ἄλλους γιὰ νὰ παίρνει πληροφορίες. Ἐξᾶλλου ἡ δράση τῆς ομάδας του ἦταν ἀσήμαντη, γιατί τοὺς εἶχε ἡ ἀργάνωση στὴν ἐφεδρεία. Τὸ τρίγωνο τῶν κρησφυγέτων σ' αὐτὴ τὴν περιοχή δὲν χρειάζονταν ἀκόμα, γιατί οἱ κύριοι δρόμοι Λεμεσοῦ καὶ Λάρνακας δὲν ἔπρεπε νὰ ἀ-

ποικλεισθούν με ισχυρές ἐγγλέζικες δυνάμεις για να μπορεί να γίνεται μετακίνηση ανθρώπων χωρίς μεγάλη δυσκολία.

«Ἐμένα μιὰ φορά μπήκανε οἱ φύλλοι στὸν κόρφο μου» συλλογίστηκε. «Καλύτερα νὰ γυρίσω στὸ χωριό μου για να δῶ πῶς θὰ πάνε τὰ πράγματα. Μυρίζουμαι ἀνωμαλίες. Στὸ κάτω - κάτω γυρίζω ἐδῶ αὐριο - μεθαύριο με τὴ δικαιολογία πῶς ἦμουν ἀρρωστος. Κάτι τέλος πάντω θὰ βρῶ...».

Ἀπομακρύνθηκε ἀπὸ τὸν τόπο, πήρε τὰ πλάγια τῶν λόφων, πού τοὺς γνώριζε σπιθαμὴ με σπιθαμὴ...

— 3 —

Ὁ παπὰς πήρε τὸ μήνυμα. Τὸ κρησφύγετο στὸ ξεροχώραφὸ του προδόθηκε ἀπὸ κάποιον πού ζεῖ μέσα σ' αὐτό. Ἡ διαταγὴ εἶναι νὰ τὸ ἀδειάσουν ἀμέσως καὶ ὁ μάστορας νὰ κοιτάξει νὰ ἀνακαλύψει τὸν προδότη.

Ὁ παπὰς πολυσκέφτηκε με φανερὴ στενοχώρια. Τὸ σπῆτι δὲν τὸν χωροῦσε. Ἡ παιδικὰ κομῶταν βαθιά. Ὁ πρωτογιὸς στὴ διπλανὴ κατοικία κάτι εἶχε μυριστεί γιατί ἀναφε φῶς.

— Παράξενο, ψιθύρισε ὁ παπὰς ἐνῶ ἐτοιμαζόταν νὰ θγεῖ, ἀκριδῶς νὰ πάει νὰ ἐξηγηθεῖ με τὸ γιό του.

Ἡ παιδικὰ, μισοξύπνησε.

— Ἐνωρίς εἶναι, παπά μου. Τί σοῦ ἦρθε νὰ σηκωθεῖς καὶ νὰ ντυθεῖς τοῦ λέει.

— Κάτι δουλειές με τὸ γιό.

— Καὶ τὰ μεσάνυχτα;

— Σὲ λίγο ξημερώνει. Δὲ νοιώθει τὰ γύρω πού ξυπνᾶνε;

Ἐκανε ὁ παπὰς τὸ σταυρό του καὶ βγήκε στὴν αὐλή. Πήγε στὴν πίσω πόρτα, πού ἐνώνει τοὺς δύο αὐλότοπους — τὸ δικό του καὶ κείνο τοῦ γιοῦ.

Πατέρας καὶ γιὸς συναντηθήκανε κοντὰ στὸ πηγάδι τῆς αὐλῆς.

— Τί συμβαίνει πατέρα;

— Μήνυμα ἀπὸ τὸν υπεύθυνον τῆς Λευκωσίας.

— Πῶς; Ἄφου ὁ ἀδελφός ἔφυγε για τὸ Λονδίνο. Κείνος θὰ ἔφερνε τὸ μήνυμα ἀπὸ τὴν Τράπεζα.

— Ἀκριδῶς, γιατί ἔφυγε ὁ ἀδελφός σου, στείλανε κάποιον ἀγνωστὸ μου νὰ μᾶς πεῖ πῶς πρέπει ἀμέσως νὰ ἀδειάσει τὸ κρησφύγετο στὸ ξεροχώραφὸ μας. Προδόθηκε.

— Ἀπὸ ποιόν;

— Ἀπὸ ἄνθρωπο τοῦ κρησφύγετου, λέει ὁ παπὰς καὶ ἀναστενάζει. Νὰ τὸν καταρραστῶ;

— Δουλειές πού μᾶς βρῆκαν... λέει ὁ γιὸς καὶ χτυπᾶ τὸ μέτωπο με ἀνοιχτὴ παλάμη.

— Καὶ δὲν προλαβαίνεις νὰ φύγεις καὶ ἐσύ. Ἄλλὰ νὰ πᾶς ποῦ; Ὁ ἀδελφός σου τὰ κατάφερε με τὴ μετᾶθεσή του στὸ Λονδίνο. Ἐσύ; Θὰ μᾶς ταράξουν οἱ Ἐγ-

γλέζοι. Στό κτήμα μας είναι τὸ κρησφύγετο. Δὲν πιστεύω νὰ φυλάγεις ὁ,τιδήποτε ποὺ νὰ κινεῖ τὴν ὑποψία!

—Τίποτε ἀπολύτως. Μήτε ἐφημερίδες.

—Καλὰ νάνεις. Τώρα ποὺς θὰ πάει νὰ τοὺς εἰδοποιήσει; ΓΙΑΤΙ ἀπισσθήποτε παρακολουθοῦν ἀπὸ κάπου τὸ χωριό!

—Ἐσὺ νὰ πᾶς, πατέρα. Θὰ τὰ καταφέρεις καλύτερα.

—Σωστά. Ἐσὺ ἔχεις γυναῖκα καὶ παιδιά, λέει χαμογελαστά ὁ πατέρας. Κάθησε ἐδῶ καὶ θὰ τὸ κανοῖσω.

Γύρισε ὁ παπὰς στὸ σπίτι, πῆρε κάτι ψιλοπράγματα τάχα γιὰ ἰδιόρθωση ἐπὶ τενεκεζή τῆς Λευκωσίας καὶ ξεκίνησε. Ἄμα θάφτανε στὸ ξεροχώραφὸ του θὰ πήγαινε τάχα γιὰ φυσικὴ ἀνάγκη κοντὰ στὸν σωλήνα τοῦ ἀερισμοῦ καὶ θὰ τοὺς μετᾶφερνε τὸ μήνυμα.

Τὸ πρῶτὸ ἄρχισε νὰ παίρνει ἓνα μὲλις ἀσημὶ χρῶμα. Ἴσως νᾶταν κι' ἡ ἰδέα τοῦ παπὰ ποὺ διαζόταν. Οἱ πρῶτες ἀκολουθοῦσαν ἡ μιὰ τὴν ἄλλη μὲς στὰ χεῖλη του. Προχωροῦσε. Μὲλις πλησίασε τὸ ξεροχώραφο σταμάτησε λιγάκι, κοίταξε δεξιά, κοίταξε ἀριστερά, δὲν ἀντελήφθηκε τίποτε τὸ ὑποπτο καὶ πλησίασε τὸ πηγίδι. Ἐνακοίταξε δεξιά κι' ἀριστερά. Μισοσήκωσε τὰ ροῦχα καὶ χτύπησε δύο κυττήματα, σταμάτημα, τρία χτύπηματα, σταμάτημα κι' ἓνα δυνατὸ χτύπημα στὸ σωλήνα. Τοῦτο ἐσήμαινε νὰ θάλουν αὐτὶ στὸ σωλήνα. Χτύπησαν ἀπὸ μέσα τρεῖς φορές τὸν σωλήνα. Καὶ τότε ὁ παπὰς τοὺς εἶπε τὸ μήνυμα. Περιμένε λίγο. Τὸ μάρμαρο μετατοπίστηκε λίγο καὶ μιὰ φωνὴ ρώτησε:

—Εἶσαι σίγουρος, παπὰ μου;

—Ἦρθε πρὶν μισὴ ὥρα ἀνθρωπος, ἀπὸ τὴ Λευκωσία.

—Τριγύρω εἶναι ἡσυχία;

—Πολλή.

—Φεύγα, λαϊκόν, παπὰ μου, κι' ἐμεῖς θὰ μετακινήθοῦμε. Μήτε μᾶς εἶδες, μήτε μᾶς ξέρεις.

—Κι' ὑποψιάζονται ἓνα ἀπὸ ἑσᾶς.

—Τὸ κέρατό τους. Ἡ ομάδα μου δὲν ἔχει προδότες. Θὰ τοὺς ἔκοβα τὸ κεφάλι.

Ὁ παπὰς βιάστηκε νὰ ἀπομακρυνθεῖ. Σκέφτηκε νὰ γυρίσει στὸ χωριό. Τί νὰ συνεχίσει τὸ χωματόδρομο ὡς τὸν ἀμαξητό; Τοῦτο θὰ τὸ ἔκαμνε ἀν συναντοῦσε περίπολο...

Ὁ μάστρος θῆκε πρῶτος ἀπὸ τὸ κρησφύγετο. Κοίταξε δεξιά κι' ἀριστερά. Μυρτίστηκε τὸν ἀγέρα. Σχεδὸν βεβαιώθηκε πὺς ἡ μετακίνηση θὰ γινόταν μὲ ἀσφάλεια. Ἐσκυψε στὸ ἀνοιγμα καὶ τοὺς πρόσταξε νὰ βγοῦν.

—Βγῆτε.

—Ὁ Σκαρδῆς; ρωτᾷ ἕνας.

—Ἐξυπνος εἶναι, μουρτάρης εἶναι, δὲν θὰ σκοτωθοῦμε γιὰ δαῦτον. Ἀφήνω πὺς θᾶπρεπε νὰ τὸν καθάρω μὲ τοῦτες τὶς ἀνυπακοές του. Δῶδεκα ἡ ὥρα ἔπρεπε νὰ γυρίσει. Ποῦ ναι τον;

—Μπορεῖ νὰ συνάντησε ἐμπόδια...

Επεινήσανε με κατευθυνση τὸ νότιο λόφο. Κάπου ἔκει κοντά, σὲ ἄλλο χωριό, σκιάφαν κάποιο κρησφύγετο. Θὰ βολεύονταν ἐκεῖ προσιωρῶνὰ ὤστου νὰ θροῦν σύνθεσμο καὶ νὰ πάρουν ἐντολὲς ἀπὸ τὸν ὑπεύθυνο τῆς Λευκωσίας.

— 4 —

Μόλις ἔφεξε βρεθήκανε γύρω οἱ λόφοι πιασμένοι ἀπὸ Ἑγγλεζοὺς στρατιῶτες με ἰστημένα πολυβόλα. Τρία τζιπς μπήκανε στὸ χωριό. Μὲ μεγάφωνο εἰδοποιηθήκανε οἱ χωρικοὶ νὰ παραμείνουν στὰ σπίτια τους. Ἀπὸ ἄλλα τέσσερα τζιπς κατεβήκανε στρατιῶτες καὶ τριγυρίζανε τὸ ξεροχώραρο τοῦ παπᾶ. Δύο ἀξιωματικοὶ μὲ μιὰ ομάδα πλησίασανε τὸ πηγάδι.

— Ἐδῶ, δείχνει ὁ λοχαγός.

Ὁ Τοῦρκος, ποὺ συνόδευε τοὺς Ἑγγλεζοὺς, πλησίασε στὸν σωλήνα ἀπ' ὅπου ἀεριζόταν τὸ κρησφύγετο, ἔβαλε ἰστὴν τρύπα τὸν τηλεβόα καὶ φώναξε:

— Εἴσαστε περικυκλωμένοι ἐσεῖς ἔδῶ μέσα στὸ κρησφύγετο. Παραδοθεῖτε. Νὰ θγεῖτε χωρὶς ὄπλα μὲ τὰ χέρια ψηλά.

Καμμιά ἀπάντηση. Καμμιά κίνηση.

Ὁ λοχαγός ἔγνεφε στὸν Τοῦρκο νὰ ἐπαναλάβει τὰ ἴδια. Ὁ Τοῦρκος, μὲ ἰδιαίτερο καμάρι, ἐπανάλαθε, πῶ ἀπειλητικά, τὰ ἴδια.

Πάλιν καμμιά ἀπάντηση. Καμμιά κίνηση.

— Πές τους πὼς θὰ σηκώσουμε τὸ μάχμαρο καὶ θὰ ρίξουμε μέσα στὸ κρησφύγετο χειροβομβίδες, παραγγέλλει ὁ λοχαγός μὲ ἤρεμο τόνο.

Ἐπαναλαμβάνει τὴν ἀπειλή ὁ Τοῦρκος. Καμμιά ἀπάντηση. Καμμιά κίνηση. Οἱ δύο ἀξιωματικοὶ κουδεντιάσανε.

Νὰ πάει ἓνα τζιπ στὸ χωριό νὰ φέρει ἔδῶ τὸν παπᾶ καὶ τὰ παιδιὰ του, προστάζει ὁ λοχαγός.

Ἐνας λοχίας, πήδησε στὸ τζιπ καὶ πρόσταξε τὸν ὀδηγὸ νὰ προχωρήσει. Τὸ σπίτι τοῦ παπᾶ ἦταν στὴν εἴσοδο τοῦ χωριοῦ.

Οἱ δύο ἀξιωματικοὶ ἀνταλλάσανε μισόλογα. Φαινόταν ὁ ἐκνευρισμὸς σὲ κάθε κίνησή τους. Οἱ στρατιῶτες, δεξιὰ καὶ ἀριστερά, ἀπορούσανε γιὰ τὸ τί γινόταν ἐκεῖ πέρα δῆπλα στὸ πηγάδι.

Δὲν πέρασε πολλὴ ὥρα καὶ τὸ τζιπ ἔφερε τὸν παπᾶ καὶ τὸν πρωτογιό. Ὁ Τοῦρκος μιστάφραξε τὶς ἐρωτήσεις τοῦ λοχαγοῦ.

— Ποῦ εἶναι τ' ἄλλα σου παιδιὰ;

— Ὁ ἓνας μετατέθηκε στὸ Λονδίνο. Στὴν Τράπεζα. Ὁ ἄλλος σπουδάζει στὴν Ἀθήνα.

— Τί σπουδάζει; ρωτᾷ ὁ Τοῦρκος.

— Θεολόγος, ἀπαντᾷ ὁ παπᾶς.

— Ἀ! Ἱστορίες τοῦ Θεοῦ, σχολιάζει καὶ τὸ μεταφράζει ἔτσι στὸν λοχαγό.

Ὁ λοχαγός παραγγέλλει στὸν παπᾶ νὰ μιλήσει σ' αὐτοὺς ποὺ κρύβονται μέσα στὸ κρησφύγετο, νὰ θγοῦν ἤρεμα, χωρὶς ὄπλα, ἀλλοῶς θὰ ρίξει ἀπὸ τὸ στόμιο χειροβομβίδες. Αὐτὲς τὶς διαταγὲς ἔχει ἀπὸ τὸ στρατηγεῖο καὶ δὲν μπορεῖ νὰ τὶς παραδεῖ.

Ἐκεῖ ὁ παπᾶς καμῶθηκε πῶς δὲν καταλαβαίνει. Ὁ ἄλλος ἄξιωματικός ἀγρίεψε. Τάτε ὁ γιός, χωρὶς νὰ τὸ θέλει, σὰν νὰ τὸν ἐσπρωχνε τὸ ἔνστικτο, προχώρησε πρὸς τὸν σωλήνα.

—Μή, τοῦ λέει ὁ παπᾶς.

Ἔτσι χαμογελάσανε.

—Σήκωσε τὸ μάρμαρο καὶ ρίξεμιὰ χειροβομβίδα, προστάζει ὁ λοχαγός.

Ἐκεῖ ὁ Τοῦρκος σκύθει καὶ τραβάει π.ὸ ἐδῶ τὸ μάρμαρο.

—Σταθεῖτε, φωνάζει ὁ παπᾶς. Θὰ τοὺς μιλήσω.

Ἐκεῖνοι ἐστὶν ἐν τῷ μισάνοιχτο στόμιο καὶ λέει μὲ παρακλητικὸ τόνο.

—Βγεῖτε, παιδιά μου. Θᾶνα μάταιος ὁ θάνατός σας.

Καμμιὰ ἀπάντηση. Καμμιὰ κίνηση.

Ἐκεῖ ὁ παπᾶς σταυροκοπήθηκε καὶ σήκωσε μὲ ἀπορία τοὺς ὄμους του.

—Νὰ κατεθεῖ πρῶτος ὁ παπᾶς κι' ὕστερα ὁ λοχίας μὲ τέσσερις στρατιῶτες.

Ἐκεῖ ὁ Τοῦρκος λέει:

—Προσέχετε, ἐ! ἔσεϊς ἐκεῖ μῆσα. Κατεβαίνει ὁ παπᾶς. . .

Κατέβηκε ὁ παπᾶς, ὁ λοχίας καὶ οἱ στρατιῶτες. Σὲ λίγο ἀνέβηκε ὁ λοχίας κι' ἔδωσε στὸ λοχαγὸ ἓνα βιβλίο.

—Ἡ Ἁγία Γραφή, κύριε.

—Τίποτε ἄλλο;

—Σκουπίδια.

—Σκουπίδια;

—Ναί! κύριε.

Ἐκεῖ ὁ λοχαγός πῆγε στὸ τζιπ καὶ μὲ τὸν ἀσύρματο κοιτοῦσε νὰ πάρει ὁδηγίες ἀπὸ τὸ ἀρχηγεῖο. Οἱ ἄνδρες πρὸ γύρω ἀπορούσανε μὲ ὄλη αὐτὴ τὴν ἀπραξία. Ἡ μέρα προχωροῦσε κι' ὁ ἥλιος, πού ψήλωσε στὸν οὐρανὸ, ξυλαίγει πιά τὸ καθιετὶ μέσα στὶς ζεστές του ἀχτίδες. Οἱ λόγωνα ὁ τόπος ἦταν φαλακρὸς κι' ἀντανακλοῦσε μονότονα τὸ φῶς, κι' ἔτσι κούραζε πιδὸ πολὺ.

Σὲ λίγη ὥρα ὁ λοχαγός πρόσταξε ἔρευνα στὸ χωριὸ. Δυὸ περιπολίες στὰ κρά-
σπεδα τοῦ κατοικημένου χώρου φύλαγαν μὴπως κανεὶς γλυστρήσει ἀπὸ τὶς ἀϋλές
καὶ φύγει. Οἱ ἄλλοι στοὺς λόφους κοιτούσανε μὲ τὰ κιάλια κι' ἐλέγχανε τὴν περι-
οχὴ ὡς πέρα μακρὰ.

Ἡ ἔρευνα ἔγινε ἀπὸ σπίτι σὲ σπίτι. Τοὺς στρατιῶτες συνόθευε ὁ κοινοτάρχης.
Τοῦτος πιστοποιοῦσε πῶς οἱ ἔνοικοι στὸ κάθε σπίτι ἦταν χωριανοῖ. Ἡ ἔρευνα τελεί-
ωσε γρήγορα, πρὶν τὸ μεσημέρι. Λίγα τὰ σπίτια τοῦ χωριοῦ, τίποτε τὸ ἀσυνήθιστο,
κανένα ἔπευσόδιο.

Ἐκεῖ ὁ λοχαγός γύρισε στὸ πηγάδι. Πρόσταξε τὸ λοχία νὰ ξανακατεθεῖ στὸ κρη-
σφύγετο μὲ πρῶτο τὸν παπᾶ. Ὑστερα κάτι ψιθύρισε στὸν ἄλλο ἄξιωματικὸ καὶ κα-
τέδηκε κι' αὐτός. Ἦθελε νὰ κάμει ὁ ἴδιος τὸν τελευταῖο ἔλεγχον ἐντὸς κρησφύγετο.

Σὲ λίγο ἀνέβηκαν ὄλοι. Ἐκεῖ ὁ λοχαγός πρόσταξε ν' ἀνατιναχθεῖ τὸ κρησφύγετο
καὶ ὁ παπᾶς μὲ τὸν πρωτογιὸ του νὰ ὀδηγηθοῦν στη Λευκωσία.

Ἐκείνη ἡμέρα εἶδε ὁ παπὰς νὰ καταστρέφεται τὸ πηγᾶδι. Ἐλμυρὸ ἦταν τὸ νερὸ του, ἀλλὰ ἦταν ἓνα κομμάτι τῆς ψυχῆς του. Σταυροκοπήθηκε καὶ ψιθύρισε μιὰ κατάρρα.

— 5 —

Ἐὸ Ἄστυνομικὸς Σταθμὸς τῆς Ὁμορφίτας διαρρυθμίστηκε μὲ τέτοιον τρόπο γιὰ νὰ ἔχει ὅλες τὶς εὐκολίες γιὰ τὶς ἀνακρίσεις. Ἐὸ σταθμὸς αὐτὸς κτίστηκε κάποτε γιὰ νὰ ἐλέγχει τὸ μικρὸ αὐτὸ προάστιο, ποῦ ἐνώθηκε μὲ μιὰ νέα περιοχή, τὴν Κωνσταντία. Ἀραιὰ σπιτία ξεφύτρωναν ἀνάμεσα στὸν Τράχωνα καὶ τὴν Ὁμορφίτα. Τὰ σπιτία φυτρῶνανε σὰν τ' ἀγριόχορτα καὶ σὲ λίγο θὰ ἐνώνονταν μὲ τὶς κατοικίες τοῦ Τράχωνα ἀνατολικά. Μὲ τὸ ξέσπασμα τοῦ ἀγῶνα ὁ Σταθμὸς δόλευε, γιὰτι δίπλα του δὲν ὑπῆρχαν γραφεῖα τῆς διοίκησης, ἢ ἄλλα τμήματα, ποῦ θὰ ἐμποδίζανε τὸ ἔργο τῶν ἀνακριτῶν.

Τὸ ἔτσι μὲ τὸν παπὰ καὶ τὸν πρωτογιό του σταμάτησε μπροστὰ στὴν εἴσοδο. Μερικοὶ Τοῦρκοι ἀστυνομικοὶ τοὺς ὑποδεχτήκανε μὲ ἤρεμο τρόπο.

— Ἀπ' ἐδῶ, δάσκαλέ μου, λέει ἓνας ἀστυνομικὸς, ποῦ μεγάλωσε σ' ἐλληνοχώρι καὶ μιλοῦσε τὰ ἐλληνικά σὰν Ρωμῖος. Καὶ ψυχραίμια, δάσκαλέ μου, ψιθυρίζει στὸν παπὰ.

Ἐὸ παπὰς χαμογέλασε καὶ κούνησε τὸ κεφάλι, σχεδὸν ἀνεπαίσθητα σὰν ἀνταπόκριση εὐχαριστίας στὴ συμβουλὴ τοῦ ἀστυνομικοῦ.

Ἐὸ λοχίας ὁδήγησε καὶ τοὺς δύο σ' ἓνα δωμάτιο. Τριγύρω ὑπῆρχαν σανιδένιοι πάγκοι. Τίποτε ἄλλο.

— Καθίστε. Δὲν ἐπιτρέπεται τὸ κάπνισμα, τοὺς λέει καὶ προχωρεῖ στὴν ἀντικρινὴ πόρτα. Χτυπᾷ. Ἐνας ἀστυνομικὸς τοῦ ἀνοίγει.

Ἐὸ παπὰς στὸ γυμνὸ αὐτὸ προθάλαμο τοῦ ἀνακριτικοῦ γραφείου ξανάζησε στὰ γρήγορα τὴ ζωὴ του. Πάντα μπροστὰ στὶς κορυφαῖες στιγμὲς σου ἀναπολεῖς καὶ μετράς τὸ παρελθόν σου, αὐτοκρίνεσαι καὶ κοιτάξεις νὰ βρεῖς δυνάμεις νὰ σὲ συγκατατήσουν σὲ ἀξιοπρεπὲς ἐπίπεδο. Χωριοῦπαιδο ἦταν μὲ μόνη παράδοση στὸ σπῆτι του τὴ φτώχεια καὶ τὴν τιμωρία. Στὰ χρόνια ἐκεῖνα ἐλάχιστα εἶχαν ἐξασφαλισμένη τροφή γιὰ μιὰ χρονιά. Οἱ ἄλλοι δούλευαν γιὰ νὰ πληρώσουν τόκους στὸν τοκοστή τοῦ χωριοῦ, ποῦ ἦταν κι' αὐτὸς παρακλάδι κάποιου ἐμπόρου τῆς πρωτεύουσας. Ἐὸ δάσκαλός του — Θεὸς συγχωρέσει τον — ξεχώρισε τοῦτο τὸ φτωχόπαιδο γιὰ τὴν ἐπιμέλεια καὶ τὴ λαχτάρρα του νὰ μάθει. Τὴν Κυριακὴ καὶ τὶς μεγάλες γιορτὲς τῆς Χριστιανασύνης τὸν εἶχε ἰσοκράτη μὲ δύο - τρεῖς ἄλλους στὴν ἐκκλησία. Μόνον ποῦ δὲν τὸν παρακούραζε, ὡσπου — λέει — νὰ περάσει ἢ δύσκολη περίοδος τῆς ἐφηβείας, τότε ποῦ ἀλλάζει ἢ φωνὴ κι' ἀπὸ παιδικὴ γίνεται ἀντρικὴ. Οἱ συμβουλὲς τοῦ δασκάλου του τὸν μόρφωσαν καὶ τοῦ ἀνοίξανε τὸ πνεῦμα. Στὰ δεκαοκτώ του χρόνια ὁ πατέρας του — Θεὸς συγχωρέσει τον — (ἐδῶ ὁ παπὰς σταυροκοπήθηκε) τὸν πάντρεψε καὶ τοῦ ἔδωσε ἀκριβῶς τοῦτο τὸ ξεροχώραφο κι' ἓνα ἄλλο πέρα στοὺς λόφους. Βρῆκε καὶ ἐπὶ τὸν πεθερὸ λίγη αἰτηματικὴ περιουσία καὶ στρώθηκε στὴ δουλειά. Οἱ μέρες τὸν ἱσθηθήσανε νὰ μὴ μπεῖ κάτω ἀπὸ χρέη, ἀλλὰ νὰ κάμει κι'

ένα μικρό κομπόδεμα. Κι' ή έθικηλησία του χρωστούσε πολλά, γιατί σαν επύτροπος πιά γνωαζόταν για την περιουσία της. "Όταν ο γέρο παπάς πέθανε (αδς είναι αιώνια ή μνήμη του», ψιθύρισε και σταυροκοπήθηκε) τὸ χωριό, χωρίς καμμιάν ένσταση, πρότεινε έτοῦτο στον "Αρχιεπίσκοπο νά τον χειροτονήσει ιερέα του χωριού.

Και ένω σκεφτόταν ο παπάς ελ' αὐτά, ή πόρτα του άνακριτη άνοιξε κι' ο λοχίας κάλεσε τον παπά νά μπει στο γραφείο.

—Υπομονή, δάσκαλέ μου, του ψιθύρισε.

Ο Έγγλιέζος άνακριτής, που μιλούσε θαυμάσια τὰ έλληνηικά, σηκώθηκε από τη θέση του και υποδέχτηκε μ' ευγένεια τον παπά.

—Καθήστε...

—Εύχαριστώ, λέει ο παπάς και σχεδόν πέφτει πάνω στην καρέκλα.

Ο άνακριτής μυρίστηκε την ψυχολογική κατάσταση του παπά.

—Με την ήρεμία σας. Έδώ μιλάμε. Μήν άκούτε τις διαδόσεις. Οί διαδόσεις είναι ένα από τὰ όπλα του έχθρου... θάλω νά πω των ρέμπελων, των έπαναστατών. Έδώ θά μιλήσουμε φιλικά, νά ιδούμε πώς θά σώσουμε τούτο τον άλλοτε ευτυχιμένο τόπο.

Ο παπάς κουινήθηκε από τη θέση του σαν νά ήθελε νά διαφωνήσει σε κάποιο σημείο.

—Λοιπόν. Όνομα, χωριό, έτος γεννήσεως, πότε έχετε ιερωθεί, οικογενειακή και περιουσιακή κατάσταση.

Ο παπάς τὰ έδωσε με τη σειρά κι' ο δοηθός άνακριτής τὰ σημείωσε. Στο μεταξύ ο παπάς κούταζε τὸ δωμάτιο. Ένα δωμάτιο κατάγυμνο. Μήτε ένα κάδρο, μήτε ένα βάζο, μήτε... μήτε... Δύο γραφεία και δύο - τρεις καρέκλες.

—Καπνίζετε;

—Όχι. Είμαι έναντίον του καπνίσματος.

—Από θρησκευτική προκατάληψη; ρωτά ο άνακριτής, μ' ένα συγκρατημένο τόνο ειρωνίας.

—Περισσότερο για λόγους υγείας και εὐπρέπειας, άπαντὰ ο παπάς.

—Κι' όμως τὰ δύο σου παιδιὰ καπνίζουν. Και μάλιστα θυρισζίνα, έγγλιέζικες μάγκες.

—Βλέπω έχετε πληροφορίες...

—Με λεπταμέρεια. Ο δευτερός σου γιός μεταπαιδεύεται στο Λονδίνο στα λογιστικά—οικονομικά. Και δουλεύει στην Τράπεζα. Ο άλλος...

—Τόν έχετε φέρει μαζί μου έδώ.

—Μιλώ για τις άσχοιές του. Παντοπώλης στο χωριό, μεταπράτης στη Λευκωσία, μικροποικιστής, αντιπρόσωπος του οίκου Π.Χ.

Ο παπάς κούτουσε έθικηλητος, γιατί την τελευταία πληροφορία για πρώτη φορά την άκουε.

—Νά μη σας θασανίζω μέ... πληροφορίες, σαν π.χ. για τις σχέσεις του δευτερου γιού με καπέλια άρυστερών φρονημάτων, όπως λέτε για ν' άπαλύνετε την έντύπωση, που προξενει ή λέξη κομμουνιστής.

—Αὐτό δέν τόξερα... ξεφεύγει του παπά.

—Σας δίνω τήν πληροφορία, μάλιστα... φιλικά, γιατί προσωπικά δὲν χωνεύω τοὺς ἀριστεροὺς, δηλαδή τοὺς κομμουνιστές. Καὶ θὰ σὰς βοηθήσω ἂν μὲ βοηθήσετε. Τσιγαράκι; "Α! δὲν καπνίζετε. Λουπόν, στὸ θέμα μας: Ποιὸς σὰς πρόσταξε ἢ σὰς ἀνάγκασε ν' ἀνοίξετε τὸ κρησφύγετο στὸ ξεροχώραφρό σας; "Ἐτσι δὲν τὸ λέτε; «ξεροχώραφρο».

—Ὅνόματά ἰδὲν μπορῶ νὰ σὰς πῶ, γιατί κανένα δὲν γνωρίζω ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους. Πῆρα ἀπλῶς μιὰν ἐπιτολή ἀπὸ «ἀρχηγό» πὺς θάπρεπε ν' ἀνοίξω ἓνα... λάκκο δίπλα στὸ πηγᾶδι μου γιὰ νὰ θάψουν μέσα μερικὰ σύνεργα ἀκίνδυνα γιὰ τὸ χωριό. Δυσκολαύτηκα στὴν ἀρχή, ἀλλὰ πιὸ ὕστερα ἰδὲν ἔδωκα τὸ λόγο νὰ ἀρηθῶ.

—Εἴταστε δηλαδή μέλος τῆς ΕΟΚΑ;

—Τί ἐννοεῖς, κύριέ μου; ρωτᾷ μὲ ἀπορία ὁ παπάς.

—Τῆς Ἐθνικῆς Ὄργάνωσης Κυπρίων Ἀγωνιστῶν, ΕΟΚΑ, λέει μὲ ἔντονο ὕφος ὁ ἀνακριτής.

—"Οχι! Στὴν ἱερωσύνη μου.

—Τὴ συμπαθεῖτε;

—Δὲν τὴν ἀντιπαθῶ ἐφόσον ἔχει ἱερὸ σκοπό.

—Καὶ οἱ φόνοι τῶν Ἀγγλων πολιτῶν;

—Ἐπαναλαμβάνω: ἐφόσον ἔχει ἱερὸ σκοπό, τονίζει ὁ παπάς.

—Δὲν τὰ πᾶμε καλά. Ποιὸς σὰς ἔφερε τὸ μήνυμα;

—Ποῦδ μήνυμα;

—Γιὰ νὰ σκάψετε τὸ κρησφύγετο μὲ τοὺς γιούς.

—Ἀγνωστὸ μου πρόσωπο. Ἀλλὰ δὲν μὲ βοηθήσανε οἱ γιοί μου στὸ σκάψιμο.

—Καὶ ἰδὲν ὑποφιστήκατε πὺς μπορεῖ νὰ ἦταν σταλμένος ἀπὸ ἐμᾶς γιὰ νὰ σὰς φαρῆσουμε;

—Τότε ἦταν ἦσυχά τὰ πράγματα... τὸ ξεστόμισε ὁ παπάς καὶ δάγκωσε τὰ χεῖλιά του.

—"Α! ὥστε εἴσαστε μὲ τοὺς ἀνθρώπους πού προετοιμάζανε τὸ ρεμπελιό; Ἰερέας ἀνθρώπος...

Ἡ παπάς ἔσκυψε τὸ κεφάλι του.

—Λοχία, νὰ μείνει ὁ ἱερέας στὸ καλὸ κελί. Θ' ἀνακρίνω τὸ γιὸ κι' ὕστερα θὰ τὰ ξαναπῶμε...

Ἡ παπάς σηκώθηκε, γερασμένος. Θ' ἄντεχε ὁ πρωτογιὸς τὴν ἀνάκριση; Τοῦτο τὸν ἀνησυχοῦσε πολὺ.

Στὸν Θανάση, τὸν ὀπεύθυνο γιὰ τὶς παρακολουθήσεις, ἦρθε ἡ πληροφορία. Ἡ Ρόζα, ἀπὸ τὸ κεφαλοχώρι, πού δεσπόζει τριῶν δρόμων, εἰσχεταὶ τακτικά στὴ Λευκωσία καὶ καταθέτει κάπως ἀδικαιολόγητα μεγάλα ποσὰ στὴν Τράπεζα. Ὁ Θανάσης ἔλεγξε καὶ θεοδαίωσε τὸ γεγονός. Ἡ ἀρχὴ τοῦ μυστηρίου ξεκινᾷ ἀπ' ἐδῶ. Ὁ Σκορδῆς τὴν ἔχει ἀγαπητικὰ ἀπὸ καιρὸ. Λεφτὰ ὁ Σκορδῆς δὲν ἔχει. Μήτε μοῖρα στὸν ἥλιο. Αὐτὴ παραλῆδες φίλους δὲν ἔχει. Ἐπομένως ἀπὸ κάπου ἄλλου κερδίζονται τούτα τὰ ποσὰ.

Ἡ Ρόζα εἶναι ἕνα παχουλὸ ἠθλικὸ μ' ἑλκυστικὲς περιφέρειες. Ἦσαν ξενοχωρητίσσια. Τὴν ἔφερε στὸ χωριὸ ὁ προκομμένος τοῦ Γιάννη Βελμύρα. Ὁ Βελμύρας δούλεψε χρόνια στὴν Ἀμερική καὶ μιὰ μέρα γύρισε, προχωρημένος πιά στὰ χρόνια, γιὰ νὰ παντρευτεῖ στὸ χωριὸ μιὰ πολὺ μικρότερή του. Ἀνάξιε καφενεῖο καὶ μπακάλικο, ἀγόρασε κάμποσα κτήματα, ἔγυγε στὰ στερνά κι' ὁ τοκοστῆς τῆς περιοχῆς καὶ εἰσέπραττε αἷμα καὶ κατάρες ἀπὸ τοὺς χωρικούς. Ἀλλὰ ὁ προκομμένος ὁ γιὸς του ἀπατάλησε ἀκριτὴ παρουσία στὴν πόλη. Μιὰ μέρα κατέβηκε στὸ χωριὸ μὲ τὴ Ρόζα.

— Ἀπὸ ποῦ τὴν ψώνυσες, κανάγια, τοῦ λῆει ὁ πατέρας, ποῦ ἔκοθε τὸ μάτι· του μὲ μισὴ ματιά.

— Ἀπὸ τὰ μέρη τῆς Πάφου, πατέρα.

— Δὲν σοῦ εἶπα ἀπὸ ποῦ κρατᾷει ἡ γενιά τῆς. Σὲ ρώτησε ἀπὸ ποῦ τὴν ψώνυσες.

— Ψώνυσα, ξεψώνυσα, τὴν παντρεύτηκα. Νύφη σου εἶναι, τοῦ ἀπαντᾷ ὁ προκομμένος.

Μπῆκε στὴ μέση ἡ μάνα καὶ κάπως γαλήνεψαν τὰ παράγματα. Πέταξε καὶ τὴν κουθέντα τῆς μήπως ἡ Ρόζα εἶναι ἔγκυος καὶ τὸ μάτι τοῦ γέρου σὰ νὰ ἔτραψε. Τῆς δῶσανε τὸ δουλανὸ σπίτι, ποῦ ἦταν κι' αὐτὸ ἀνώι. Τὸ ἔκτισε ὁ Βελμύρας γιὰ τὸ γιὸ κι' ἐλευθεύσαν νὰ τὸν παντρεύει στὸ χωριὸ μὲ τὴν κόρη τοῦ παπᾶ. Ἀνάπαδα ἤρθαν τὰ παράγματα, τί νὰ γίνεῖ, παιδί του εἶναι, μοναχοπαῖδι, κι' ἄς εἶναι μπερπῶντης καὶ λίγο ἀχαῖρευτος. Ποῦ θὰ πάει; Μὲ τὰ χρόνια θὰ κατεβεί κι' ὁ νοῦς. Κι' αὐτὸς στὰ νιάτα του ἰδὲν ἦταν καλύτερος. Κι' ἔδω ποῦ τὰ λέμε ἦρθε μιὰ ἐπαχὴ εὐτυχεμένη. Ἡ Ρόζα ἔκοψε παιδί, ὁ γέρος ἀποσύρθηκε ἀπὸ τὴ δουλειὰς του γιὰτὶ σακατεύτηκε ἡ καρδιά του κι' ὁ γιὸς ἀγάλαβε τὸ καθετί. Ὡσπίου μιὰ μέρα ξέπνησαν τὰ παλιὰ μεράκια, κατέβανε ὁ γιὸς στὴν πόλη, τὸ ἄριξε στὰ χαρτιά καὶ στὴς φιλενάδες, καὶ μιὰ μέρα τὸν φέρανε σηριατὸ στὸ χωριὸ, ἄχρηστο, γιὰ νὰ πεθάνει σὲ λίγους μῆνες. Ὁ ἰὼν ἡ παρουσία, ποῦ ἀπόμεινε, ἦρθε στὰ χέρια τῆς Ρόζας καὶ τοῦ ἀγγλικικοῦ παιδιοῦ. Ἡ γριὰ μάνα σήμερα ἔδινε τὸ ἕνα, αὐριο τὸ ἄλλο κτήμα, τῆς ἔμεινε τὸ σπίτι τῆς κι' ἕνα μικρὸ κομπόδεμα.

Ἡ Ρόζα τὸ ἄριξε σποὺς ἔρωτες. Διάλεγε τοὺς νέους καὶ τοὺς ξεζούμιζε μείσα στὸ πάθος τῆς, μιὰ καὶ ὁ καινάγιας ὁ ἀντρας τῆς, ὁ μακαρίτης, δὲν τὴν ἐκανοποιούσε μήτε στὰ χρόνια τῆς ἀκαμῆς του. Αὐτὸς κοιτούσε τὸν ἑαυτό του καὶ τὴν ἔφηνε στὰ κρύα τοῦ λουτροῦ. Τοῦτο τὴν πλήγωνε καὶ ψυχικά, ἄσε ποῦ τῆς τραλάκωσε τὰ νεῦρα καὶ τῆς ἦρθε μιὰ ὄρα ποῦ τὸ κορμί τῆς δὲν εἶχε πιά διάθεση γιὰ χάδια. Τώρα τὰ θρῆκε ὄλα ἐλεύθερα. Διάλεγε. Ποιὸς μποροῦσε νὰ τὴ συγκρατήσῃ; Ἡ ντροπὴ ἔφυγε ἀπὸ τὸν πρῶτο καιρὸ, γύρισαν οἱ πόθοι τῶν παλιῶν ἡμερῶν μέσα στὸ μπάρ, μὲ τὸ κάθε καρδιάς καρδί. Κεῖνα τὰ χρόνια, τὰ χρόνια τοῦ μπάρ, ἀν καὶ τὰ σφράγιζε ἡ ἀνάγκη, εἶχανε τὴν ποικιλία τους καὶ συχνὰ τὴς ἐρωτικὲς κορυφώσεις τους, ποῦ τῆς γαμίζανε τὴν ψυχὴ μὲ φῶς. Ἀνάμεσα στοὺς περαστικὸς ἐραστές ὑπῆρχαν κι' οἱ μπερπῶντηδες, τὰ ἀμόρε, ποῦ τῆς τρώγανε καὶ κάτω ψιλᾶ. Τοῦτος ἕμως ὁ Σικαρδῆς τὴν εἶχε ἀναστατώσει. Εἶχε τὴ μαστοριά στὸν ἔρωτα. Τῆς ἔλυωνε τὸ κορμί καὶ τὸ ἔρμο τὸν θυμόταν νύχτα - μέρα. Χωριανὸς ἰδὲν ἦταν. Ἔτσι

δέν είχε μπλεξίματα με το σπίτι του. Καλά - καλά δέν γνώριζε από ποῦ κρατάει ἡ σκούφια του. Μήτε ὁ ἕδιος θέλησε ποτέ νά τῆς δώσει μιὰ ἐξήγηση, νά τῆς πει κάτι ἀπό τὴν ἱστορία του. Σιγά - σιγά τὸ χωριὸ συνήθισε στὰ νέα καμώματά της, οἱ νέοι εἶχαν ἄλλες ἀσχολίες κι' ἄς τὴν σχολιάζανε καμμιά φορά. Πετάρχτηρε καὶ ἡ κουδέντα πὼς κόλλησε καὶ πάθη. Τοῦτο κατατρόμαξε ἔλους. Μονάχα ὁ χασάπης ὁ Τούρκος παρακολούθησε με ἀστραφτερὸ μάτι τὰ πῆγαινε κι' ἔλα τοῦ Σχορδῆ στὴ Ρόζα. Ἀπὸ τὸ χασάπικο του καὶ πᾶρα πρὸς τὰ νότια τοῦ χωριοῦ βρίσκονται τὰ τούρκικα σπίτια με τὸ μικρὸ τζαμί καὶ τὸ μικρὸ τούρκικο σχολεῖο. Ἀκριβῶς πάνω ἀπὸ τὸ χασάπικο αὐτὸ ἄνοιξε τελευταῖα ὁ τούρκικος καφενές, μιὰ καὶ ἀπὸ τὰ γεγονότα τοῦ ξεσηκώματος οἱ πῶ πολλοὶ Τούρκοι εἶχανε ἕνα μικρὸ φόβο καὶ ἀπόφευγαν τοὺς ἑλληγικούς καφενεδες. Δύο - τρία μικροπευσόδια μεταξὺ τῶν νεαρῶν μεγάλωναν τὸ φόβο. Μπορεῖ ἄμως νάταν κι' ἐντολὴ τῆς τούρκικης ὀργάνωσης νά ξεχωρίσουν τὰ ρούχα τους ἀπὸ τοὺς Ρωμιούς.

Μιὰ νύχτα ἕνα αὐτοκίνητο ἀπὸ τῆ Λευκωσία ἔφερε τέσσερις νεαροὺς Τούρκους στὸν τούρκικο καφενέ. Οἱ τέσσερις νεαροὶ καθήσανε με τὸν χασάπη στὴ μέσα γωνία καὶ τὰ ψιλοκουβεντιάζανε.

—Σχορτῆν τὸν λένε, δηλώνει ὁ χασάπης. Ξενοχωρίτης εἶναι, ὑποπτος. Ἐρχεται νύχτα με μεγάλη προσοχή. Φεύγει πάλιν νύχτα με μεγάλη προσοχή. Βγαίνει ἡ λεγάμενη, κοιτάζει δεξιά, κοιτάζει ἀριστερά νά δει ἂν κυκλοφορεῖ πλάσμα τοῦ Θεοῦ. Μόνο ἂν εἶναι ἔρημι:ὰ ξεπορτίζει αὐτὸς καὶ χάνεται μες τὸ σκοτάδι.

—Καὶ τοῦτα ἔλα εἶναι ὑποπτα; ρωτᾷ ὁ ἕνας ἀπὸ τοὺς τέσσερις.

—Βέβαια! Ὅλο τὸ χωριὸ πέρισε ἀπὸ πάνω της μέρα μεσημέρι. Γιατὶ τοῦτος παίρνει τόσες προφυλάξεις; Τὸ χωριὸ δὲ γνοιάζεται γι' αὐτόν. Γέμισε ἀρρώστειες ἡ δρώμα. Ποιὸς τὴν πλησιάζει; Κανένας.

—Ὅστε λές εἶναι τῆς... ΕΟΚΑ;

—ΕΟΚΑ, ξέβια, κανονικὰ πράγματα δέν εἶναι. Νά εἰδοποιήσουμε τοὺς Ἐγγλέζους καὶ νά μοιράζουμε. Μπορεῖ νά εἰσπράξουμε καὶ 5 χιλιάδες λίβρες. Νά τὸ παζαρέφουμε προτείνει ὁ χασάπης.

—Νά τὸ ποῦμε στὴν ὀργάνωσή μας, στὴν ΤΜΤ, λέγει ὁ ἄλλος με τὰ ξανθὰ μαλλιά, δίνοντας τόνον ἐπίσημο στὴ φωνή του.

—Ἄσε τὴν ὀργάνωση. Ἐδῶ εἶναι ἰδική μας ἐπιχείρηση. Λεφτά. Ἄλλο ἡ ΤΜΤ κι' ἄλλο οἱ δουλειές με τοὺς Ἐγγλέζους, ἀπαντᾷ ὁ χασάπης.

Οἱ ἄλλοι συμφωνήσανε.

Σε δύο μέρες τὰ πράγματα ἀλλάξανε. Ἡ ἑμάδια πήρε ἕνα σεβαστὸ ποσὸ γιὰ τὴν πληροφορία. Στὸν χασάπη πήγε κάποιος Τούρκος ἀστυνομικὸς καὶ τοῦ μίλησε:

—Ἄκουσε. Νά θεῖς τὴ λεγάμενη...

—Τὴ Ρόζα;

—Ναί! Τὴ Ρόζα. Νά συμφωνήσεις μαζί της. Δέν θά τὴν πειράξουμε ἂν μᾶς φαρεῦει κουδέντες ἀπὸ τὸν λεγάμενο...

—Τὸν Σχορτῆ.

—Ναί! Τὸν Σχορτῆ. Οἱ πληροφορίες της θά πληρώνονται γερὰ ἀπὸ σένα καὶ

θά 'χεις κι' ἐσὺ τὸ μερτίδιό σου. Ἐγὼ θὰ φέρνω τὰ λεφτά. Αὐτὸ συμφέρει καὶ στήν ὀργάνωσή μας, τὴν ΤΜΤ.

—Καὶ ἡ ΕΟΚΑ;

—Αὐτὴ θὰ ἔρει τὸν μπαλά της. Ἐσὺ Ρωμιὸς δὲν εἶσαι. Μυστικὸς ἀστυνομικὸς θὰ γίνεις. Ἀνθρωπὸς τοῦ νόμου. Ἔ;

—Μά... φοβᾶμαι. Πολὺ μπλέξιμο εἶναι.

—Ἔ! εἶναι. Ἀλλὰ ἀν ἀρνηθεῖς θὰ 'χεις μπαλάδες μὲ τὴν ΤΜΤ καὶ μαζί μας. Θὰ τὸ μὴγύσουν στήν ΕΟΚΑ πῶς ἐσὺ τὴν πρόδωσες. Καὶ τότε; Θὰ φᾶς τὴν πιστολιὰ σὰ σίγουρα.

—Μὲ ἄλλα λόγια δὲν μπορῶ νὰ τὴ γλυτώσω. Πρέπει νὰ ὑπακούσω...

—Μπράδο! Τὸ ἔξερα πῶς εἶσαι ἔξυπνος. Οἱ καιροὶ δοηθοῦν τοὺς ἔξυπνους.

Ἐὸ ἀστυνομικὸς χτύπησε τὸν χασάπη στὸν ὦμο κι' ἔφυγε γελαστός. Ὁ χασάπης τὸ ῥιξε στὴ συλλογή. Τὰ μπλεξίματα δὲν ἔχουν καλὸ τέλος.

Τὸ ἄλλο περὶ ἡ Ρόζα ἦρθε στὸ χασάπικο νὰ ψωνίσει. Ἐμαθε πῶς ὁ Τοῦρκος ἔσφαξε ἓνα μισχαράκι πρῶτο περᾶμα.

—Καλημέρα, Γιουσούφη.

—Καλῶς τηγνε τὴν κυρὰ Ρόζα. Κι' ἔχουμε νὰ ποῦμε..., τῆς λέει χαμογελώντας.

—Νὰ ποῦμε τί Γιουσούφη;

—Νὰ ποῦμε, κυρὰ Ρόζα. Τώρα πού 'δεν ἔχει κανένα στὸ χασάπικο. Βλέπω τὸν λεγάμενο... τῆς λέει καὶ κλείει τὸ μάτι.

—Ποῖο λεγάμενο; ρωτᾷ μὲ κάποια ἀδιαφορία ἡ Ρόζα.

—Τὸν Σικιρτή, κυρὰ μου. Τὸν Σικιρτή. Ἀντάρτης ἴσως πῶς εἶναι, ρέμπτελος.

—Τρελλάθηκες, βρὲ Γιουσούφη;

—Δὲν τρελλάθηκα. Τετρακόσια τὰ ἔχω. Καὶ τὸ καλὸ πού σου θέλω ἀκουσε τὴν πρότασή μου. Ἡ ἀστυνομία τὰ ἔμαθε ὅλα καὶ σὲ παρακολουθεῖ. Θὰ σου κατεβούνε καμμιὰ νύχτα οἱ Ἑγγλέζοι, θὰ συλλάθουν τὸν κανάγια σου καὶ θὰ πᾶς καὶ σὺ στήν κρεμάλα, γιατί κρύβεις καταζητούμενο.

—Καταζητούμενο; Βρὲ Γιουσούφη, τρελλάθηκες;

—Ἄοχι, κυρὰ Ρόζα. Ἡ ἀστυνομία ἴσως πῶς ἀν τοῦ φαρεύεις πληροφορίες καὶ μοῦ τίς δίνεις, ἐγὼ θὰ σοῦ ἐξασφαλίξω χρήματα καὶ θὰ σὲ προστατεύω ἀπὸ τοὺς Ἑγγλέζους καὶ τὸ νόμο.

—Βρὲ κακὸ πού μὲ ἔρῃκε...

Στὸ μεταξὺ ἦρθε πελατεία στὸ χασάπικο. Ὁ Γιουσούφης πύλιξε ἓνα καλὸ κομμάτι μισχαράκι καὶ τὸ ἔδωσε στὴ Ρόζα.

—Σικέφου το ὡς αἴριο...

Ἡ Ρόζα ἀπομακρύνθηκε σὰ μισχαμένη. Ὅλα γύρω της θαμπώσανε καὶ στριφογύριζαν μὲ ἓνα σύγκριμο, πού πρῶτη φορά αἰσθανόταν. Στὴν πρώτη καρέκλια τοῦ λιακωτοῦ ἔριξε τὸ σῶμα της. Καὶ συλλογιζόταν, συλλογιζόταν...

Ἔτσι ἀρχισε τὸ κακὸ κι' ἡ προδοσία.

°Ο Θανάσιος πιγγαυνοερχόσταν στο γραφείο του κι' όλο μούγκριζε:

—Νά με πάρει ο διάβολος. Δυό φορές είπα να εϊδοποιήσω τόν άρχηγό πώς τούτος ο διάβολος ο Σικωρδής τά 'χει μπιλέξει με ύπαπτο γύναιο και μετάνοιωνα τήν τελευταία στιγμή. Τό εδύχημα είναι πού δέν είχαμε θύματα άπό τήν άπρνοσησία του. Τί λέω! Κι' ο παπας στα κρατητήρια τί είναι; Κι' ο πρωτογιός του να μήν τολμά να ξεμυτίσει άπό τό χωριό. Κι' ή φρεσωνιά του προδότη πού τρέξανε οι χωριανοί να καλλήσουν στο μέτωπο του δεύτερου γιου; πώς τάχα πήρε ύποτροφία τής 'Αγγλικής Κυβέρνησης για τίς πόσες του έκδοουλεύσεις. Τρέχα τώρα να κλείσεις στόματα...

°Ο μάστρος με τούς άλλους τρεις είχανε φτάσει σχεδόν ξημερώματα στο χωριό, γλισπρήσανε στα μισοφώτιστα στενά και φτάσανε στο πίσω μέρος των αυλάδιων, εκεί στην άκρη του χωριού. Πρώτος καθάλλισκεφε τόν χαμηλό τοίχο. °Ο σκύλος πήγε να γαυγίσει αλλά κατάλαβε τούς άνθρώπους και ισώπησε. Κούνησε τήν ουρά του. 'Ακολούθησαν οι άλλοι τρεις. Πηδήσανε στην αυλή και προχωρήσανε προς τό άνοιχτό δισακωτό με τίς γλάστρες - γαράνια και θασιλικούς. 'Η νοικοκυρά έννοιωσε περπατήματα. Εύπνησε τόν άντρα της και πεταχτήκανε κι' οι δύο έξω άπό τή δέχωρη.

—Ποιός είναι;

—'Εμείς... λέει ο μάστρος ύποκατωμένος.

—'Εσείς; Τί συμβαίνει;

—Διαταγή ν' άδειάζουμε τό κρησφύγετο. Προδοθήκαμε.

—'Παναγιά μου, ψιθυρίζει: ή νοικοκυρά και στωροκ πιέτα. Καί τό δικό μας; ρωτά σε λίγο.

—'Αποκλείεται, γιατί θα μάς μνηούσαν να πάμε άλλο.

—'Πωπά! φουρτούνα πού μάς θρήνε, παραλαλεί ή νοικοκυρά.

—Δάγκωσε τή γλώσσα σου, κυρά μου, τήν έπιτομά ο άντρας της, κοινοτάρχης του χωριού και ιδιοκτήτης του μεγάλου καφενείου στην πλατεία. "Αγτε, έσείς, κατοποιήσε τό λάκκο σας, δώλτε μέσα νερό και παξιμάδια. Τί στεκόσαστε σαν τούς παλαδούς; Γρήγορα και θα φέξει.

Μπήκανε στην κουζίνα, πού συγκοινωνούσε με τό κελλάρι και τίς άποθήκες. Σηκώσανε τό μάρμαρο πού ήταν βάση τής σπιμνιας με τίς σιδεριές στις έσχάρες. Κατέβηκε πρώτος ο μάστρος με τό κλεφτοφάνισρό του. "Ακολούθησαν οι άλλοι: ο ένας με μιá μεγάλη κανάτα νερό, ο άλλος με δύο σακούλια φρυγανισμένα φωμιά και κουτιά με θούτρο και κρέας, κι' ο τρίτος πάλι με μιá άλλη μεγάλη κανάτα νερό!

°Ο κοινοτάρχης κύλησε τό μάρμαρο κι' έκλεισε τό στόμιο του λάκκου. Είπε στην νοικοκυρά ν' άρχίσει τό μαγειρείμα, μήπως ξαφνικά χυμήξουν οι 'Εγγλέζοι στο χωριό κι' έπισκεφθοϋν έδώ τό σπίτι, παρόλο πού τόν λογαριάζαν για δικό τους.

°Ο κοινοτάρχης, ο κύρ 'Αλέξης με τό όνομα, πού τόν έκτιμούσε όλη ή περιοχή, είχε μιá ιστορία πολύ παράξενη. Λίγα χρόνια πριν τόν Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο βρέθηκε στην 'Αλεξάνδρεια και μπήκε πωλητής στο Ξαχαροπλαστείο ένός Κυπρίου

από την Αιμιμόχωστο του Μανωηλίδη. Ύστερα ανακατεύτηκε στο έργοστήριο κι' άρχισε νά μαθαίνει την τέχνη. Εξέσπασε ισέ λίγο ο πόλεμος. Το προξενείο κάλεσε όλους τους Άγγλους υπηκόους νά καταταγοῦν στον στρατό. Πήγε κι' αυτός με τον προϊστάμενό του τον Μανωηλίδη. Στο στρατό τους άσκησανε ιστά όπλα. Τή Δευτέρα θά σέλλανε το λόχο τους ιστήν Κρήτη γιά νά υπερασπίσουν το νησί από τους Γερμανούς. Σάββατο ήσαν και ειπαν οι δύο τους, άφεντικό και τσιράκι, νά ετομάσουν λίγα δέματα με ζαχαρωτά γιά την Άγγλία. Τους τά παράγγειλε ένας Έγγλόςος άξιωματικός, που μαζί με ένα συνάδελφό του τής επιμελητείας, εμπορεύονταν τέτοια δέματα με φαγώσιμα. Κάτι έγινε, κάποια διαταγή, κάποια 'βία κι' ο λόχος έφυγε την Κυριακή, μιá μέρα πιό μπροστά. "Έτσι οι ιδού τους μείνανε ιστήν Άλιεξαντρεία με επίσημη άδεια από τον άξιωματικό ως τή Δευτέρα. Οι άντρες του λόχου τους, που μερικοί ήταν Κύπριοι, δέν ξαναγύρισαν. Τους πήρε το 'βόλι' του έχθρου. "Όμως οι δύο τους γλυτώσανε. "Όταν τελείωσε ο πόλεμος, ο κύρ Άλιέξης γύρισε μ' ένα καλό καμπόδεμα ιστό χωριό του, ή άγγλική ιδιοκτηση-τον ιδίωσε κοινοτάριχη, επύδρα-βέυσοντάς τον γιά τή συμμετοχή του στον άγγλικό στρατό.

"Ο καιρός περνούσε. Κι' ήρθε μιá μέρα το ξεσήκωμα του Άπριλη. Πώς έμπλεξε με τους επαναστάτες καλά - καλά δέν θυμάται. Η άρχή έγινε από τ' αδάλφια τής γυναικίας του, που ήταν ανακατεμένοι ιστόν Έθνικό Σύλλογο του χωριού ιδ ένας, και με την κίνηση των καταχηρητικών ιδ άλλος. Έξάλλου, ο πατέρας του ειχε πολεμήσει ιστούς Βαλκανικούς Παλέμους και τιμήθηκε με μεταλλίο άνδρειάς. "Ο γιός, ο κύρ Άλιέξης, το φύλαγε με καμάρι ιδύλα ιστή φωτογραφία του πατέρα με τή στρατιωτική στολή και το λεβέντικο μουστάκι. Τούτα όλα τά φύλαξε από τή στιγμή που το νησί ξεσηκώθηκε. Καλύτερα, μήπως οι Έγγλόςοι αν κάποσε έρχονταν ισπίτι του, τον υποψιαστοῦν. Στο καφενείο ειχε κρεμασμένα κιάδρα με ήρωες του Έθνιστίνα. "Όταν όμως άνοιξε το λάκκο κάτω από το τζάκι τής κουζίνας, τους ξεκρέμασε όλους και τους φύλαξε ιστήν αποθήκη τής αδερφής του ιστό άλλο άκρο του χωριού.

"Όλα τούτα τά σκεφτόταν ο κύρ Άλιέξης ενώ πήγαινε ιστήν πλατεία ν' ανοίξει το καφενείο του. Η αλήθεια είναι: πώς ένοιωθε ένα σφιξιμο έδω ιστό στομάχι. "Ο λάκκος, το κρησφύγετο, ήταν έτοιμο από καιρό, αλλά ιδύο - τρεις φορές χρησιμοποικήθηκε, μάλλον γιά αποθήκη. Τώρα καταλάβαινε πώς τά πράγματα άλλαξαν. Το σπίτι του ορισκόταν πιá ιστό πεδίο δράσης. Πάρασε από την εκκλησία. Κάτι τον έσπρωχνε νά μπει και ν' ανάψει ένα κερί στον άγιο γιά προστασία.

"Ο μάστρας μέσα ιστό λάκκο, ιστό κρησφύγετο, άρχισε την άνάκριση, όπως τή χαρακτήρησε.

— Άδάλφια, έχω έντολή νά ισάς ανακρίνω. Το καθήκον μου κάμνω. Έγώ δέν ισάς υποπιτεύομαι. Άλλά το καθήκον μου κάμνω. Θα σάς ρωτήσω με τή σειρά. Το χέρι ισάς ιστήν καρδιά σας, νά μου πείτε την αλήθεια. Ύστερα με τή σειρά νά μου πείτε τίς υποφίες ισάς. Και γιά τους έξω, τους άλλους από έμάς. Το καθήκον μου...

—Κάμινες λάθος, συμπληρώνει ο ένας από τους τρεις που άρχισε να γοιώθει τα γεύρα του να τεντώνουν. Τρελλοί είμαστε, μάστρε, και θα προδώσουμε τον εαυτό μας για να μάς πεποκόψουν;

—Τότε ποιόν υποψιάζεστε;

—Μόνο οι άνθρωποι του παπα ξέρουν το κρησφύγετο.

—Λάθος. Και οι άνθρωποι του άρχηγείου έπειθαίνει ο μάστρος. Βλέπετε; Δεν είναι εύκολα τα πράγματα.

—Και ο... Σκορδής, παρεμβαίνει ο ένας από τους τρεις.

—Τί; °Ο... Σκορδής; ρωτά ο μάστρος.

—Θάλω να πω πώς δεν είναι: έδω να πει τή γνώμη του, έξηγει ο άλλος.

—Έμιαστε τέσσερις, δηλ. τέσσερις ψήφοι. Έμεινος ένας είναι, λέει με επίσημο τόνο ο μάστρος.

—°Ακουσε μάστρο. Κάμε β,τι σε φωτίσει ο Θεός. Έμεις έχουμε καθαρά τα χέρια, λέει ο πιό μεγάλος που είχε κι' άλλας γκριζες τρίχες στους κρατάφους.

Οι άλλοι συμφωνήσανε με κούνημα τής κεφαλής.

°Η έκθεση του μάστρου ήρθε στα χέρια του Θανάση, του υπεύθυνου συνδέσμου στη Λευκωσία. Τήν έφερε ο Μανώλης από το χωριό.

°Η έκθεση έλαγε:

«Έγώ, ο μάστρος Νικόδημος, καταγγέλλω τα έξης: Έκκαμα ανάκριση και σκέφτηκα μαζί με τους άντρες μου και φτάσαμε ιστό συμπέρασμα πώς κανείς από έμάς δεν μπορούσε να προδώσει το κρησφύγετο. °Ο Σκορδής, πού... (έδωσα έξηγήσεις στον άρχηγό) δεν μπορεί να έκαμε τέτοιο πράγμα, γιατί τα άλλα κρησφύγετα δεν τα μελόγησε. Υποψιάζόμαστε πώς ή προδοσία έγινε από το σπίτι του παπα. °Ο γιός του ο δεύτερος, ο Γιωργής, μιιά μέρα ειδη τυχαία τον °Ανδρόνικο και τον Λεμέση και φαίνεται πώς τους αναγνώρισε. Λάβετε τα μέτρα σας.

Νικόδημος.»

Τό διάβασε ο Θανάσης και γέλασε. °Ο γιατρός, που γνοιαζόταν για τα φάρμακα στις διάφορες ομάδες, τον ρώτησε για το τρανταχτό του γέλιο.

—Νά, β,τι έχει συμβεί και σε μένα. Δεν σου τό'λεγα πώς μπλέξαμε με τις έξημένες φαντασιές των ανθρώπων μας; °Ο περιορισμός τους παλαθώνει μερικές φορές. Κάθησε τώρα να ξεμπαρδέψεις μ' ένα σωρό καταγγελίες. Κοντεύει άλλος ο κόσμος να'ναι προδότες.

—Δεν μου απάντησες στην έρώτησή μου, λέει ο γιατρός.

—Προχθές, δεν σου έδειξα το χαρτί που με κοιτάγγελλαν στον άρχηγό για προδοσία; Και προτείνανε τήν άμειση έκτέλεσή μου; Γιατί, λέει μεταφέρω πληροφορίες στο Έλληνικό Προξενείο. Βρες τώρα λογαριασμό. Πριν λίγες μέρες είχαμε μήνυμα από τήν ομάδα τής οδοϋ Λήδρας να τους δοθει διαταγή να καθαρίσουν τον φωτογράφο στον περίβολο τής Φανερωμένης, γιατί τάχατε, φωτογραφίζει τους μαθητές και όσους τους πλησιάζουν και τους δίνουν οδηγίες. Κι' ο άνθρωπος είναι δικός μας...

—Κι' ἔμως ἐγὼ τὸν φοβοῦμαι.

—Ὅχι γιὰ καθάρματα. Τὸ πολὺ - πολὺ γιὰ διώξιμο ἀν δὲν μᾶς κάνει. Τοῦ βάζουμε μιὰ καταγγελία πὼς εἶναι υπήκοος Ἕλλην καὶ τὸν ὑποφιλίζομαστε. Οἱ ἀνθρώποι μας τὸ μεταφέρουν μὲ τρόπο τοὺς στοὺς Τούρκους κυβερνητικούς υπαλλήλους. Αὐτοὶ σίγουρα θὰ τὸ καταγγέλουν στοὺς Ἑγγλέζους πὼς ἔχουν ἀτράνταχτη μαρτυρία γιὰ τὴν ποιότητα τοῦ φωτογράφου. Τότε ἡ διοίκηση — ἀν δὲν εἶναι δικός της — διπλοῦ παιγνίδι δηλ. — θὰ τὸν διώξει γιὰ τὴν Ἑλλάδα.

—Πάλιν ἄλλοῦ τὸ πᾶς, σχολιάζει ὁ γιατρός.

—Τώρα μοῦ καταγγέλουν τὸ γιὸ τοῦ παπᾶ, ποῦ βρέσκειται στὸ Λονδίνο...

—Δηλαδή:

—Πὼς ἐκεῖνος πρόδωσε τὸ κρησφύγετο.

—Κουταμάρες, ἀποφάνεται ὁ γιατρός, κουνώντας τὸ χέρι.

—Κι' ἔμως. Οἱ κουταμάρες ἔχουν μιὰ κάποια βάση.

—Ἐπιμωραθήκατε ὄλοι σας, σχολιάζει ὁ γιατρός!

—Γιὰτὶ ὁ Γιωργῆς, Γιωργῆ τὸν λένε, εἶχε σχέσεις μὲ μιὰ... ἐπίδοξη κομμουνίστρια.

—Ἐ! τί μ' αὐτό; Ἐγὼ ἔχω φίλους καὶ πειλάτες ἕνα σωρὸ ὄλων τῶν εἰδῶν, πιάσε ἀπὸ φίλων, κομμουνιστές, Τούρκους κλπ. Τί σημασία ἔχει, διάβολε;

—Κι' ἔμως μπορούσε νάχε. Ἀλλὰ παρακολογήσαμε ἀπὸ καιρὸ τοῦτες τίς σχέσεις μὲ ἀνθρώπους μας στὴν Τράπεζα. Πλατωνικά ἔλα. Στὸ θεωρητικὸ πεδίο. Κεῖνη μὲ ἄλλο τὰ φτιάχνει. Ἐξάλλου, οἱ γονιοὶ της δὲν ἀνήκουν στὴν ἀφρόκραμα τοῦ κόμμματος, οὔτε γονιάζονται γιὰ θέσεις καὶ τιμές. Ἀπλοὶ βουλευτὲς εἶναι κι' ἔχουν μόνο τὴν ἰδεολογία τους. Δικαίωμά τους.

—Δικαίωμά τους, θέβαια.

Κι' ἐφόσον δὲν μᾶς ἐνοχλοῦν. Ἄλλοῦ εἶναι τὸ καρφί...

— 8 —

Ἦρθε ἡ διαταγή. Ὁ μάστρος τοῦ κρησφύγετου νὰ ἐκτελέσει ὅσο μπορούσε πρὶν γρήγορα τὸν προδότη τῆς ομάδας, τὸν Σκορδῆ. Ὁ μάστρος τὸ ἀναγγεῖλει στοὺς ἄλλους πρεῖς, ποῦ τὸν κοιτάζανε μὲ ἀγωνία ὅση ὥρα διάβαζε τὴν διαταγή.

—Ὁ Σκορδῆς...

Ὅλοι νομίζανε πὼς τὰ τοιχώματα τοῦ λάκκου πλησιάζανε νὰ κλείσουν σὰν φύλλα σιδερένια καὶ νὰ τοὺς συνθλίψουν. Ὁ ἀγέρας εἶχε κι' ἔλας ἀραιώσει. Θέλανε περισσότερο χῶρο, ἀνοιχτό, νὰ γεμίσουν τὰ πνεμόνια τους. Ἡ καρδιά τους δὲν ἀντεχε στὸν χτύπο, ποῦ ἀνέβαινε ἀπὸ τὸ στῆθος καὶ γρονθοκοποῦσε τοὺς κροτάφους τους.

—Κι' εἴχαμε ἰζήσει πλάι - πλάι σὺν ἀδέρφια ἀπὸ τὴν ὕδα μάνα, ψιθύρισε ὁ μάστρος.

—Πότε; τὸν ρωτᾷ ὁ μικρότερος μὲ τὸ ἔλαφρὸ γενάκι.

—Ἀμεση ἐκτέλεση.

Ὅλοι κρύψανε τὸ κεφάλι τους μὲς τίς παλάμες.

Σε λίγο ο μάστρος πήρε το πιστόλι, το ξέδεσσε, το βάλει στη μέση και χωρίς μιλιά ανέβηκε τη σκάλα. Χτύπησε συνθηματικά στο σκέπασμα. Ή ώρα, που συνήθιζαν να ρωτούν αν χρειάζονται κάτι εκεί μέσα στο λάκκο, πλησίαζε. Γι' αυτό η νοικοκυρά ήταν κοντά στο τζάκι. Με το συνθηματικό χτύπημα κοίταξε από το παράθυρο την κίνηση του δρόμου. Ύστερα απάντησε συνθηματικά, βοηθώντας να μετακινηθεί ή μαρμάρινη πλάκα.

—Σκοτένισσε; ρωτά ο μάστρος.

—Ναί!

—Έχει κίνηση το χωριό;

—Καθόλου. Φεύγεις;

—Όσο το πρωί θα λείψω. Εημερώματα θα γυρίσω.

Έσχυψε και κύλησε στη θέση της τη μαρμαρένια πλάκα. Ζήτησε λίγο γλυκό κεράσι, ήπιε ένα ποτήρι νερό και βγήκε στην αυλή, απ' όπου μ' ένα πήδημα έβρεθηκε στον ανοιχτό χώρο. Οι σκιές πύκνωσαν κι' έλας και σκέπασαν το σχήμα του.

**

Ο μάστρος άργησε να φτάσει στ' άλλο χωριό. Περιπατούσε προσεκτικά, αλλά άργα. Ο δυσταγμός τον μούδιαζε κάθε λίγο. Πρόσεξε μια μεγάλη άκνησία στο χωριό. Το μάτι του όμως δεν ξεχώρισε τίποτε άσυνηθιστο τριγύρω. Τα σκυλιά κοιμούνταν βαθεία.

Έφτασε στο σπίτι της Ρόζας και από το πλαϊνό στενό πήδησε στην αυλή της. Κάθισε λίγο να μετρήσει τον χώρο και να δει τις εύκολιες και δυσκολίες στην κίνησή του. Ένα φωτάκι έδινε μια άμυδρη σπίθα από μια μισάνοιχτη πόρτα.

«Θά 'ναι ή κρεβατοκάμαρα», σκέφτηκε. «Ή καινήλι στο σπίτικό εικονοστάσι».

Ένας άναστεναγμός τον έπεισε πώς εκεί είναι ή κρεβατοκάμαρα. Προχώρησε με πολλή προφύλαξη, σχεδόν σερνόταν στον τοίχο. Από τη μισάνοιχτη πόρτα ξεχώρισε ένα σώμα να σφιμογυρίζεται στο στρώμα. Μπήκε. Πλησίασε. Το φως ήταν λίγο για να ξεχωρίσει πρόσωπο.

—Σκορδής, ψιθύρισε.

—Κοιμήσου, άπαντά 'έ ξαπλωμένος στο στρώμα.

—Σήκου, Σκορδής, κι' ήρθαν οι Δυνάμεις Άσφαλείας, λέγει κάπως πύδ δυνατά ο μάστρος.

Ο Σκορδής πετάχτηκε άπάνω. Ο μάστρος ξεχώρισε το πρόσωπό του.

—Προδότη, του λέει και του φυτεύει δύο σφαίρες στο ιστήθος.

Πετάχτηκε έξω, πήδησε τον τοίχο και από το στενό χάθηκε στον σκοτεινό κάμπο. Κάποια σκυλιά άρχισαν το γαύγισμα.

«Κι αν ήταν άθώς ο Σκορδής; Πώς θα κόψω το κρέμα του! Να λέω «με προστάξανε», είναι μια κουβέντα. Έγώ άφάιρεσα ζωή. Και είχα δικαίωμα έκλογής. Θά 'λεγα όχι: έγώ». Άς έκτελοόσε τη διαταγή άλλος. Έλα όμως, που είμαι ο μάστρος κι' έχω ευθύνη για τους άντρες μου! Άπό λύπηση ιδέν τον κατάγγειλα για τά έρωτικά του μπλεξίματα. Πίστευα πώς θα άκουγε τις συμβουλές μου να κόψει ά-

πό τις έρωτοδουλειές. Έχουμε άλλο σκαπό τώρα στη ζωή μας. Διάβαλε! κι' αν ήταν άθώος; Νά πούμε μισός άθώος; Νά τούφυγε στον έρωτα καιμιά φιλοκουσθέντα.. Χιμ! Τότε γιατί δεν μου δώσανε διαταγή νά καθαρω και τή θρώμα τή φιλενάδα του; Αυτή θάχε τό μισό φαίξιμο...».

Με τέτοιες και χειρότερες σκέψεις έφτασε στό χωριό. Κοίταξε τριγύρω. Ήσυχία. Προχώρησε λίγο, πήδησε τόν τοίχο... .

Μέσα στό λάινο βρήκε όλους μαζεμένους σαν τά σπουργίτια στην παγωνιά του χειμώνα.

—Λοιπόν, τόν ρωτά ο νεαρός.

—Τελείωσε. Ποιός θά μάς συγχωρέσει...!

Έπεσε ή πιό βαρεία στιγμή και σκέπασε όλο τόν λάινο.

— 9 —

Ο καφενές του Γιαπωνέζου (τούτο ήταν τό παρατσούκλι του γιατί είχε χλωμό πρόσωπο και γιαπωνέζικα χαρακτηριστικά) ήταν σέ μιιά γωνιά εκεί κοντά στην «Περίβλα του Μαύρου», όπου βρίσκονταν μερικά ύποπτα σπίτια του πληρωμένου έρωτα. Τό πολύ πρωί είχε περάσει, σερβιριστήκανε οι πρωϊνοι καφέδες στα γύρω μαγαζιά, οι πρωϊνοι πελάτες τραθήσανε για τή δουλειά τους κι' ο καφενές άδειασε. Μονάχα τό κλουδί με τό καναρίνι έδινε μιιά νότα στό γύρω μουδιασμένο άγάρι. Ο Γιαπωνέζος ίσως από τό ξενύχτι τής προηγούμενης νύχτας μισοκοιμόταν άκουμπισμένος στον πάγκο.

Η Ρόζα με κάποια συστολή, από φόβο περισσότερο, αλλά και γιατί θριασκόταν σέ τόπο πού μπορούσε νά παρεξηγηθεί («Ε! - όχι και νά ξεπέσουμε» θά συλλογιζόταν) μπήκε στον καφενέ. Ο Γιαπωνέζος μήτε πού σάλιψε από τή θέση του.

—Καλημέρα, κύριε, τού λέει ή Ρόζα.

—Καλημέρα τής άπαντά. Σέ μιιά στιγμή συνειδητοποίησε τήν παρουσία πελάτη. Κυρία μου...! Και πετιέται όρθιος.

—Έδώ είναι τό καφενείο... όπως μου είπαν βέβαια...

—Του Γιαπωνέζου. Μη στενοχωριέστε. Τό παρατσούκλι έγινε μάρκα ντεποζιτάτα, τό έπίσημό μου όνομα.

—Έέρετε είμαι... , λέει ή Ρόζα και διστάζει νά συνεχίσει. Κοιτάζει δεξιά κι' άριστερά. Υστερα δηλώνει άποφασιστικά: Μ' έστειλε ο Σκορδής.

—Ο Σκορδής... Ποιός Σκορδής; ρωτά με έκπληξη ο Γιαπωνέζος.

—Ο αυτός... ξέρεις. Θάλει νά... συνδεθεί λέει... ξέκοφε... έχασε τ' άχνάρια των έλλων.

—Κάθισε, κυρά μου. Τής δείχνει μιιά καρέκλα. Νά ξηγηθούμε καθαρά. Ποιός Σκορδής;

—Είμαι από αυτούς... πού παλεμάνε;

—Ε! Και τί σχέση έχω εγώ μ' αυτούς πού πολεμάνε;

—Μ' έστειλε σ' έσάς. Από χθές είμαι στη Λευκωσία και προσπαθώ νά σέ άνακαλύψω.

—Και ποιός σου εἶπε πὺς εἶμαι ἐγὼ ἐκεῖνος ποὺ ζητᾶς; ρωτᾶ μὲ κάποια ἀγωνία ὁ καφετζής, ποὺ ὑποφιαζότανε κάρφωμα ἀπὸ κάποιο καὶ τούτη θά 'ταν σταλμένη γὰ τὸν ξετροπύσει.

Πέρασε λίγη ὥρα μὲ πολλήν ἀμηχανία καὶ ἀπὸ τοὺς δύο. Στὰ τελευταία ὁ Γιαπωνέζος διέκοψε τὴ σιγή.

—Μιὰ στιγμή νὰ ἰδῶ μήπως μᾶς παρακολουθεῖ κανεὶς.

Τὴν ἀφήνει νὰ περιεργάζεται τὴν ἐφημερίδα καὶ θγαίνει, νεύει ἰσ' ἓνα νεαρὸ ἀντίφρου, κάτι τοῦ λέει καὶ γυρῶζει μὲ κάποια ἀνακούφιση, ἀλλὰ ἀνάμιχτη μὲ φόβο κα' ἀγωνία.

—Νὰ σοῦ φήσω, κυρά μου, ἓνα καφεδάκι; Τ' ὄνομά σας;

—Ρόζα. Ρόζα Βελμύρα.

—Βελ... μύ...ρα; "Α! Ὁ ἄντρας σας ὁ Βελμύρας;

—Πέθανε.

—Τὸ ξέρω. Ἦταν τακτικός στὴ γιέσχη τῶν Φ. Ἐπαιξε ὁ εὐλογημένος χοντρὰ παιγνίδια. Καὶ ἦταν καὶ ἄτυχος. Ἐμ! Δὲν σέ βοηθᾶ ἡ τύχη; κάθησε, κύριε, στὰ βραστά σου κα' ἄσε τίς παλληκαριές. Πηγαίνεις κόντρα της; Θά σοῦ ἀνοίξει τὸ κεφάλι στὰ δύο. Λοιπὸν τὸ καφεδάκι;

—Σκέτος. Μὰ δὲν εἶναι ἀνάγκη. Ἐβρεις διάζομαι. Ἐκοφα πίσω ἄλλες δουλειές...

—Κοιτάζω νὰ θρῶ τὸν σύνδεσμο.

—Ἐ! τότε νὰ περιμένω.

Δὲν πέρασε πολλή ὥρα. Λίγος ἰδρώτας ἔσταξε κα' ἀπὸ τῶν δυὸ τὸ μέτωπο. Ἐαφνικὰ μπήκανε τρεῖς.

—Γιαπωνέζο!

—Αὐτή! Ἡ Ρόζα Βελμύρα. Ἡ λεγόμενη τοῦ Σκορδῆ.

—Ἐλα, κυρά μου, ἰσὸ διπλανὸ σπιτί; νὰ ξηγηθοῦμε, τῆς λέει ἓνα παλληκάρι μὲ μιὰ ἔλι:ὰ στὸ μάγουλο καὶ μιὰ μικρὴ φαλάκρα.

Ἡ Ρόζα ἔκαμε ν' ἀντισταθεῖ. Τὰ μάτια της πήρανε κα' ὄλας ἓνα ἐλαφρὰ κοκκινωπὸ χροῖμα καὶ λάμπανε παράξενα, ὡς τοῦ ἀγρινοῦ ποὺ ἀντιμετωπίζει τὸν κίνδυνο. Πῆρε βαθειὰ ἀνάσα σὰ νὰ θελε νὰ φωνάξει γιὰ βοήθεια.

—Ρούφηξε τὴ γλῶσσα σου γιὰτι σοῦ ἀμολῶ τὴν πιστολιά.

—Τί θά μοῦ κάμετε; ρωτᾶ μὲ κόμπους στὴ μιλιὰ.

—Ἐρωτήσεις.

—Τίποτε ἄλλο;

—Δὲν ἔχουμε καιρὸ γιὰ ἔρωτες. Ἄσε ποὺ δὲν τοὺς ἔχεις καὶ ἀνάγκη.

Ὁ ἓνας ἀπὸ τοὺς τρεῖς πετάχτηκε ἔξω στὸ δρόμο. Βεβαιώθηκε γιὰ τὴν ἀσφάλεια γύρω.

—Ἐντάξει, τοὺς 'λέει καὶ πηδᾶ πέντε σκαλοπάτια τοῦ διπλανοῦ σπιτιοῦ, ἀνοίγει τὴ μισάνοιχτη πόρτα καὶ τραβάει τὸ πιστόλι του.

—Ὅλες στὴν ἀντικρυγὴν κάμαρα. Κλειστές. Καὶ τσιμουδιά. Μήτε εἶδετε, μήτε ἀκούσετε, μήτε ξέρετε. Ἐγηγηθήκαμε;

Δύο - τρεις ἀτημέλητες, πού πίνανε τὸν καφέ τους καὶ τὸ τσιγαράκι τους, μαζέψανε γρήγορα τὸ κάθε τι καὶ κλειδωθήκανε στὴν ἀντικρυνὴ κάμαρη.

Οἱ ἄλλοι δύο ἀνεθήκανε μὲ τὴ Ρόζα. Ὁ πρῶτος ἔκλεισε τὴν πόρτα.

— Ὡστε ἐσύ εἶσαι ἡ Ρόζα, πού ψάρευε τὸν Σχορδῆ καὶ μετὰ φεργε πληροφορίες στοὺς Ἑγγλέζους; τὴ ρωτᾷ τὸ παλληκάρι μὲ τὴ μικρὴ φαλάκρα.

— Νὰ μὲ κάψει ὁ Θεὸς ἂν ἔκαμα τέτοιο πράγμα, ἀπαντᾷ ἡ Ρόζα.

— Ἔ! τότε ἀπὸ ποῖον ἔπαρνες τὶς πληροφορίες;

Ἐνας ἀπὸ τοὺς ἄλλους δύο μπῆκε στὴν ἀντικρυνὴ κάμαρα καὶ ζήτησε ἓνα φαλίδι. Φασαρία ἔγινε ἀνάμεσα στίς γυναῖκες. Ἀκουστήκανε μερικὲς κατάρες γὰρ τὴν προκομμένη.

— Θὰ μιλῆσεις; Νὰ τὸ φαλίδι!

— Ὅχι, ὄχι.

— Ρώτησε ἂν ἔχουν καὶ ξυριστικὴ. Αὐτὲς ξυρίζονται ἀπ' ὅλες τὶς μεριές.

Οἱ ἄλλοι δύο κρατήσανε γερὰ τὴ Ρόζα.

— Ὅχι, ὄχι, τσιρίζει ἡ Ρόζα.

Τὸ παλληκάρι μὲ τὴ μικρὴ φαλάκρα ἄρχισε νὰ κόβει τὰ μαλλιά της. Ἡ Ρόζα κλωτσούσε, ἔκλαιγε, ἰκέτευε.

— Φρόνημα, ἔρωμοθήλυκο καὶ σοῦ κάνουμε χειρότερο κακό.

Ἵποσύχτηρε στὴ μοῖρα της. Ὁ ἄλλος ἔφερε τὰ ξυριστικὰ καὶ ἔφτιαξε σαπουνάδα.

— Εὔρισε τὸ κεφάλι της, προστάζει τὸ παλληκάρι μὲ τὴ μικρὴ φαλάκρα.

Εὐρίσανε τὸ κεφάλι της.

— Καὶ τώρα, κυρά μου, στὸ χωριό σου. Εἶπες τὸ παραμικρό; Θαρθεῖ διαταγὴ καὶ θὰ σὲ ξεκάνουμε. Καὶ μὴν πλέξεις τὸν Γιαπωνέζο πού εἶναι ὀλότελα ἀθῶος, γιὰτὶ κινδυνεύει καὶ τὸ παιδί σου. Εἰρηγήθηκαμε;

— Τὸ παιδί μου; ρωτᾷ καὶ γουρλώνει τὰ μάτια της.

— Ναι τὸ παιδί σου. Ἐσύ πήρες στὸ λαμὸ σου πολλούς. Τὸ δικό σου κεφάλι θὰ σκεφτοῦμε καὶ τὸ κεφάλι τοῦ παιδιοῦ σου;

— 10 —

Μιά μέρα πέρασε ὁ παπᾶς ἀπὸ τὸν χωματόδρομο τοῦ χωριοῦ του. Γύριζε ἀπὸ τὰ κρατητήρια μισοπεθαμένος πιά. Ἀντίκρυσε τὸ ξεροχώραφό του μὲ τὰ δύο - τρία λιγνὰ θεντράκια. Εἶδε σωροὺς χῶμα δίπλα στὸ πηγάδι του. Ἀναπλόησε τὰ δύο - τρία τελευταῖα χρόνια. Πῆρε μιὰ βαθεῖα ἀνάσα.

— Εὐλογημένος ὁ Κύριος καὶ στὴ δυστυχία μας, εἶπε καὶ συνέχισε τὸ ἱδρόμο τοῦ χωριοῦ του.

Ο ΑΓΩΝΑΣ ΤΟΥ '55 ΣΤΟ ΚΥΠΡΙΑΚΟ ΘΕΑΤΡΟ

(Ραδιοφωνική αμιλία)

Η καθοριστική σημασία του αγώνα του 1955—59 είναι καταφανής σε όλους τους τομείς της σύγχρονης κυπριακής λογοτεχνίας. Το θέατρο, η πεζογραφία, η ποίηση σφραγίστηκαν από τον ενθουσιασμό, τον ηρωϊσμό, το δυναμισμό, τον αγώνα και την αγωνία της εποχής. Και μπορούμε να πούμε, πως μερικές από τις καλύτερες στιγμές της λογοτεχνίας ανήκουν σε έργα που είναι εμπνευσμένα από τον αγώνα.

Ειπωριστή θέση στη λογοτεχνία για το 55 κατέχει το θέατρο. Τα έργα που έχουν γραφτεί καλύπτουν διάφορες πτυχές του Αγώνα. Άλλα εξετάζουν τα χρόνια που προηγήθηκαν, άλλα αναφέρονται στην ίδια την εποχή, άλλα απομονώνουν μορφές και επεισόδια, άλλα αποδίδουν την ατμόσφαιρα και άλλα δίνουν το οικουμενικό μήνυμα και αίτημα για ελευθερία.

Ο Δημήτρης Δημητριάδης, γνωστός με το ψευδώνυμο Ντόρικαν, πρόσφερε πολλά στη λογοτεχνία. Γεννήθηκε στη Λεμεσό το 1892 και πέθανε το 1964. Ήξεχνον αρθρογράφος, ασχολήθηκε εκτός από τη δημοσιογραφία, με την ποίηση και το θέατρο. Έγραψε τα θεατρικά έργα: Ψυχές στον πόλεμο, Ο Απόγονος, Κυνηγώντας την Αφροδίτη, Επαναστατημένα νιάτα.

Το τελευταίο αυτό έργο, που έχει μείνει ανέκδοτο, διαδραματίζεται λίγο πριν από τον Αγώνα. Ταλαντούχος θεατρικός συγγραφέας ο Δημήτρης Δημητριάδης ανάπλασε με επιτυχία την ταραγμένη εκείνη εποχή κι έδωσε γνήσιους χαρακτήρες.

Στα Επαναστατημένα νιάτα παρουσιάζεται η σύγκρουση δυο κόσμων. Με πυρήνα το συνοικέσιο μιας νέας που πιέζεται να παντρευτεί κάποιον πλούσιο άντρα και να σώσει την οικογένεια της από τον οικονομικό όλεθρο, δίνεται η ευκαιρία στο συγγραφέα να δείξει τον κόσμο των νέων που αντιδρούν και που έχουν μυηθεί στην Οργάνωση για την ελευθερία και τον κόσμο του κατεστημένου, που έχει συμβιβάσει με το κάθε τι και — φυσικά — με το ιδυνάστη. Το έργο παρουσιάστηκε από το ραδιόφωνο το 1967.

Τα περισσότερα έργα διαδραματίζονται — όπως είναι φυσικό, στη διάρκεια του Αγώνα. Ένα από αυτά είναι τα «Παλληγκάρια της ΕΟΚΑ» του Κώστα Σωκράτους.

Ο συγγραφέας, που γεννήθηκε στη Λευκωσία το 1939' έχει να παρουσιάσει πλούσιο έργο με ποίηση, διήγημα, μυθιστόρημα, θέατρο. Τα πιο πολλά κείμενα του αναφέρονται στην κυπριακή ιστορία από το 1955 μέχρι σήμερα. Για τον Αγώνα του 55 έχει γράψει ποίηση, θέατρο και μυθιστόρημα.

Το θεατρικό του έργο «Παλληγκάρια της ΕΟΚΑ» εκδόθηκε το 1959 και είναι ένα από τα πρώτα θεατρικά για τον Αγώνα. Είναι ένα έργο στην κυπριακή διά-

λεικτο, φορτισμένο με το πλούσιο συναίσθημα, και τον εθουσιαστικό χαρακτήρα που διακρίνουν τα έργα του Κώστα Σωκράτους και ζωντανεύει το ηρωϊκό πνεύμα της εποχής.

Από τα πρώτα έργα που γράφτηκαν για το 55 είναι και «Ο Ανάξιος» της Ρήνας Κατσελλή, που βραβεύτηκε στον πρώτο διαγωνισμό του Τμήματος Πνευματικής και Πολιτιστικής Αναπτύξεως και ανεδόστηκε από τον Οργανισμό Θεατρικής Αναπτύξεως Κύπρου το 1962.

Η Ρήνα Κατσελλή, γεννημένη το 1938 στην Κερύνεια, έχει ένα πλούσιο και ποικίλο έργο. Ασχολείται με το θέατρο, την ποίηση, το δοκίμιο, την πεζογραφία, τη μελέτη, τη λαογραφική έρευνα.

Για τον «Ανάξιο» ο Αντρέας Χριστοφίδης, ιευσηγητής Ιδρυματολογίου του ΟΘΑΚ το 1962, είχε πει, ανάμεσα σε άλλα, στην προμερία του έργου.

«Το έργο της αναφέρεται στον Αγώνα. Θέλει να δώσει το αφύπνισμα του λαού, την ήσυχη αποφασιστικότητα του, την σταθερή πορεία του ως τα άκρα όρια της οδοῦ της Ελευθερίας. Απλοί άνθρωποι του χωριού, συνηθισμένοι, με την έννοια ότι ο κοινός καθημερινός άνθρωπος έδωσε στον Αγώνα την σπονδυλική στήλη είναι οι ήρωες του «Ανάξιου».

Στο πλουσιότετο έργο του Κύπρου Χρυσάνθη, γεννημένου στη Λευκωσία το 1915, που ξοπλώνεται στην ποίηση, την πεζογραφία, τη λογοτεχνία για παιδιά, τη μελέτη, την έρευνα, την κριτική, το επιστημονικό σύγγραμμα, σημαντική θέση κατέχει το θέατρο.

Ο συγγραφέας έχει γράψει τα περισσότερα θεατρικά έργα για τον Αγώνα του 55. Αναφέρουμε το «Ήταν όλοι τους αντρείοι», «Το κρησφύγετο», την «Προδοσία», το «Γρηγόρη Αυξεντίου», την «Ανάσταση του Ανάρτη», την «Μεγάλη σύμπτωση», το «Τουννέλι».

Θα σταθούμε για λίγο στα δυο τελευταία. Η «Μεγάλη σύμπτωση», είναι μια ιστορία απλών ανθρώπων, που βρίσκονται πλεγμένοι σε μια απροσδόκητη περιπέτεια κάποιου καλοκαιρι του Αγώνα. Με την εξέλιξη του μύθου θα δγουν στην επιφάνεια διαφορετικοί χαρακτήρες, που αντικρύζουν ο καθένας με τον τρόπο του το ξεσηκωμό. Το έργο πρώτο παρουσιάζεται από το Ραδιόφωνο το 1985.

Του ίδιου συγγραφέα είναι το «Τουννέλι», ένα μονόπρακτο που μας μεταφέρει στις φυλακές. Αναφέρεται στις προσπάθειες μιας ομάδας Ελλήνων κλεισμένων στις φυλακές, να ανοίξουν ένα τουννέλι και να δραπετεύσουν. Η εξέλιξη του έργου δίνει την ευκαιρία σ' αυτόν που το παρακολουθεί να γνωρίσει την ψυχολογική διάφορων χαρακτήρων. Το 1967 έγινε ραδιοφωνική παραγωγή του μονόπρακτου.

Ένα μονόπρακτο για τον αγώνα έχει γράψει κι η Ειρήνα Ιωαννίδου—Αδαμίδου. Πρόκειται για το έργο «Ο ήρωας», που είναι ανέκδοτο και η πρώτη μαζική του ήταν σε διήγημα.

Η Ειρήνα Ιωαννίδου—Αδαμίδου, που γεννήθηκε στην Αμμόχωστο το 1939, είναι έμπειρη πεζογράφος, θεατρική συγγραφέας και μεταφράστρια κι έχει να επιδείξει πλούσιο έργο σε πολλούς τομείς.

Τα θεατρικά της έργα είναι κάπου είκοσι και πολλά από αυτά παρουσιάστηκαν από το ραδιόφωνο και την τηλεόραση. Στο μονόπρακτο «Ο ήρωας» μας μεταφέρει στην εποχή του Αγώνα, τον οποίο βλέπουμε μέσα από την οπτική γωνία μιας ομάδας μαθητών του Γυμνασίου που έχουν ο καθένας το μερίδιό της προσφοράς τους.

Μια άλλη συγγραφέας που έχει, επίσης, γράψει θέατρο για το 55 είναι η Λούλα Γεωργιάδου. Η λογοτέχνης, που γεννήθηκε στις Τρεις Ελιές το 1938, έχει γράψει πολλά σκετς και θεατρικά έργα καθώς και διηγήματα. Τα έργα της, όμως, είναι ανέκδοτα.

Έργα της, αρκετά από τα οποία βραβεύτηκαν σε διαγωνισμούς, παρουσιάστηκαν από το ραδιόφωνο και την τηλεόραση. Ανάμεσά τους και τα έργα «Λιοντάρι και ποντίκι» και «Τιμή αίματος εστί», που είναι εμπνευσμένα από το '55.

Το «Λιοντάρι και ποντίκι» βραβεύτηκε σε διαγωνισμό του Ραδιοφώνου. Είναι ένα μονόπρακτο στο οποίο η συγγραφέας δίνει με επιτυχία την αντίθεση του δυνατού με τον αδύνατο, του κατακτητή με τον αγωνιστή και τη σύγκρουση δυο διαφορετικών νοστροπιών, όπως παρουσιάζονται σε μια δίκη. Το 1970 έγινε ραδιοφωνική παραγωγή του έργου.

Μετά το «Λιοντάρι και ποντίκι» μια αναφορά στο έργο «Τιμή αίματος εστί». Η υπόθεση διαδραματίζεται τον καιρό του Αγώνα σε κάποιο χωριό. Ο προστός αρνείται να παντρεύσει την κόρη του με ένα γιατρό, γιο φτωχού συγχωριανού του. Ο γιατρός θέλει σαν προίκα σπίτι στην πόλη κι ο προστός, που δεν έχει την οικονομική άνεση αλλά ούτε και την πρόθεση να πουλήσει κτήματα, καμώνεται πως δεν τον καταδέχεται. Στο σπίτι υπάρχει αναταραχή. Ένας πληγωμένος αγωνιστής θα ζητήσει καταφύγιο εκεί και τα πράγματα θα πάρουν νέα τροπή. Το έργο μεταδόθηκε από το ραδιόφωνο το 1972.

Ο αξιόλογος πεζογράφος, θεατρικός συγγραφέας και ποιητής Πάνος Ιωαννίδης έγραψε το έργο «Γκρέγκορ». Παλλά έργα του Πάνου Ιωαννίδη, που γεννήθηκε στην Αιμιόχωστο το 1935, έχουν μεταφραστεί σε διάφορες ευρωπαϊκές γλώσσες και έχει τιμηθεί με βραθεία πεζογραφίας.

Το θεατρικό έργο «Γκρέγκορ» βραβεύτηκε στο πέμπτο Διεθνές Φεστιβάλ Ευρωπαϊκού Θεατρικού έργου της Σόφιας. Η υπόθεση εκτυλίσσεται σε ένα καταφύγιο, όπου μερικοί αγωνιστές κρατούν αιχμάλωτο έναν Άγγλο. Έχει μείνει μαζί τους για μήνες κι έχουν συνδεθεί με φιλία. Ο συγγραφέας, που διακρίνεται για τους επιτυχημένους διαλόγους και χαρακτήρες των έργων του, θα δώσει ένα σκληρό τέλος στο έργο λέγοντας πικρές αλήθειες για τον πόλεμο.

Θα σταθούμε τώρα για λίγο σε δυο έργα που αναφέρονται στον Ευαγόρα Παλλημαρίδη. Η ηρωϊκή κι ευγενική αυτή μορφή έχει εμπνεύσει πολλούς συγγραφείς, που ασχολούνται με διάφορα είδη της λογοτεχνίας. Έτσι, γράφτηκαν γι' αυτόν και θεατρικά έργα.

Η Αγγελική Νικολαΐδου, φιλόλογος από την Πάφο, ήταν συμμαθήτριά και φίλη με τον ήρωα. Έζησε από κοντά τα ιστορικά γεγονότα και έδωσε με γνησιότητα τη ζωή και την ανέλιξη του Παλληκαριώδη, στο έργο «Ο ήρωας ποιητής». Αφήνει να ακουστεί ο ίδιος ο ήρωας μέσα από γράμματα και ποιήματά του, που δείχνουν το μεγαλείο της ψυχής, το ήθος και τον πατριωτισμό του.

Το έργο της Αγγελικής Νικολαΐδου «Ο ήρωας ποιητής» παρουσιάστηκε από το Ραδιόφωνο το 1974.

Στον Ευαγόρα Παλληκαριώδη είναι αφιερωμένο και το μονόπρακτο του Μίκη Νικήτα «Η τελευταία νύχτα». Ο συγγραφέας, που γεννήθηκε στο Ξτήμα το 1933, έχει γράψει αρκετά θεατρικά έργα, εμπνευσμένα κυρίως από ιστορικά γεγονότα της Κύπρου, τα οποία είναι ανέκδοτα. Στον αγώνα του 55 είναι αφιερωμένο και ένα άλλο έργο του, «Η κάθαρση». Πρόκειται για ένα δραματικό έργο, για μια οικογένεια της οποίας ο ένας γιος κατηγορείται για προδότης. Αυτό το στίγμα δεν μπορεί να το ανεχτεί κανένας και κυρίως η μάνα.

Στην «Τελευταία νύχτα» ο Μίκης Νικήτας γράφει για τη νύχτα της εκτέλεσης, αναπλάθοντας τη θαιρεία αμύσφαιρα που κυριαρχούσε όχι μόνο στη Λευκωσία, αλλά και σ' ολόκληρη την Κύπρο. Το έργο παρουσιάστηκε στο ραδιόφωνο το 1964.

Ο Γιάννης Σταυρινός Οικονομίδης, ένας από τους πρώτους πεζογράφους της Κύπρου, γεννήθηκε στο Ριζοκάρπασο το 1894. Έχει εκδώσει διηγήματα, ποιήματα, μεταφράσεις και μια ιστορική έρευνα. Στο Ριζοκάρπασο, όπου εγκλιωδίστηκε με την τουρκική εισβολή του 1974, παραμένει ανέκδοτο πλούσιο πεζογραφικό και ποιητικό έργο.

Το 1984 εκδόθηκε το μοναδικό θεατρικό έργο του Γιάννη Σταυρινού Οικονομίδη. Τίτλος του «Η φωνή της ΕΟΚΑ». Στο έργο αυτό που γράφτηκε το 1965, ο συγγραφέας προσπάθησε να δώσει πολλές όψεις και απόψεις για τον Αγώνα. Έτσι παρουσιάζει χαρακτηρισές Ελλήνων αγωνιστών, τη στάση των Τουρκοκυπρίων και την άποψη των Άγγλων.

Ο Μιχαλάκης Μαραθεύτης, που γεννήθηκε στην Πάφο το 1926, ασχολείται με τη μελέτη, τα άρθρα, την παιδαγωγική, την έρευνα, την ποίηση, το θέατρο, τη λογοτεχνία για παιδιά.

Το 1976 εκδόθηκε το έργο του «Οικογένεια Νόντα», που είναι μια δραματική τριλογία, στην οποία — μέσα από την ιστορία μιας οικογένειας — παρακολουθούμε σταθμούς της κυπριακής ιστορίας, από το 1955 μέχρι και την τουρκική εισβολή. Το πρώτο μέρος της τριλογίας αναφέρεται στον αγώνα του '55 με τη συμμετοχή των νέων και την έγνοια ολόκληρης της οικογένειας.

Ο Αναστάσιος Μούσκος, που γεννήθηκε στο Πραστειό Μόρφου το 1923, γράφει βιβλία εθνικού περιεχόμενου — θέατρα, διηγήματα, έρευνες, εντυπώσεις, από-

φεις. Το 1953 εξέδωσε το θεατρικό έργο «Παρεία προς τη Δευτεριά». Έργα του είναι επίσης το «Αγών της Κύπρου» και «Κύπρος — Ένωσις», στα οποία δεν αναφέρεται χρονολογία έκδοσης.

Ο Τάσος Κουτσουλίδης, που γεννήθηκε στην Αγκαστίνα το 1929, ασχολείται με το σπέκς, το θέατρο και τις παιδαγωγικές μελέτες. Το 1961 εκδόθηκε το θεατρικό του έργο «Ο ήρωας δεν πέθανε», που είναι ένα δράμα εμπνευσμένο από τον Αγώνα.

Ο Σάββας Παυτής, που γεννήθηκε το 1920 στον Αστραμερίτη, ασχολείται με την ποίηση και το θέατρο και τα έργα του έχουν εθνικό περιεχόμενο. Το 1963 εκδόθηκε το θεατρικό του έργο «ΕΟΚΑ Θρύλος» και το 1966 το έργο «Αλήθεια και ιδανικά», εμπνευσμένα και τα δυο από τους αγώνες του κυπριακού λαού.

Ένα θεατρικό έργο που δεν έχει άμεση σχέση με τον αγώνα του 1955—59, αλλά που δείχνει την πτώση ενός κόσμου που σβήνει μπροστά στην αντίσταση των καταπιεσμένων κι αγωνιζομένων λαών, είναι «Η Αυτοκρατορία» του Αγωνιάκη Ευγενίου.

Ο συγγραφέας γεννήθηκε στο Κτήμα το 1910. Πολυμελής λογοτέχνης ασχολείται με την ποίηση, το διήγημα, το χρονογράφημα, το ευθυμογράφημα, το άρθρο, το θέατρο.

«Η Αυτοκρατορία» διαδραματίζεται στο σπίτι του ταξίαρχου Τότ, μέσα σ' ένα στρατόπεδο που μπορεί να είναι στην Αφρική, την Ασία, ή την Κύπρο. Ο Τότ προσπαθεί να κάψει το χωριό των ντόπιων, για να εξοντώσει τον αρχηγό τους. Τα γεγονότα παίρνουν θραυστική τροπή όταν φτάνει ο γιος του ταξίαρχου, με μια νέα, που αποκαλύπτεται πως είναι κόρη του αρχηγού των ντόπιων επαναστατών.

Το έργο παρουσιάστηκε από το Ραδιόφωνο το 1981.

Ο Αγώνας του 1955 έδωσε την ευκαιρία στους δόκιμους αλλά και στους νέους θεατρικούς συγγραφείς να δώσουν έργα, που αναπλάθουν μιαν εποχή ηρωισμού, εξαίρεσης, ενθουσιασμού και θυσιών. Είναι και το θέατρο, όπως και οι άλλοι τομείς του Λόγου, ένας τρόπος να τιμηθεί ο μεγάλος σταθμός της σύγχρονης ιστορίας του νησιού, που αποτελεί φωταδότη της πορείας του Ελληνισμού της Κύπρου, πρότυπο ζωής και επιταγή να σταθούμε αντάξιοι εκείνων που αγωνίστηκαν.

ΓΕΜΙΣ ΘΕΟΧΑΡΟΥΣ

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ ΚΥΠΡΙΑΚΩΝ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΩΝ

Β' Μέροσ

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΕΣ ΠΡΟΣΩΠΩΝ

ΛΟΥΚΗΣ ΑΚΡΙΤΑΣ

Χατζηθωμάς Ανδρέας: Λουκής Ακριτάς (1909—1965) Παγκύπριον Γυμνάσιον, Λευκωσία 1985, 24Χ17, σ. 24.

Η βιβλιογραφία του Λουκή Ακριτά χωρίζεται στα πιο κάτω μέρη:

- 1) Έργα του Λ. Ακριτά.
- 2) Δημοσιεύματα Λ. Ακριτά (κατά χρονολογική σειρά).
- 3) Δημοσιεύματα για το Λ. Ακριτά (κατά αλφαθητική σειρά των συγγραφέων) και
- 4) Αφιέρωματα περιοδικών.

Τη βιβλιογραφία του Λουκή Ακριτά συνοδεύουν βιογραφικό σημείωμα και αποσπάσματα από το έργο του. Επίσης έξι φωτογραφίες συμπληρώνουν το έργο.

Γ. ΠΟΛ. ΓΕΩΡΓΙΟΥ

Νίκος Νικολάου: Γ. Πολ. Γεωργίου: Χρονολόγιο, τα κείμενα, βιβλιογραφία, εργογραφία.

Ανάτυπο, Ο Κύκλος, διμηνιαία έκδοση τέχνης και προβληματισμού, 14—16, Μάρτης—Αύγουστος 1982 [σελ. 97—113].

Λάρνακα 1982, σελ. 19, 23.5Χ17.

Περιλαμβάνει (εκτός από την εισαγωγή και το χρονολόγιο) τα κείμενα του Γ. Πολ. Γεωργίου, βιβλιογραφία για το έργο του και εργογραφία του.

ΝΕΟΚΛΗΣ Γ. ΚΥΡΙΑΖΗΣ

1. Μ. Γ. Μιχαηλίδη: Νεοκλής Γ. Κυριαζής (1877—1956).

Ανάτυπο εκ των Κυπριακών Σπουδών, ΜΣΤ', 1982.

Λευκωσία 1982, σελ. 69, 25Χ19.

Περιλαμβάνει τα δημοσιεύματα του Ν. Κυριαζή: Α) Ανεξάρτητοι δημοσιεύσεις, Β) Άρθρα και μελέται εις εφημερίδας και περιοδικά πλην των Κυπριακών Χρονικών, Γ) Εργασίαι εις τα Κυπριακά Χρονικά.

2. Κύπρος Χρυσάνθη: Ιατρικές δημοσιεύσεις του Νεοκλή Γ. Κυριαζή.

Ανάτυπον εκ των Κυπριακών Σπουδών, τόμος ΜΣΤ', 1982, Λευκωσία 1982, σελ. 119—124.

Περιλαμβάνεται και στο βιβλίο «Κύπρου Χρυσάνθη: Από την Ιστορία της Κυπριακής Ιατρικής» Έλληνικός Πνευματικός Όμιλος Κύπρου.

Λευκωσία 1983, σελ. 64—67.

Σχολιασμένη βιβλιογραφία. Περιλαμβάνει:

- α) Κείμενα με θέματα Δημοσίας Υγείας
- β) Κείμενα με θέματα Ιστορίας της Ιατρικής
- γ) Κείμενα με θέματα Λαϊκής Ιατρικής της Κύπρου.

ΝΙΚΟΣ ΝΙΚΟΛΑΪΔΗΣ

Ε. Ν. Πιλάτης: Βιβλιογραφία Νίκου Νικολαΐδη. Ανάτυπο από την «Πειρωτική Εστία».

Ιωάννινα 1984, σελ. 15, 24X17.

Η βιβλιογραφία «περιορίζεται στα δημοσιεύματα για τον Νίκο Νικολαΐδη και δεν εκτείνεται και στην «εργογραφία» του, δεν περιλαμβάνει δηλαδή και τα δικά του δημοσιεύματα».

ΑΝΤΗΣ ΠΕΡΝΑΡΗΣ

1. Νίκου Παναγιώτου: Δημοσιεύματα 'Αντη Περνάρη και πληροφορίες για τον ίδιο στο περιοδικό «Πάφος» (1935—1947). Αναλυτική βιβλιογραφία.

Ανάτυπο από το τεύχος 246—247 της «Πνευματικής Κύπρου».

Λευκωσία 1981 σελ. 12, 24X17.

Περιλαμβάνει: 1) Δημοσιεύματα 'Αντη Περνάρη (α. Ποίηση, β. Μετάφραση, γ. Μελέτη, δ. Βιβλιοσχυρία, ε. Κριτική θεάτρου, στ. Άρθρα - Σημειώματα). 2) Πληροφορίες για τον 'Αντη Περνάρη.

2. Νίκου Παναγιώτου: Βιβλιογραφία 'Αντη Περνάρη (1922—1980).

Λευκωσία 1982, σελ. 127, 24X17.

(Ανάτυπο από το βιβλίο «'Αντης Περνάρης: Επιλογή από το έργο και βιβλιογραφία του», Λευκωσία 1982. Ανθολόγηση: Νίκος Παναγιώτου, Νίκη Λαδάκη-Φιλίππου, Νίκος Ορφανίδης. Εισαγωγή - βιβλιογραφία - εκδοτική επιμέλεια: Νίκος Παναγιώτου.

Πλήρης, υποδειγματική και εξαντλική βιβλιογραφία, Στόχος της βιβλιογραφίας «είναι να καλύψουν τα λήμματα της οτιδήποτε έγραψε επώνυμα ο Περνάρης και οτιδήποτε γράφτηκε γι' αυτόν».

Περιλαμβάνει:

- α) Ποιήματα που δημοσιεύτηκαν σε περιοδικά έντυπα
- β) Ποίηση σε βιβλίο
- γ) Διηγήματα που δημοσιεύτηκαν σε περιοδικά έντυπα.
- δ) Θέατρο σε περιοδικά έντυπα
- ε) Θέατρο σε βιβλίο
- στ) Μεταφράσεις δημοσιευμένες σε περιοδικά έντυπα.
- ζ) Μετάφραση σε βιβλίο
- η) Μελέτες που δημοσιεύτηκαν σε περιοδικά έντυπα.
- θ) Μελέτες σε βιβλίο.

ΛΟΪΖΟΣ ΦΙΛΙΠΠΟΥ

Αντρέα Κ. Φυλάκτου: Λοΐζος Φιλίππου. Ανάτυπο από την Κυπριολογική Βιβλιοθήκη αρ. 3. Λευκωσία 1975, σελ. κδ', 23.5X16.5.

Η βιβλιογραφία περιλαμβάνει (στις σελίδες ιε'—κδ') μόνον τα δημοσιεύματα του Λοΐζου Φιλίππου.

ΚΥΠΡΟΣ ΧΡΥΣΑΝΘΗΣ

1. Κύπρος Χρυσάνθης: Θεατρικές Αποδελτιώσεις και Δύο Μονόπρακτα.

Έκδοση «Θεατρική Συλλογή και Βιβλιοθήκη» Κύπρος 1978, σ. 59.

Περιέχει (στις σελίδες 11—32) :

1. Θεατρικά έργα Κύπρου Χρυσάνθη.

- α) Γενικά θεατρικά
- β) Λαϊκό θέατρο
- γ) Θέατρο για μεγάλα και μικρά παιδιά
- δ) Παιδικό θέατρο (σχολική ηλικία)
- ε) Θέατρο για παιδιά προσχολικής ηλικίας
- στ) Θεατρικό χρονικό
- ζ) Ραδιοχρονικό δημοσιευμένο.

2. Μελετήματα

- α) Μελέτες — άρθρα
- β) Σκέψεις — Σχόλια
- γ) Κριτική θεάτρου σε βιβλίο
- δ) Κριτική θεατρικών παραστάσεων
- ε) Κριτική θεάτρου από το ραδιόφωνο και την τηλεόραση
- στ) Μεταφράσεις.

2. Νίκος Παναγιώτου: Κύπρος Χρυσάνθης: Βιβλιογραφία (1932—1980) I. Λευκωσία 1980, σελ. 99, 24.5X17.

Περιλαμβάνει:

- α) Ποιήματα που δημοσιεύτηκαν σε διάφορα έντυπα.
- β) Ποίηση σε βιβλίο
- γ) Πεζά, που δημοσιεύτηκαν σε διάφορα έντυπα
- δ) Πεζογραφία σε βιβλίο.
- ε) Μελέτες (μη ιατρικού περιεχομένου)
- στ) Βιβλιοκρισίες — Παρουσιάσεις βιβλίων
- ζ) Ανθολογήσεις ποιημάτων και πεζών
- η) Πίνακες I, II και III.

3. Νίκος Παναγιώτου: Κύπρος Χρυσάνθης: Βιβλιογραφία II. Οι μεταφράσεις (1932—1980).

Λευκωσία 1981, σελ. 36, 24X17.

Περιλαμβάνει:

- α) Μεταφράσεις έργων του Κύπρου Χρυσάνθη δημοσιευμένες σε περιοδικά και εφημερίδες
- β) Μεταφράσεις έργων του Κύπρου Χρυσάνθη σε βιβλίο
- γ) Ξένα ποιήματα σε μετάφραση Κύπρου Χρυσάνθη δημοσιευμένα σε περιοδικά κι εφημερίδες.
- δ) Ξένα ποιήματα μεταφρασμένα από τον Κύπρου Χρυσάνθη και δημοσιευμένα σε βιβλίο.
- ε) Ανθολογίες όπου περιλαμβάνονται ποιήματα του Κύπρου Χρυσάνθη σε μετάφραση.

4. Νίκος Παναγιώτου: Κύπρος Χρυσάνθη: Βιβλιογραφία III παιδική λογοτεχνία (1949—1981).

Λευκωσία 1982, σελ. 40, 24.5X17.

Περιλαμβάνει:

- α) Παιδικά ποιήματα που δημοσιεύτηκαν σε περιοδικά
- β) Παιδική ποίηση σε βιβλίο
- γ) Παιδικά πεζογραφήματα, που δημοσιεύτηκαν σε περιοδικά
- δ) Παιδική πεζογραφία σε βιβλίο
- ε) Παιδικά θεατρικά, δημοσιευμένα σε περιοδικά
- στ) Παιδικό θέατρο σε βιβλίο
- ζ) Παιδικά σημειώματα για παιδιά, δημοσιευμένα σε διάφορα περιοδικά
- η) Ευρετήρια.

5. Νίκος Παναγιώτου: Κύπρος Χρυσάνθη: Βιβλιογραφία IV. Τα Ιατρικά 1940—1982.

Λευκωσία 1983, σελ. 21, 24X17.

(Προσάρτημα στο βιβλίο: Κύπρος Χρυσάνθη «Από την Ιστορία της Κυπριακής Ιατρικής». Ελληνικός Πνευματικός Όμιλος Κύπρου, Λευκωσία 1983).

Περιλαμβάνει:

- α) Μελέτες και έρευνες, δημοσιευμένες σε περιοδικά.
- β) Μελέτες και έρευνες σε βιβλία.
- γ) Μελέτες για την Ιστορία της Ιατρικής και τη Λαϊκή Ιατρική, δημοσιευμένες σε περιοδικά έντυπα.
- δ) Εγκυκλοπιεμένα ιατρικά άρθρα σε περιοδικά έντυπα
- ε) Διδακτικά βιβλία.
- στ) Κριτικές για ιατρικά έντυπα, δημοσιευμένες σε περιοδικά έντυπα

ΑΝΔΡΕΑΣ ΧΑΤΖΗΘΩΜΑΣ—ΣΑΒΒΑΣ ΠΑΥΛΟΥ

Ο ΑΓΩΝΑΣ ΤΗΣ Ε.Ο.Κ.Α. ΣΤΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ «ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΚΥΠΡΟΣ»

(Βιβλιογράφηση)

Ο Ἀπειλευθερωτικός Ἀγώνας μας 1955—1959, ὁ Ἀγώνας τῆς Ε.Ο.Κ.Α. («Ἐθνική Ὁργάνωση Κυπρίων Ἀγωνιστῶν») ὅπως συνομογραφικὰ σημειώνεται, ἐξακολουθεῖ νάβαι στήν κυπριακή μας ἱστορία τὸ «θαῦμα ποὺ λειτούργησε» γιὰ τέσσαρα χρόνια. Ἐμεῖς, ποὺ τὸ ζήσαμε καὶ συχνὰ ἀπὸ ἓνα ἀντικειμενικὸ σημεῖο ποὺ μᾶς ἐπέβλεπε καὶ μιὰ κάπως ἀνεξάρτητη κριτική, ὑπεύθυνα τὸ χαρακτηρίζουμε «θαῦμα» μὲ τὴ σφαιρική ἐννοια. Ἄν συγκρίνεις ἐκεῖνο τὸ μεγαλεῖο, μὲ τὴν κατάληξή του τὴν ἀπρόβλεπτη καὶ μὲ τὰ κατωπινὰ συμβάντα, τὰ ὁποῖα ἐδήγησαν στὸ τελευταῖο σκαλί τῆς πτώσης, γονατᾶς καὶ προσκυνᾶς αὐτὸ τὸ φωτεινὸ σου ὄρασημο.

Τώρα μὲ τὴ διαβιβαμὴ 30 χρόνων ραγιαδισμού μὲ εὐμάρεια — κάπου - κάπου ἔπνουσε μιὰ προσωρινὴ καὶ λιγότεριμη ἀνάταση—ἀναμετροῦμε τὴν τετράχρονη ἐκείνη κατὰθέσή μας στήν ἑλληνική μας ἱστορία. Καὶ σιωπηρὰ καταπίνουμε τὸν πόνο μας γιὰ τὴν ἀδυναμία ἄλων μας νὰ ἰδιορθώσουμε τὴν κακὴ μας πιά ὁδοποιρία. Ὁμως ὑπάρχουν τὰ γραπτὰ ἐδῶ καὶ ἐκεῖ. Ἡ ἰστοτεχνία ἀπόμεινε νὰ διασώξει στοὺς ἐπαρχεῖς ἀναγνώστες καὶ μελετητῆς ἐκεῖνο τὸ παλιὸ μας πρόσωπο.

Γιὰ νὰ δυσκολύνουμε ἑσους θέλουν ν' ἀναζητήσουν πηγὰς γιὰ τὸ ἔργο τους ἢ τὴν ἐνημέρωσή τους, δίνουμε τὴν ἐργασία μας αὐτὴ καὶ ὡς προσωπικὴ συμβολὴ σ' ἓνα πνευματικὸν ἑορτασμὸ τῶν τριάντα χρόνων ἀπὸ τὴν ἔναρξη τοῦ Ἀγώνα μας ἐκεῖνου.

Τὸ περιοδικὸ «Πνευματικὴ Κύπρος» ἄρχισε τὴν ἐκδόσή του τὸν Σεπτέμβριο τοῦ 1960. Στὶς σελίδες του φιλοξένησε κείμενα συγγραφέων κάθε ἡλικίας καὶ ἰδεολογικῆς γραμμῆς. Στὰ εἴκοσι πέντε χρόνια του — μὲ τὸ παρὸν πεῦχος τὸ περιοδικὸ κλείει τὸ ἰθιστὸ πέμπτο ἐκδοτικὸ του ἔτος — ἴδεχτηκε συνεργασίες μὲ θέμα τὸν Ἀπειλευθερωτικὸ Ἀγώνα τῆς Κύπρου 1955—1959 ὡς ἑξῆς:

Ποίηση: 95 ποιήματα καὶ ἐπιπέσειν 3 ποιητικὰς συλλογές.

Τὰ γράφανε: 22 Κύπριοι

16 Ἑλλαδίτες

2 Ἀγγλοί.

Διήγημα: 18 διηγήματα καὶ ἀφηγητήματα.

Τὰ γράφανε: 10 Κύπριοι

1 Ἑλλαδίτης.

Μελέτη — δοκίμιο: 16 κείμενα.

Τὰ γράφανε 13 Κύπριοι.

Θέατρο: 8 μονόπρακτα ἢ τρίπρακτα.

Τὰ γράφανε: 3 Κύπριοι.

Κριτική βιβλίου: 26 κριτικές.

Τὶς γράψανε: 8 Κύπριοι

4 Ἑλλαδίτες.

Κριτική Θεάτρου: 8 κείμενα.

Τὰ γράψανε 4 Κύπριοι.

Ἡμερολόγια, σημειώματα, ἄρθρα: 30 κείμενα.

Τὰ γράψανε 12 συγγραφεῖς Κύπριοι.

Ἐπιπλέον 2 τεύχη τοῦ περιοδικοῦ μὲ πολλὰ γιὰ τὸν Μαικάριο ἀπὸ Κυπρίους καὶ Ἑλλαδίτες.

Φωτογραφίες, γλυπτά κλπ.: 3 καλλιτεχνήματα, 3 φωτογραφίες, 2 χειρόγραφα.

Ἄναφορές (σὲ εἰδήσεις κλπ.): 31.

Πιθανὸν — ἀνθρώπινο εἶναι — νὰ μᾶς διέφυγε ἡ σημείωση αὐτὴ ἢ ἐκείνη τῆς συνεργασίας. Ὡστόσο, φαίνεται μὲ τὰ ἀνωτέρω ἢ συμβολὴ τοῦ περιοδικοῦ στὴν ἐπισήμανση τοῦ Ἀγώνα μας ἐκείνου. Δὲ ζητᾶ τὸ περιοδικὸ τίτλος. Ὅπως ἀναφέρθηκε, παραθέτει παραπομπές γιὰ ὅσους θέλουν νὰ ἐργαστοῦν καὶ νὰ ἀποτιμήσουν καὶ στὸν λογοτεχνικὸ τομέα τὸ «θαῦμα» ἐκεῖνο τοῦ ἱστορικοῦ μας θίου.

Α) ΠΟΙΗΣΗ

Ἀγγελίδου, Κλ.: Κύπρος, 3 Ὀκτωβρίου 1958 Ἡ', Ὀκτ. 1967, ἀρ. 85 σ. 6.

Ἀγνώστου (Ἰ. Ἀγγίλου) (μετ. Κ. Μιχαηλίδης): Ἡ μπαλλάντα τοῦ Πρ. Αὐξεντίου, Γ', Μάης 1963, ἀρ. 32, σ. 295—296.

Ἀλιθέρση, Γλ.: Προσμεμυρία, 3, 7, 11, 12, 13, 14, 16, 18, 24, 31, 34, Δ', Ἰούλ.—Αὐγ. 1964, ἀρ. 46—47, σ. 265—286.

Ἀρβανιτάκης, Γ.: Ἀπάντηση σὲ ποίημα τοῦ Εὐαγόρα Παλληκαρίδη, Α', Ἀπρ. 1961, ἀρ. 7, σ. 320.

Ἀρδανίτης, Ἰ.: Ἐνα ποίημα γιὰ τὸν ἥρωα Αὐξεντίου, Γ', Μάης 1963, ἀρ. 32, σ. 274.

Γεραλής, Γ.: Ὁ ὕπνος τῶν ἐφήβων τῆς Κύπρου, Γ', Σεπτ. 1963, ἀρ. 36, σ. 377.

Γιωργαλλίδης, Κ.: Ἀνορθόγραφα συνθήματα, ΙΔ', Ἀπρ. 1974, ἀρ. 163, σ. 179—181.

Ζιτσαία, Χρ.: Τῆς Κύπρου, Ζ', Νοέμβρ. 1966, ἀρ. 74, σ. 38.

Ζιτσαία, Χρ.: Σκόρπιες εἰκόνες (Φυλακισμένα Μνήματα, Κυριάκος Μάτσης), ΙΒ', Μάρτ.—Ἀπρ., ἀρ. 138—139, σ. 176—177.

Ζορμπᾶς, Ἀπ.: Οἱ ἀδούλωτοι, ΙΒ', Ἰούν. 1972, ἀρ. 141, σ. 248.

Καρθαίου, Ρ.: Στὸν Μαικάριο, ΙΗ', Μάης 1978, ἀρ. 212, σ. 169.

Κόκκινος, Δημ.: Οἱ νεκροὶ τῆς Κύπρου, ΙΔ', Ἀπρ. 1974, ἀρ. 163, σ. 181.

- Κολιός, Χρ.: Τὸ κρησφύγιετο τοῦ Μαχαιρά, Θ', Ἰούλ.—Αὐγ. 1969, ἀρ. 106—107, σ. 353.
- Κολιός, Χρ.: Ἐπιγράμματα (1η Ἀπριλίου 1955, Στὸν Γρηγόρη Αὔξεντιου, Στὸν μάρτυρα τῆς ΕΟΚΑ) ΙΑ', Μάης—Ἰούν. 1971, ἀρ. 128—129, σ. 180.
- Κοντοῦ, Ν.: Κύπρo μας, Δ', Ἀπρ. 1964, ἀρ. 43, σ. 190.
- Κρανιδιώτης, Ν.: Γρηγόρης Αὔξεντιου, ΙΓ', Νοέμβρ. 1973, ἀρ. 158, σ. 37.
- Κραφίτης, Β.: Ὁ λόγος σου ὁ Ἑλληνας, ὦ! Κύπρος, ΙΔ', Ἰούλ. 1974, ἀρ. 166, σ. 293.
- Κωνσταντινίδης, Κ.: Στὴν ὑπέρτατη θυσία σας, Στὸ θρυλικὸ παλλητάρι Γρηγόρη Αὔξεντιου, στὸν ἀνήλικo ἥρωα Εὐαγγέλου Παλληκασοῦδη, Στὸν λιβέντη ἥρωα Κυριάκο Μάτση, Δ', Ἀπρ. 1964, ἀρ. 43, σ. 177.
- Λιασιδίου — Σαμψών, Θ.: Γρηγόρη!, Γ', Ἀπρ. 1963, ἀρ. 31, σ. 275—276.
- Λυκαύγης, Ἄν.: Ἄνοιξη 1955, Ζ', Ἀπρ. 1967, ἀρ. 79, σ. 185.
- Λυσιώτης, Ε.: Ἡ μπαλλιάνα τοῦ Γρηγόρη Αὔξεντιου, Γ', Μάης 1963, ἀρ. 32, σ. 276—279.
- Μαρκίδης, Γ.: Γρηγόρης Αὔξεντιου, Γ', Μάρτ. 1963, ἀρ. 30, σ. 205—206.
- Μηχανικός, Π.: Ἐμχρόνιο, Α', Μάης 1961, ἀρ. 8, σ. 422—424.
- Μηχανικός, Π.: Ἀνάληψη, Β', Ἰούν. 1962, ἀρ. 21, σ. 337—338.
- Μηχανικός, Π.: Ἄσμα πρώτο, Γ', Μάρτ. 1963, ἀρ. 30, σ. 235.
- Μιχαηλίδης, Κ.: Στὸν Γρηγόρη Αὔξεντιου, Γ', Μάης 1963, ἀρ. 32, σ. 279—280.
- Μόντης, Κ.: Ἔτσι ἀρχίσαμε τὴν πρωταπριλιά, Α', Ἀπρ. 1961, ἀρ. 7, σ. 319.
- Μόντης, Κ.: Κι' ἄλλα ἀποσπάσματα ἀπ' τὸ τραγούδι γιὰ τὸ μεγάλο ἀδερφό, Ε', Μάης 1966, ἀρ. 56, σ. 206.
- Μόντης, Κ.: Φυλακισμένα μνήματα, Α', Γεν. 1969, ἀρ. 100—101, σ. 115.
- Ὀλυμπίου, Κ.: Ἐξομολόγηση, Γ', Ἀπρ.—Μάης 1970, ἀρ. 115—116, σ. 194.
- Ὀλυμπίου, Κ.: Συναμιλία μὲ τοὺς ἥρωες τῆς ΕΟΚΑ, ΙΑ', Ἀπρ. 1971, ἀρ. 127, σελ. 169.
- Ὀλυμπίου, Κ.: Μιά εἴδηση, ΙΔ', Νοέμβρ. 1973, ἀρ. 158, σ. 45.
- Ὀλυμπίου, Κ.: Στὸν Διγενῆ, ΙΔ', Μάρτ. 1974, ἀρ. 162, σ. 172.
- Παναγόπουλος, Δ.: Ὡδὴ στὸν θάνατο τοῦ Γρηγόρη Αὔξεντιου, ΙΓ', Ἀπρ. 1973, ἀρ. 151, σ. 185—187.
- Παναγόπουλος, Δ.: Ὡδὴ θυσίας (στοὺς Μιχ. Καραολῆ καὶ Α. Δημητρίου), ΙΔ', Μάης 1974, ἀρ. 164, σ. 237—240.
- Παναγόπουλος, Δ.: Ἡ μάνια τοῦ Αὔξεντιου, Τὸ τραγούδι τῆς Κύπρου, ΙΘ', Μάρτ. 1979, ἀρ. 222, σ. 115—116.
- Παναγόπουλος, Δ.: Ἐπιγράμμα στὸν Κύπριο ἥρωα Γρηγόρη Αὔξεντιου, Κ', Ἀπρ.—Μάης 1980, ἀρ. 235—236, σ. 154.
- Παναγιωτόπουλος, Π.: Φυλακισμένα Μνήματα, Α', Μάης 1961, ἀρ. 8, σ. 406.
- Παναγιωτούνης, Π.: Στὴ μνήμη τοῦ Ἐθνάρχη Μαιμαρίου, ΙΖ', Αὐγ.—Σεπτ. 1977, ἀρ. 203—204, σ. 315.

- Παπαγεωργίου, Σπ.: Σπονδές (Κρίση, Ἀγόρι τῶν δεκάξη χρόνων, Παλληκαρίδης, Ἀιπορία Μισεμός, Ὑποδοχή, Μισεμοί, Ὁμοίωμα, Ἡ «δολοφονία» μας, Ματωμένες μνήμες, Ματωμένα τεκμήρια, Νοσταλγία, Δικό μας, Πῶς ἔγινε, Θάρθῶ, Σ' ἓνα ἥρωα, Μάνα τοῦ Αὐγόρου, Ριετὰ, Μάνα τῆς Κύπρου, Παναγία, Πέντε σονέττα, Τέλος...), Δ', Ἰούλ.—Αὐγ. 1964, ἀρ. 46—47, σ. 296—308.
- Παπαδόπουλος, Γ.: Στους νεομάρτυρες τῶν Κεντρικῶν Φυλακῶν, Α', Ἰουλ. 1961, ἀρ. 10, σ. 485.
- Παπαδόπουλος, Γ.: Τότε πὺν πολεμούσαμε καὶ τώρα, Α', Αὐγ. 1981, ἀρ. 11, σ. 533—535.
- Παπαδόπουλος, Γ.: Ἀσπλάδωτες φυχές, Β'' Ἀπρ. 1962, ἀρ. 19, σ. 284.
- Παπαδόπουλος, Γ.: Τότε πὺν πολεμούσαμε, συλλογὴ ποιημάτων, προσ. στὸν ἀρ. 31 (Χρονιὰ Γ').
- Παπαδόπουλος, Γ.: Γυρισμὸς στὴν Αἴπεια, Θ', Ἰούλ.—Αὐγ. 1969, ἀρ. 106—107, σ. 337.
- Περγάρης, Α.: Τοῦ ἀγῶνα I, II, III, IV, V, VI, Β', Ἀπρ. 1962, ἀρ. 19, σ. 273—274.
- Περγάρης, Α.: Στὸν Ἀντρέα Ζάκκο, Στὸν Φῶτη Πίττα, Στους ἥρωες τοῦ Παλαιχωριοῦ, Γ', Ἀπρ. 1963, ἀρ. 31, σ. 245—247.
- Περγάρης, Α.: Ὁδὴ στὸ Γρηγόρη Αὐξεντίου, Γ' Μάης 1963, ἀρ. 32, σ. 281—282.
- Παυιέας, Σ.: Ὅταν ὁ Μακάριος ὁ Ἐθνάρχης τῆς Κύπρου ἐφόρει τὸν ἐπουράνιο χιτῶνα του, ΙΖ', Αὐγ.—Σεπτ. 1977, ἀρ. 203—204, σ. 315—317.
- Παυιέας, Σ.: Ὁδὴ στὸν Γρηγόρη Αὐξεντίου, ΙΗ', Μάρ. 1978, ἀρ. 210, σ. 123—125.
- Παπαχρυσιστόμου, Χρ.: Ἐπιγράμμα στὸ κοινὸ Ἡρῶα Μάτση—Γεωργίου—Καραολῆ, Α', Ἀπρ. 1961, ἀρ. 7, σ. 321.
- Παπαχρυσιστόμου, Χρ.: Στὸν ἀητὸ τοῦ Μαχαιρᾶ, Γ', Μάης 1963, ἀρ. 32, σ. 281.
- Robertson, M., (μετ. Κ. Χρυσάνθης) Makheras, Μαχαιρᾶς, ΙΘ' Ὀκτ.—Νοέμβρ. 1978, ἀρ. 217—218, σ. 1—2.
- Σινοπούλου, Τ.: Μαῦρο φεγγάρι, Α', Ἀπρ. 1961, ἀρ. 7, σ. 320.
- Σπανός, Ν.: Ἐκεῖνο τὸ θράδυ... Β', Σεπτ. 1962, ἀρ. 24, σ. 418.
- Σπανός, Ν.: Τ' ἄραμα τ' ἀντρείου, Γ', Ἀπρ. 1963, ἀρ. 31, σ. 247—248.
- Σπανός, Ν.: Ἀπαρχονισμοὶ στὴ Λευκωσία, Κ', Ἀπρ.—Μάης 1980, ἀρ. 235—236, σ. 128—129.
- Στεφανίδης, Τ.: Ἐπιγράμμα, Α', Ἀπρ. 1961, ἀρ. 7, σ. 321.
- Σκιαθᾶς, Στ.: Γρηγόρης Αὐξεντίου, Γ', Μάης 1963, ἀρ. 32, σ. 282—283.
- Φλόγας, Ν.: Ἡ θυσία τῆς Κύπρου, Δ', Μάης 1964, ἀρ. 44, σ. 209.
- Χατζηλοῦζου, Α.: Γρηγόρης Αὐξεντίου, Η', Δεκ. 1967, ἀρ. 87, σ. 68.
- Χρυσάνθη, Κ.: Μπαλλάντα ἢ σφαγὴ τῶν Κονταμενιωτῶν στὸ Κιόνελλι, Α', Νοέμβρ. 1960, ἀρ. 2, σ. 58—60.
- Χρυσάνθη, Κ.: Φυλακισμένα μνήματα, Α', Νοέμβρ. 1960, ἀρ. 2, σ. 98.

- Χρυσάνθης, Κ.: Ἡ μπαλλάντα τοῦ Χαράλαμπου Μούσικου, Α', Γεν. 1961, ἀρ. 4, σ. 155—158.
- Χρυσάνθης, Κ.: Ἡ μπαλλάντα τοῦ καραβιοῦ ποῦ λεγόταν «Ἅγιος Γεώργιος», Α', Φλ. 1961, ἀρ. 5, σ. 236—239.
- Χρυσάνθης, Κ.: Ἡ μπαλλάντα τοῦ Γρηγόρη Αὔξεντιοῦ τοῦ Γενναίου τῶν Γενναίων, Α', Μάρτ. 1961, ἀρ. 6, σ. 266—270.
- Χρυσάνθης, Κ.: Ἡ μπαλλάντα τοῦ πρωτομάρτυρα Μόδεστου Παιντελῆ, Α', Ἰαν. 1961, ἀρ. 7, σ. 317—319.
- Χρυσάνθης, Κ.: Ποιήματα τοῦ Ἀπελευθερωτικοῦ Ἀγώνα 1955—1959 (γιά μελοποίηση): (Ὁ ἄγνωστος νεκρός, 1η Ἀπρίλη 1955, Τὸ τραγούδι τοῦ Μούσικου, Ἡ λευτεριά, Παλληκαρίδης—Στυλιανίδης, Στους νεκροὺς ἐφήβους ἀγωνιστές, Γρηγόρης Αὔξεντιοῦ, Οἱ νεκροὶ τῆς ΕΟΚΑ, Μάρκος Δράκος, Τὰ Φυλακισμένα Μνήματα, Τάφος Κυπρίου μαχητῆ, Μόδεστος ὁ πρωτομάρτυρας, Κυριάκος Μάτσης, Στους νεκροὺς μαιητές, Στὸ Φῶτη Πίττα, Στους τέσσερις τοῦ Λιοπετριοῦ), Α', Ἰουλ. 1981, ἀρ. 10, σ. 454—458.
- Χρυσάνθης, Κ.: Ἐπίγραμμα, Β', Δεκ. 1961, ἀρ. 15, σ. 126.
- Χρυσάνθης, Κ.: Πυρκαγιὰ τὸ 1958, Γ', Ἰουλ.—Αὔγ. 1963, ἀρ. 34—35, σ. 350.
- Χρυσάνθης, Κ.: Ὁ θυμὸς τοῦ Κυριάκου Μάτση, Θ', Νοέμβρ. 1968, ἀρ. 98, σ. 47—52 καὶ ἀρ. 99, σ. 68—72.
- Χρυσάνθης, Κ.: Ἐπίγραμμα στὸν Κυριάκο Μάτση, Θ', Ἰαν. 1969, ἀρ. 105, σ. 311.
- Χρυσάνθης, Κ.: Ἀκολουθία τοῦ Ἐθνάρχη Ἀρχιεπισκόπου Μακαρίου Γ', ΙΗ', Δεκ.—Γεν. 1978, ἀρ. 207—208, σ. 59—64.

Β) ΔΙΗΓΗΜΑ — ΝΟΥΒΕΛΛΑ — ΑΦΗΓΗΜΑ

- Ἀγγελίδου, Κλ.: Ὁ ἔικος, ΙΓ' Ἀπρ. 1973, ἀρ. 151, σ. 182—184.
- Γεωργιάδου, Λ.: Δυὸ χρόνια κι' ὀχτὼ μῆνες, Δ', Ἀπρ. 1964, ἀρ. 43, σ. 178—183.
- Γιωργαλλίδης, Κ.: Οἱ δάφνες, Η', Ὀκτ. 1967, ἀρ. 85, σ. 9—12.
- Γιῶργος, Τ.: Τὰ φανάρια θυμοῦνται, ΣΤ', Φλ. 1966, ἀρ. 65, σ. 125—126.
- Λυκούργου, Ι.: Πληρώθηκε, Γ', Νοέμβρ. 1962, ἀρ. 26, σ. 55—56.
- Μοιράνθης, Κ.: Ἀπροσδάκτους σωτήρας, Α', Φλ. 1961, ἀρ. 5, σ. 241—244.
- Μοιράνθης, Κ.: Τὸ κρησφύγετο, Α' Αὔγ. 1961, ἀρ. 10, σ. 539—545.
- Μόντης, Κ.: Ὁ πατέρας κι' ὁ ἀδερφός μου ὁ Νίκος, Α', Ἀπρ. 1961, ἀρ. 7, σ. 322—329.
- Παπαδάκη, Π.: Στὴ μοιγὴ τοῦ Μαχαρά, ΙΘ', Μάρτ. 1979, ἀρ. 222, σ. 133—134.
- Παναγιώτου, Ν.: Στὸ Γρηγόρη Αὔξεντιοῦ, ΣΤ', Μάρτ. 1966, ἀρ. 66, σ. 138.
- Παπαγεωργίου, Σπ.: Ἐνας κουλχέρης κι' ἓνα βισλί, Β', Νοέμβρ. 1961, ἀρ. 14, σ. 71—73.

- Παπαγεωργίου, Σπ.: Ὁ τρελλὸς ἀντάρτης, Β', Μάης 1962, ἀρ. 20, σ. 310—311.
- Παπαγεωργίου, Σπ.: Τὸ κρησφύγετο, Β', Ἰούλ.—Αὐγ. 1962, ἀρ. 22—23, σ. 371—379.
- Παπαγεωργίου, Σπ.: Ἀγωνία, Γ', Γεν. 1963, ἀρ. 28, σ. 128—133.
- Χρυσάνθη, Κ.: Ἡ ἐπανάσταση εἶναι ἀγὰς πράξιμα, Γ', Ἀπρ. 1963, ἀρ. 31, σ. 249—250.
- Χρυσάνθη, Κ.: Στὴ φύβια τῆς ἐλπίδος, Ζ', Ἀπρ. 1967, ἀρ. 79, σ. 197—198.
- Χρυσάνθη, Κ.: Βρήκανε τὸ σκελετὸ του, ΚΔ', Αὐγ.—Σεπτ. 1984, ἀρ. 284—285, σ. 133—136.
- Χρυσάνθη, Κ.: Στὰ χρόνια τοῦ ξεσηκωμοῦ, ΚΕ', Ὀκτ.—Νοέμβ.—Δεκ. 1985, ἀρ. 298—300, σ. 151—173.

Γ) ΜΕΛΕΤΕΣ, ΔΟΚΙΜΙΟ, ΟΜΙΛΙΑ

- Θεοχάρους, Θέμις: Ὁ Ἀγὼνας τοῦ '55 στὸ κυπριακὸ θέατρο, ΚΕ', Ὀκτ.—Νοέμβ.—Δεκ. 1985, ἀρ. 298—300, σ. 174—178.
- Καραγιώργης, Α.: Στιγμὲς τοῦ Ἀγὼνα μὲ τὴν πέννα τοῦ Κ. Χρυσάνθη, ΚΕ', Ὀκτ.—Νοέμβ.—Δεκ. 1985, ἀρ. 298—300, σ. 143—149.
- Κ(ατσελλή), Ρ.: Τὰ τελευταῖα ἡρωικά πετάγματα τοῦ ἥρωα τῶν βουνῶν τοῦ Πενταδάκτυλου Κυριάκου Μάτση, Δ', Νοέμβρ. 1963, ἀρ. 38, σ. 41—46.
- Κυπριανοῦ, Χρ.: Πρώτη, Ἀπριλίου 1955, ΙΑ', Μάης—Ἰούν. 1971, ἀρ. 128—129, σ. 209—211.
- Μαραθεύτης, Μ. - Κυπριανοῦ, Χρ. - Σπανός, Ν.: Ἐπιλογή κειμένων τῆς Κυπριακῆς Λογοτεχνίας, Ζ', Μάρτ. 1967, ἀρ. 78, σ. 175—177 καὶ 79, σ. 108—209.
- Παναγιώτου, Ν.: Ὁμιλία στὴν ἐκκλησία κατὰ τὸν ἐπίσημο ἐορτασμὸ τῆς πρώτης Ἀπριλίου 1955, Κ', Ἀπρ.—Μάης 1980, ἀρ. 235—236, σ. 143—145.
- Πουλίδου, Η.: Γύρω ἀπὸ τὰ ποιήματα τοῦ Κυπριακοῦ ἀγὼνα, Α' Ὀκτ. 1960, ἀρ. 3, σ. 116—117.
- Σπανός, Ν.: «Ὁ Ἀπαλευθερωτικὸς μας Ἀγὼνας στὴ Λογοτεχνία μας» τοῦ ΡΙΚ. (Κ. Μόντη «Ὁ πατέρας κ' ὁ ἀδερφός μου ὁ Νίκος». Κ. Χρυσάνθη «Ταξίδεψε», Ζήτα, Σίγμα, Ρω «Στὰ συρματοπλέγματα τῆς σιλαβιάς», Χρ. Παπαχριστοστομίου «Ὁμορφίτα», Κ. Χρυσάνθη «Ἡ προδοσία»), Γ' Ἰούν. 1963, ἀρ. 33, σ. 319—320. — (συνέχεια) Α. Περνάρη «Ἐλεγχοὶ καὶ Παιάνες», Γ', Ἰούλ.—Αὐγ. 1963, ἀρ. 34—35, σ. 348—349.
- Σπανός, Ν.: Γρηγόρης Αὔξεντιου, Γ', Ἀπρ. 1963, ἀρ. 31, σ. 255—257.
- Σταύρου, Π.: Ἐπικήδειος λόγος στὴν κηδεὰ τοῦ Πιερί Αὔξεντιου, Κ', Ἀπρ.—Μάης 1980, ἀρ. 235—236, σ. 145—147.
- Χριστοδοουλίδης, Α.: Στὴ μνήμη τοῦ ἥρωα δασκάλου Φώτη Πίττα, ΙΑ', Νοέμβρ.—Δεκ. 1970, ἀρ. 122—123, σ. 76—78.
- Χριστοδοῦλου, Η.: Ἡ λογοτεχνία τοῦ Κυπριακοῦ Ἀγὼνα καὶ εἰδικώτερα ὁ Κύπρος Χρυσάνθη, Ζ', Ἀπρ. 1967, ἀρ. 79, σ. 199—202.

- Χριστοφίδης, Α.: Ἡ πρώτη τοῦ Ἀπρίλη 1955, Η', Μάρτ.—Ἀπρ. 1968, ἀρ. 90—91, σ. 202—204.
- Χρυσάνθη, Κ.: Οἱ παρεμηνεῖς τοῦ Ἀγώνα μας καὶ τὸ «Νησί τῆς Ἀφροδίτης», ΙΑ', Σεπτ. 1971, ἀρ. 132, σ. 271—273.
- Χρυσάνθη, Κ.: Ὁ Ἀπελευθερωτικὸς Ἀγώνας τῆς Κύπρου (1955—1959) στὸ περιοδικὸ «Καίροι τῆς Κύπρου» καὶ στὸ διάδοχό του «Κυπριακοὶ Καίροι», προσαρτ. στὸ τεῦχος ἀρ. 235—236, (Χρον. Κ').
- Χρυσάνθη, Κ.: Ὁ Ἀγώνας τῆς Ε.Ο.Κ.Α. στὸ περιοδικὸ «Πνευματικὴ Κύπρος», ΚΕ', Ὀκτ. Νοέμβρ.—Δεκ. 1985, ἀρ. 298—300, σ. 183—193.

Δ) ΘΕΑΤΡΟ

- Ἰωαννίδης, Π.: Σὺ πὺν σκοτώθης γιὰ τὸ φῶς, προσάρτημα στὸ τεῦχος ἀρ. 41, σ. 22—27.
- Κουτσοῦλῆς, Τ.: Τὸ Κυπριόπουλο στὸν Ἀγώνα, ΙΗ', Μάης 1978, ἀρ. 212, σ. 188—193.
- Χρυσάνθη, Κ.: Τὸ δῆλημα, Α' Μάης 1961, ἀρ. 8, σ. 389—395.
- Χρυσάνθη, Κ.: Γρηγόρης Αἰξενίου, 1962, ἀρ. 19 (προσάρτημα).
- Χρυσάνθη, Κ.: Ἡ ἀνάσταση τοῦ ἀνάρτη, Δ', Ὀκτ. 1963, ἀρ. 37, σ. 8-14.
- Χρυσάνθη, Κ. (μετ. Christos Cameris): The betrayal, προσ. στὸν ἀρ. 42 (Χρον. Δ').
- Χρυσάνθη, Κ.: Νενίκησε τὸν θάνατο, προσάρτ. στὸν ἀρ. 43 (Χρον. Δ').
- Χρυσάνθη, Κ.: Τὸ τουνέλι, προσ. στὸν ἀρ. 222 καὶ 223 (Χρον. ΙΘ').

Ε) ΚΡΙΤΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΥ

- Βαλέτας, Κ.: Κ. Χρυσάνθη «Ποιήματα τοῦ Ἀπελευθερωτικοῦ Ἀγώνα τῆς Κύπρου», ΚΑ', Νοέμβρ.—Δεκ. 1980, ἀρ. 242—243, σ. 47.
- Δόξας, Τ.: Κ. Χρυσάνθη «Ἐννιά περικὰ καὶ ρωμαλέα διηγήματα», «Οἱ μπαλάντες μᾶς ἡρωϊκῆς ἐποχῆς», Δ', Μάρτ. 1964, ἀρ. 42, σ. 153.
- Δόξας, Τ.: Κ. Χρυσάνθη «Πάθος γιὰ ἓνα λεύτερο οὐρανὸ», προσ. στὸν ἀρ. 262—263, Χρον. ΚΒ', σ. 62.
- Θεοχάρους, Θ.: Κ. Χρυσάνθη «Ὁ Ἀπελευθερωτικὸς Ἀγώνας τῆς Κύπρου 1955—1959», «Φιλολογικὴ Κύπρος 1979», ΚΑ', Ὀκτ. 1980, ἀρ. 241, σ. 10—11.
- Κυθρεώτης, Ἰάκ.: Κ. Χρυσάνθη «Πάθος γιὰ ἓνα λεύτερο οὐρανὸ», προσ. στὸν ἀρ. 262—263, Χρον. ΚΒ', σ. 63—66.
- Κυθρεώτης, Ἰάκ.: Κ. Χρυσάνθη «Κυριάκος Μάτσης», ΚΕ', Γεν.—Φλ. 1985, ἀρ. 289—292, σ. 31—32.
- Λυκαύγης, Ἄν.: Κ. Χρυσάνθη «Ὁ εὐθύραμβος τοῦ Κυριάκου Μάτση», προσ. στὸν ἀρ. 266—267, Χρον. ΚΓ', σ. 92—93.
- Μαλένης, Λ.: Ἐκδόσεις τῆς «Λυρικῆς Κύπρου» τοῦ Κ. Χρυσάνθη «Πάθος γιὰ ἓνα λεύτερο οὐρανὸ», «Ἦταν ὄλοι τοὺς ἀντρεῖσι», «Κρησφύγετο», «Προδοσία», Γ', Ἰούν. 1963, ἀρ. 33, σ. 312.

- Παναγιωτούνης, Π.: Κ. Χρυσάνθη «Οί μπαλλάντες μιὰς ἡρωϊκῆς ἐποχῆς», προσ. στὸν ἀρ. 262—263, Χρον. ΚΒ', σ. 72—74.
- Παυλιέας, Σ.: Κ. Χρυσάνθη «Ὁ διθύραμβος τοῦ Κυριάκου Μάυση», προσ. στὸν ἀρ. 266—267, Χρον. ΚΓ', σ. 93—96.
- Περνάρης, Α.: Σοφοκλῆ Λαζάρου «Ἐνδοσκόπιο» (ποιήματα), Α', Ἀπρ. 1961, ἀρ. 7, σ. 368.
- Περνάρης, Α.: Α (Κηφισός) Κ. Χρυσάνθη «Οἱ μπαλλάντες μιὰς ἡρωϊκῆς ἐποχῆς», προσ. στὸν ἀρ. 262—263, Χρον. ΚΒ', σ. 70—71.
- Σπανός, Ν.: Γλ. Ἀλυθέρση «Προσμαρτυρία» (ποιήματα), Ε', Φεβρ. 1965, ἀρ. 53, σ. 148.
- Σπανός, Ν.: Κ. Χρυσάνθη «Νενίκηκε τὸν θάνατο», Ε', Φεβρ. 1965, ἀρ. 53, σ. 148.
- Χριστοφίδης, Α.: Κ. Χρυσάνθη «Ἐγγιὰ πικρὰ καὶ ρωμαλέα διηγήματα», Α', Ὀκτ. 1960, ἀρ. 1, σ. 50—51.
- Χριστοφίδης, Α.: Τάσου Στεφανίδη «Ὁ Γυιὸς τῶν Ὑδάτων» (νουβέλλα), Α', Φλ. 1961, ἀρ. 5 σ. 252—253.
- Χριστοφίδης, Α.: Ρ. Ρούφου «Ἡ χάλκινη ἐποχή», μυθιστόρημα, Α', Φλ. 1961, ἀρ. 7, σ. 369—371.
- Χριστοφίδης Α.: Κ. Χρυσάνθη «Οἱ μπαλλάντες μιὰς ἡρωϊκῆς ἐποχῆς» ποιήματα, Β', Γεν. 1962, ἀρ. 16, σ. 184—186.
- Χριστοφίδης, Α.: Κ. Χρυσάνθη «Οἱ μπαλλάντες μιὰς ἡρωϊκῆς ἐποχῆς» προσ. στὸν ἀρ. 262—263, Χρον. ΚΒ', σ. 67—70.
- Χρυσάνθη, Κ.: Σπ. Παπαγεωργίου «Ἀρχειὸν τῶν παρανόμων ἐγγράφων τοῦ Κυπριακοῦ Ἀγῶνος 1955—1959, Β', Ἀπρ. 1962, ἀρ. 19, σ. 291—292.
- Χρυσάνθη, Κ.: Γ. Φιλίππου Περσιδῆ «Σκηλοὶ καιροί», Δ'. Ἀπρ. 1964, ἀρ. 43, σ. 193—194.
- Χρυσάνθη, Κ.: Κ. Μόντη «Κίλευστές πόρτες», Δ', Ἰούλ.—Αὐγ., 1964, ἀρ. 46—47, σ. 319—320.
- Χρυσάνθη, Κ.: Νίκου Σπανοῦ «Ὁ δεῦτερος ἀγῶνας τῆς Κύπρου στὴν ποίηση τῶν Κυπρίων», ΣΤ', Γεν. 1966, ἀρ. 64, σ. 110.
- Χρυσάνθη, Κ.: Γ. Χατζηκωστῆ «Εὐαγόρας Παλληκαρίδης», Ζ', Ἀπρ. 1967, ἀρ. 79, σ. 214.
- Χρυσάνθη, Κ.: Ἀνδρέα Παστελλᾶ «Χῶρος δυασποράς», ΙΑ', Νοέμβρ.—Δεκ. 1970, ἀρ. 122—123, σ. 78—79.
- Χρυσάνθη, Κ.: Γ. Μολέσκη «Ἡ φλεγόμενη δάτος καὶ ἑπτὰ δημοτικὰ τραγούδια τοῦ Γρηγόρη Αἰξεντίου», ΙΒ', Φλ. 1972, ἀρ. 137, σ. 143—144.
- ΣΤ) ΚΡΙΤΙΚΗ ΘΕΑΤΡΟΥ
- Γεωργιάδης, Κλ.: Κ. Χρυσάνθη «Κρησφύγετο, ΑΠΟΠ Παλλακαίς», Α', Γεν. 1961, σ. 202—203.
- Λύρα, Μ.: Κ. Χρυσάνθη «Τὸ κρησφύγετο», Γ', Ἰούλ.—Αὐγ. 1963, ἀρ. 34—35, σ. 372.

- Χριστοφίδης, Α.: Γ. Κατσούρη «Ώρα 5.33 πμ.» και Κ. Χρυσάνθη «Η προδοσία» (μονόπρακτα), Α', Δεκ. 1960, άρ. 3, σ. 150—151.
- Χριστοφίδης, Α.: Ρήγας Κατσελλή «Ο Άνάξιος», Γ', Δεκ. 1962, άρ. 27, σ. 119.
- Χρυσάνθη, Κ.: Ρ. Κατσελλή «Ο άνάξιος», τηλ. προσαρμογή Χαριλ. Παπαδόπουλου, Γ', Μάης 1963, άρ. 32, σ. 307—308.
- Χρυσάνθη, Κ.: Α. Α. Γεωργιάδη Κυπρολέοντα «Έξιλέωση», Γ', Ιούν. 1963, άρ. 33, σ. 334.
- Χρυσάνθη, Κ.: Π. Ίωαννίδη «Σύ πού σκοτώθης για τó φώς», Δ', Νοέμβρ. 1963, άρ. 38, σ. 53—54.
- Χρυσάνθη, Κ.: Πάνου Ίωαννίδη «Γυρέκορυ», Ι', Ιούλ.—Αύγ. 1970, άρ. 118—119, σ. 312—313.

Ζ) ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΑ, ΣΚΕΨΕΙΣ, ΕΠΙΣΤΟΛΕΣ, ΣΧΟΛΙΑ ΚΑΙ ΑΛΛΑ

- Κληρίδης, Ν.: 'Ο διθύραμβος του Κυρ. Μάτση από τó Ραδιόφωνο, ΣΤ', Άπρ. 1966, άρ. 67, σ. 191—192.
- Μακάριος: 'Όλο τó τεύχος άρ. 203—204, Χρον. ΙΖ', Αύγ.—Σεπτ. 1977, και άρ. 207—208, Χρον. ΙΗ', Δεκ.—Γεν. 1978.
- Μάτσης, Κ.: Άπό τó Ήμερολόγιό του, Α', Νοέμβρ. 1960, άρ. 2, σ. 55.
- Μάτσης, Κ.: Σκόρπιες σκέψεις, Α' Νοέμβρ. 1960, σ. 56—57.
- Μοιράνθη, Κ.: Ποήματα του Κυπριακού άγώνα, Α', Φλ. 1961, άρ. 5, σ. 247.
- Νικοκλής (=Κυρ Χατζηγιάννου): Μιά κοπέλλα είπε τó «'Όχι» — Ήρωϊκό χρονικό του Άγώνα, ΙΔ', Αύγ.—Σεπτ. 1974, άρ. 167—168, σ. 337—339.
- Παπαγεωργίου, Σπ.: Γρηγόρης Αύξεντίου, Δ', Άπρ. 1964, άρ. 43, σ. 191.
- Παπαχρυσοστόμου, Χρ.: Άγωνιστικός τρόπος τών Άγγλων στην Κύπρο, Ε', Άπρ. 1965, άρ. 55, σ. 200.
- Παπαχρυσοστόμου, Χρ.: Τó Μουσείο Άγώνος, μιá δραστηριότητα του Μακαρίου άγνωστη στους πολλούς, ΙΖ', Αύγ.—Σεπτ. 1977, άρ. 203—204, σ. 343—346.
- Παπαχρυσοστόμου, Χρ.: Μιά έπιστολή του Μακαρίου από τές Σευχέλλες, ΙΗ', Μάρτ. 1978, άρ. 210, σ. 127—128.
- Σπανός, Ν.: «Ήμέρα τών συρματοπλεγμάτων», Γ', Νοέμβρ. 1962, άρ. 26, σ. 69—70.
- Σπανός, Ν.: 'Ο Άπελευθερωτικός μας Άγώνας στη Λογοτεχνία μας, Γ', Δεκ. 1962, άρ. 27, σ. 115—117.
- Σπυριδάκης, Κ.: Είς Κυριάκον Μάτση (20 Νοεμβρίου 1960), Α', Γεν. 1961, άρ. 4, σ. 191—193.
- Χατζηκωστής, Γ.: Σπ. Παπαγεωργίου «Διά χειρός ήρώων», Θ', Άπρ. 1969, άρ. 103, σ. 207.
- Χριστοδούλου, Η.: Ένα γράμμα για τó έργο του Κ. Χρυσάνθη, Ε', Μάρτ. 1965, άρ. 54, σ. 179.

- Χρυσάνθη, Κ.: Τὸ πατριωτικὸ μονόπρακτο, Α', Δεκ. 1960, ἀρ. 3, σ. 143.
 : 1 Ἀπριλίου 1955, Α', Ἀπρ. 1961, ἀρ. 7, σ. 362.
 : Φιλολογικὸν ἄρθρον γὰρ τὸ «Μοῦσεῖο Ἀγώνος», Β', Γεν. 1962, ἀρ. 16, σ. 183.
 : Ἡ πρώτη τοῦ Ἀπριλίου 1955, Β', Ἀπρ. 1962, ἀρ. 19, σ. 288—289.
 : Παναγιῆ καὶ Κατσελλῆ, δυὸ νέες λογοτέχνιδες, Β', Ἰούλ.—Αὐγ. 1962, ἀρ. 22—13, σ. 411—412.
 : Τὸ «Λαϊκὸ Δράμα», Γ', Νοέμβρ. 1962, ἀρ. 26, σ. 67—68.
 : Μιὰ ἀποκαλυπτικὴ ἐπιστολὴ τοῦ ἥρωα Κυριάκου Μάτση, Γ', Ἀπρ. 1963, ἀρ. 31, σ. 258—260.
 : Ἡ 25 τοῦ Μάρτη—1 τοῦ Ἀπριλίου, Γ', Ἀπρ. 1963, ἀρ. 31, σ. 262—263.
 : «Ὁ Ἀποχωρευτισμὸς» τοῦ Ρίτσου στὸ Δημοτικὸ Θέατρο Λευκωσίας, Ζ', Μάης 1967, ἀρ. 80, σ. 241.
 : Ἐνα δῖπνο βιβλίο τοῦ Πέτρου Στυλιανοῦ γὰρ τὸν Ἀγώνα μας, Η', Σεπτ. 1968, ἀρ. 96, σ. 352.
 : Κυριάκος Μάτσης, Θ', Νοέμβρ. 1968, ἀρ. 98, σ. 55.
 : Διὰ χειρὸς ἡρώων, Θ', Ἀπρ. 1969, ἀρ. 103, σ. 223.
 : Μιὰ μικρὴ ἔκδοσις μὲ μεγάλῃ σημασίᾳ (Ἀρχαίου πεσόγτων τοῦ Παπαχρυσόσταμου), Ι', Φλ. 1970, ἀρ. 113, σ. 143.
 Ὁ Τὸ «Ἱστορικὸ Μοῦσεῖο», ΙΑ', Μάης—Ἰούν. 1975, ἀρ. 128—129, σ. 208.
 : Ὁ Μακάριος καὶ τὸ περιοδικὸ «Πνευματικὴ Κύπρος», ΙΖ', Αὐγ.—Σεπτ. 1977, ἀρ. 203—204, σ. 351—352.
 : Ἀπὸ τὸ Σημειωματάριο, ΚΕ', Γεν.—Ἀπρ. 1985, ἀρ. 289—292, σ. 39—40.

Η) ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΕΣ ΑΠΟ ΓΛΥΠΤΑ ΚΛΠ., ΧΕΙΡΟΓΡΑΦΑ

- * : Ὁ Γρηγόρης Αὔξεντιοῦ παιδάκι μέσα στὸ ἀπλὸ οἰκογενειακὸ περιβάλλον τοῦ χωριοῦ του ὑφαίνει τὰ ἄνερά του, Γ', Ἀπρ. 1963, ἀρ. 31, σ. 250.
 : Ὁ Γρηγόρης Αὔξεντιοῦ σὺν ἑφεδρὸς ἀξιωματικὸς τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ, Γ', Μάης 1963, ἀρ. 32, σ. 273.
- Δυμιώτης, Ν.: Ἀνάγλυφο σὲ μνημεῖο τοῦ ἥρωα Φώτη Πίττα, Β', Δεκ. 1961, ἀρ. 15, σ. 126.
- * : Ὁ Κύπριος Μακάριος, ΙΖ', Αὐγ.—Σεπτ. 1977, ἀρ. 203—204, σ. 283.
- Κυριάκου, Γ.: Μ.χ. Παρίδης (Ἀνδριάντας), Ζ', Νοέμβρ. 1966, ἀρ. 74, σ. 50.
- Μακάριος: Ἐπιστολὴ στὸν Ἀγ. Νικαίαν, ΙΖ', Αὐγ.—Σεπτ. 1977, ἀρ. 203—204, σ. 284.
- Μάτσης, Κ.: Χειρόγραφο, Δ', Νοέμβρ. 1963, ἀρ. 38, σ. 40 καὶ 46.
- Σαββίδης, Α.: Κυριάκος Μάτσης (χάλκινη προτομὴ στὸ Δέκωμα), Α', Μάης 1961, ἀρ. 8, σ. 373.
- Σαββίδης, Α.: Ὁ ἀνάρτης (γλυπτὸ), Β', Ἀπρ. 1962, ἀρ. 19, σ. 275.

Θ) ΕΙΔΗΣΕΙΣ, ΑΝΑΦΟΡΕΣ, ΔΙΑΓΩΝΙΣΜΟΙ

- Α', Νοέμβρ. 1960, άρ. 2, σ. 98.
 Α', Μάρτ. 1961, άρ. 6, σ. 306.
 Α', Μάης 1961, άρ. 8, σ. 454.
 Α', Σεπτ. 1961, άρ. 12, σ. 635.
 Β', Δεκ. 1961, άρ. 15, σ. 146.
 Β', Φεβρ. 1961, άρ. 17, σ. 226—227.
 Β', Άπρ. 1961, άρ. 19, σ. 294—295.
 Γ', Νοέμβρ. 1962, άρ. 26, σ. 50—51.
 Γ', Μάης 1963, άρ. 32, σ. 311.
 Δ', Όκτ. 1963, άρ. 37, σ. 17—18.
 Δ', Όκτ. 1963, άρ. 37, σ. 21.
 Δ', Νοέμβρ. 1963, άρ. 38, σ. 52.
 Δ', Γεν. 1964, άρ. 40, σ. 111.
 Δ', Φλ. 1964, άρ. 41, σ. 132.
 Δ'' Ιούν. 1964, άρ. 45, σ. 249.
 Ε', Άπρ. 1965, άρ. 55, σ. 204.
 Στ', Όκτ. 1965, άρ. 61, σ. 28.
 Ζ', Μάης 1967, άρ. 80, σ. 219.
 Η', Δεκ. 1967, άρ. 87, σ. 88—89.
 Η', Ιούλ.—Αύγ. 1968, άρ. 94—95, σ. 273.
 Θ', Γεν. 1969, άρ. 100—101, σ. 130—131.
 ΙΑ', Νοέμβρ.—Δεκ. 1970, άρ. 122—123, σ. 59—66.
 ΙΕ', Ιούν.—Ιούλ. 1975, άρ. 177—178, σ. 270.
 ΙΣτ', Νοέμβρ. 1975, άρ. 182, σ. 69.
 ΙΖ', Αύγ.—Σεπτ. 1977, άρ. 203—204, σ. 298, 303, 308.
 ΚΑ', Νοέμβρ.—Δεκ. 1980, άρ. 242—243, σ. 47.
 ΚΑ', Μάης—Ιούλ. 1981, άρ. 248—250, σ. 163.
 ΚΒ', Φλ. Μάρτ. 1982, άρ. 257—258, σ. 56.
 ΚΔ', Μάρτ.—Άπρ. 1984, άρ. 279—281, σ. 85.
 ΚΔ', Αύγ.—Σεπτ. 1984, άρ. 284—285, σ. 146.
 ΚΔ', Όκτ.—Δεκ. 1984, άρ. 286—288, σ. 79.

ΚΥΠΡΟΣ ΧΡΥΣΑΝΘΗΣ

Κ Α Θ Ε Μ Η Ν Α

ΠΝΕΥΜΑ ΚΑΙ ΖΩΗ

ΤΟ ΤΕΛΟΣ ΤΩΝ ΕΙΚΟΣΗΠΕΝΤΕ ΧΡΟΝΩΝ ΤΟΥ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΥ «ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΚΥΠΡΟΣ»

Μ' έλληνοσπρέπεια φτάσαμε στο τέλος της είκοσιπενταετούς έκδοτικής μας ζωής. Δώσαμε το παρόν μας στην πολυκύμαντη αυτή περίοδο της Κύπρου, χωρίς να παραμερίσουμε το προχθισινό και το μακρινό μας παρελθόν. Έπιτελέσαμε, με άλλα λόγια, το χρέος μας μέσα στα όρια του ελληνικού μας κόσμου.

Θά συνεχίσουμε τη γραμμή μας με παρηρησία, όπως ταυριάζει στο πνεύμα. Πόσο χρόνο ζωής μας έγραψε ή μοίρα, δεν ξέρουμε. Άγνωστες οι βουλές του Θεού. Όσο όμως περνάει από το χέρι μας δεν θα εγκαταλείψουμε τον δρόμο, που ένσυνείδητα και υπεύθυνα διαλέξαμε.

Και ελπίζουμε, όταν έρθει το πλήρωμα του χρόνου, να κλειστούν τις σελίδες μας ελληνικά και χριστιανικά κατά παράδοση. Ή κρίση του μέλλοντος ως αξιολογήσει την προσφορά μας.

ΚΥΠΡΟΣ ΧΡΥΣΑΝΘΗΣ

ΤΟ ΒΙΒΛΙΟ

Γ. Π. Σαββίδη: Μικρά Καθαφικά, πρώτος τόμος, Αθήνα 1985.

Είναι γνωστή, θά τη λέγαμε σχεδόν αποκαλυπτική, η συνεχής μελέτη του όσιδήςποτε καθαφικού από τον Γ. Π. Σαββίδη και τους συνεργάτες του. Με αυτό δεν άδικούμε τους καθαφολόγους, ούτε μειώνουμε την αξία του λόγου τους. Έξάλλου, έδω μιλάμε για «συνεχή μελέτη»,

που δεν ξέρουμε πότε τελικά συμπεράσματα θά καταλήξει κάποτε.

Τή θέση αυτή έκφράζουμε μελετώντας τα «Μικρά Καθαφικά», πρώτος τόμος (Αθήνα 1985) του Γ. Π. Σαββίδη. Πολλές νέες ιδέες, πολλές εισηγήσεις και προτάγματα για συζήτηση, πολύ νυστέρι σε πολλές περιπτώσεις περιέχουν τα κείμενα του βιβλίου αυτού. Χαρακτηριστικό, πολύ φιλολογικό, αλλά χρήσιμο για τους ειδικούς (γιατί όχι και για τους περιέργους και φιλομαθείς άναγνώστες;) είναι οι σημειώσεις που συμπληρώνουν τα κείμενα, τα όποια ήταν πρόλογος ή έπιεξηγήσεις, ή άνακοινώσεις και άμιλίες. Πολύ όρθά ο συγγραφέας δηλώνει: πώς έκαιμε προσθήκες και διορθώσεις των άρχικών δημοσιεύσεων σ' ένα κατοπινό στάδιο και συμπλήρωσε με σημειώσεις. Τουτό είναι μια έπιεξηγηματική δήλωση που άφορά την έργασία του και μας θεβαιώνει τη συνεχή έπαγρύπνηση και το ένδιαφέρον του για το έργο του Κισάφη, αλλά του σ'όχρονως είναι και λόγος προτροπτικός προς τους μελετητές για συνεχές κάταγμα των έργων τους, χωρίς επανάπαυση ή φόβο πως τάχα ή προηγουμένη τους έργασία ήταν άπειλή. Έξάλλου, ή έπιστήμη άπαιτεί διαρκή έρευνα, άπορία, νέες παρατηρήσεις, νέα εύρήματα.

Θάταν κοινοτοπία αν έπιστημαίναμε το κισαφρό ύφος, πάλι ζωηρό, θά το χαρακτηρισίναμε πανεπιστημιακό (που είναι) του Γ. Σαββίδη στα «Μικρά Καθαφικά» του. Συχνά το άγγλικό χιούμαρ διαπύζει μαρικά κείμενα, ιδίως στις καταλήξεις όμιλών. Τουτό όίνει ξεκούραση κι' ένα

χαρούμενο τόνο, ανθρώπινο και φιλικό, ιδίως όταν οι διμιλίες καταλαμβάνουν περίπου ένα δώρο διόστιμα. Κάποιες λοξοδρομήσεις, που φαίνονται σαν παρακλίσεις σε συγγενικά θέματα κατά τη συνομιλία, διακρίνουν τη ροή — σά να λέμε ο ένας λόγος φέρνει τον άλλο. Όμως και τούτο δημιουργεί ποικιλία και δέν νομίζουμε πως αυτές είναι απολύτως άσχετες με το θέμα. Το αντίθετο πλαταίνουν το θέμα και διεγείρουν το ενδιαφέρον.

Το διβλίο «Μικρά Καθαφικά» περιλαμβάνει 17 κείμενα με διάφορη έκταση. Θα σταθούμε ιδιαίτερα σ' αυτά που κατά τη γνώμη μας αποτελούν πρωτοτυπία — μιάς ξαφνιάζει συχνά με κάτι τέτοια ο Σαββίδης.

Το άρθρο 3 μελέτημα με τίτλο «Για μια πρώτη ανάγνωση του Καδάφη σε ιδίαιους» (1964) δημοσιεύθηκε εν μέρει στο επιθετικό του πρώτου δίσκου με ποιήματα του Καδάφη, τα οποία επέλεξε και διέβασε ο ίδιος ο Σαββίδης. Σε έκπληκτον πραγματικά οι συλλογισμοί και τα επιχειρήματά του για την επιλογή των ποιημάτων ώστε να γίνουν αποδεκτά από τον άκροατή. Καταπληρωτικές είναι οι παραπομπές, που αυτές καθ' έαυτές αποτελούν μικρά φιλολογικά τεμάχια.

Το άρθρο 5 μελέτημα είναι μια διμιλία στην Πάντειο Σχολή, σχολή πολιτικών επιστημών, με τίτλο «Η πολιτική αίσθηση του Καδάφη» (1967). Το μελέτημα αυτό συγγενεύει πολύ με το μελέτημα άρθρο 15, που έχει τίτλο «Μια πολιτική χειρογράφηση της ποίησης του Καδάφη, κωμωμένη από φίλον του, έρασιτέχνη» (1977/1983). Κι' αυτή είναι διμιλία, που έγινε σε διάφορα μέρη. Τη συγγένεια, που αναφέραμε, τη σημειώνει κι' ο ίδιος ο συγγραφέας. Στη δεύτερη αυτή διμιλία, που είναι επισημειωμένη, που

σχαλιάζονται ένα-ένα τα ποιήματα, που διεισβάστηκαν, με πολλές παρατηρήσεις. Σ' αυτή μάλιστα υπάρχουν και δυο κλίσεις μεγαλύτερα χιουμοριστικά σχόλια του συγγραφέα πάνω στο θέμα χαρτογράφηση, πολύ έξυπνα, — μια νόξη υπάρχει και στον τίτλο. Το ένα από αυτά είναι ένα ποίημα του Τεχασλοβάκου γιατρού Χόλουμπ, παθολογοανατόμου, ο οποίος θεωρείται από τους καλύτερους σύγχρονους ποιητές της χώρας του.

Ανάγνωση ποιημάτων κι' ύστερα σχόλιο με παρατηρήσεις για το καθένα, αποτελεί το κείμενο αριθμός 14 με τίτλο «Ποιήματα ποιητικής του Καδάφη» (1983), πάλιν διμιλία, που τελειώνει με ένα ανέκδοτο πεζογράφημα του Καδάφη.

Το κείμενο αριθμός 16 με τίτλο «Κρίσιμες μάχες του Έλληνισμού στην ποίηση του Καδάφη» (1983) είναι μια διμιλία του συγγραφέα στη Στρατιωτική Σχολή των Ευελπίδων και άλλου. Σ' αυτό το κείμενο ο συγγραφέας διαιρεί το ύλικό σε τρεις ιστορικές ομάδες τις εξής: α) της Έλληνοπερσικής πάλης, β) της Έλληνορωμαϊκής και γ) της Έλληνοτουρκικής ή της Άλώσεως. Και σ' αυτό το κείμενο δέν λείπει το έξυπνο σχόλιο για την πολυλογία του Σικελιανού.

Ιδιαίτερα στεκόμαστε στο μελέτημα αριθμός 12 με τίτλο «Ένδυμα, ρούχο και γυμνό στο σώμα της καθαφικής ποίησης» (1983) που ευτυχίσαμε να το ακούσουμε σε διμιλία και συζήτηση έδω στην Κύπρο. Πλούσιο ύλικό χρησιμοποιείται, συμπληρωματικά από μελέτηματα άλλων και κατάλοιπα του Καδάφη και πίνακες ποιά ρούχα και στολίδια άπαιτούν στα διάφορα ποιήματα του άλεξανδριανού ποιητή.

Είναι άληθεια πως πρέπει νάχεις μπροστά σου και τα σχετικά κείμενα του

Καβάφη κατά την ανάγνωση του βιβλίου αυτού, γιατί συνήθως παραλείπονται. Στις άμυγλιές ο ζωντανός λόγος, με κείνο τὸ ἰδιαίτερο ὕφος τοῦ Σαββίδη, δημιουργοῦν ἄλλο τύπο ἐνδιαφέροντος. Στὴ μαλέτη ὁμως, ἔπου κυριαρχεῖ ἡ προσοχή κι' ἡ περὶσσεψη, ἂν δὲν διαβάξεις στὴ θέση του τὸ ποίημα, ζημιώνεις πολὺ τὴν αἴσθησή σου καὶ τὴ γνώση σου.

ΚΥΠΡΟΣ ΧΡΥΣΑΝΘΗΣ

Νίτσα Φ. Χριστοδούλου:
Λυχνίες καὶ Τερρακότες, Λευκωσία 1985.

Ἐλοφάνερος ὁ πόνος καὶ τ' ἄδι:έξοδα
συχνά στὸ πρῶτο ποίημα τῆς συλλογῆς
«Λυχνίες καὶ τερρακότες» τῆς Νίτσας Φ.
Χριστοδούλου. Στὸ «Ἀφιέρωμα», ἔτσι τι-
λοφορεῖται τὸ πρῶτο ποίημα, τὸν πόνο
αὐτὸ μετὶ τις συντριβές, τὰ μαραζώματα τὸν
θέτει ἡ ποιήτρια σὰν ἐπίκεντρο στὴν ποιη-
τικὴ τῆς κατάθεση. Ὅμως δύπλα σ' αὐ-
τὸν ὑπενηθιμίζονται ὁ πόλεμος, τὰ φονικά,
ἡ παρανομία, οἱ δυσάρεστες συμβάσεις, τὰ
κουρσέματα. Κι' ἀκόμα συναντᾷς καταστά-
σεις σὰν τὴν ἀγωνία. Σὲ ἀντυπαράθεση ἡ
ποιήτρια προσβάλλει τὴν προσφορά, σὰν Με-
γάλο Ἑρωτικό, τὴν ἀγάπη, ποὺ «καὶ θρη-
μελοστάνα». Ἀλλὰ σὲ ἔση μοῖρα τὸν θυ-
μωμένο ἀναθραυσμὸς γιὰ ὅσους πολέμοῦν
αὐτὴ τὴν ἀγάπη.

Στὴν «Περιοδιάβαση», τὸ δεύτερο ποί-
ημα τῆς σειράς «Λυχνίες», ἡ μνήμη κι' ἡ
ἀνάπλαση παλιᾶς ἐποχῆς, μετὶ χαρακτηρι-
σμοὺς τοῦ προσώπου καὶ τῆς συμπεριφο-
ρᾶς του, δίνει μιὰ λυρικότατη ἀτμόσφαιρα
μετὶ θαυμαστὲς εἰκόνας κι' ἔνα πικράξενο
παλμό. Μπορεῖς νὰ νοιώθεις, ἴσως μετὶ ἀσά-
φεια, συγκεχυμένο πρόσωπο, ἀλλὰ τοῦτο
δὲν θαραίνει στὴν ἀξία τοῦ ποιήματος.
Τὴν ἔχει αὐτὸ κατ' ἑαυτὸ τὸ ποίημα, ἔνα
εἶδος μαγείας.

Ἡ μνήμη κυρίως ὁδηγεῖ τοὺς ἤχους
στὴ δεύτερη σειρά, τὶς Τερρακότες, ἡ σὰν
νῆαι μιὰ συνέχεια τῆς «Περιοδιάβασης»,
μ' ἔνα κρεσέντο, ἴσως σὲ ἄλλο ἐπίπεδο,
ἰδίως στὸ ποίημα «Νομίσαμε πὺς ἦταν»,
ἔπου ἀνυψώνεται ἡ ἀγάπη.

Μιὰ ἰσχυρὴ ἀντικείμενο συναν-
τᾷς ἀπὸ τὸ ποίημα «Παλιόδρομηση» κι' ὕ-
σταρα, ποὺ σὲ φέρνει στὴν περίοδο τοῦ πο-
λέμου ἔδω στὸ νησί μας μετὶ κείνους τοὺς
πολὺ χαρακτηριστικούς στίχους:

Ἐνας τεράστιος ἥλιος.

Σκοτωμένος πάνω στὴ γῆ.

Καὶ τελειώνει ἡ σειρά μετὶ τέσσερα ποιή-
ματα ἀπὸ τὰ ὁποῖα τὰ τρία μιλοῦν γιὰ
ἐντυπώσεις ἀπὸ τραγωδίες ξένου κλίματος,
μάλιστα μετὶ τὴν εὐακυσθία τῆς μητέρας.

Εἶν' ἀλήθεια πὺς τὰ θέματα δὲν ἔ-
χουν τόση σημασία. Ἐδῶ μιὰ ὁ μαγεμέ-
νος λόγος, γεμάτος συγκινήσεις, συχνά μ'
ἐλεύθερους συνδυασμοὺς εἰκόνων. Παλλῆς
ὑπερθετικές τοπικῶν μας συμβάντων καὶ
καταστάσεων ἐπιτείνουν τὸ στοιχεῖο τῆς
συγκίνησης, γιατί δίνουν μιὰ ἄλλη διάστα-
ση στὴν εἰκόνα, ἔστω κι' ἂν αὐτὸ ἔχει με-
γαλύτερο θάρρος γιὰ μᾶς τοὺς Κυπρίους.

Γενικά ἡ ποίηση στὶς «Λυχνίες καὶ
Τερρακότες» τῆς Νίτσας Χριστοδούλου ἀ-
νήκει στὸ νεωτερικὸ κλίμα, χωρὶς ὁμως ἀ-
σάφειες καὶ τολμηρές — τάχα πρωτότυ-
πες ἀλλὰ ἀκατανόητες — ἐκφράσεις. Ὁ
ἀναγνώστης δέχεται συχνά ἔνα εἶδος μα-
γείας τοῦ λόγου. Ἀσφαλῶς δὲν στέκεται
μετὶ λογικὲς ἐρωτήσεις καὶ ἀπορίες. Νοιώ-
θεις ἀπλῶς καὶ τέρπεται αἰσθητικά.

ΚΥΠΡΟΣ ΧΡΥΣΑΝΘΗΣ

Σταύρου Καλιφώτη: «Ἡ ἀ-
δούλικη Κύπρος. Ταξιδεύοντας στὸ Νησί
τῆς Ἀφραδίτης», ἐκδόσεις Θεοδώρου Π.
Τιμόβολα, 1983.

Μέγα χρέος πρὸς τὴ μαρτυρικὴ Μεγαλόνησο καὶ τὸν ἑδοῦλωτο λαό της ἐκπληρώνει ὁ οἰκονομολόγος καὶ λογοτέχνης κ. Σταύρος Καλιφιώτης τυπώνοντας καὶ κυκλοφορώντας σὲ καλαίσθητο καὶ εἰκονογραφημένο τόμο 87 σελίδων τὶς ἐντυπώσεις τοῦ ἀπὸ ἓνα πρόσφατο ταξίδι του στὸ Νησιὸ τῆς Ἀφραδίτης, Τὸ χρέος τοῦτο τὸ εἶχε πικροεγγράψει δημόσια ἀπὸ τὸ Γενάρη ἡδὴ τοῦ 1964, ὅταν, μέλος κ. αὐτὸς τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπιτροπῆς γιὰ τὴν ὑπερέλιψη τῶν δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου καὶ τοῦ ποιῆτη, καλοῦσε τὸν ἑλληνικὸ λαὸ νὰ συμπαρασταθῆι γιὰ τὴ λύση τοῦ κυπριακοῦ μὲ βάση τὴν ἀρχὴ τῆς αὐτοδιάθεσης. Ἐἴκοσι ἑξαετηρία χρόνια χρειάζονται ὅπου νὰ μπορέσει ὁ κ. Καλιφιώτης νὰ ἐπιχειρήσει: κ. αὐτὸς μὴ περιήγηση στὴν περιώνυμη σούτη γῆ καὶ νὰ καταγράψει τὶς ἐντυπώσεις του μὲ συναρπαστικὸ καὶ γοητευτικὸ πρῶτο, καθὼς θεοβαλῶναι καὶ ὁ προλογιστὴς του γνωστὸς λογοτέχνης καὶ μεταφραστὴς κ. Βασίλης Λιζάνης, διανοητικὸς σύμβουλος τῆς Ἐπιτροπῆς Ἑλλήνων Λογοτεχνῶν. Γιατί, πραγματικῶς ἡ ἀναδρομὴ στὴν ἀρχαιότητα καὶ στὸ Βυζάντιο καὶ ἰστίς Σταυροφορίες καὶ στὴν τουρκοκρατία καὶ στὴν ἀγγλοκρατία, ἀλλὰ καὶ ἡ περιγραφή τῆς περιόδου τῆς ἀνεξαρτησίας καὶ τοῦ ἐλευθεροῦ κράτους, καθὼς καὶ τὰ θλιβερὰ περιστασιακά του Ἰουλίου τοῦ 1974, διαποτίζονται ἀπὸ τὸ συγγραφέα μὲ μιὰ θερμὴ ψυχῆς καὶ μὲ μιὰν ἀμεσότητα συγκινητική. Φυσικὸ ἄλλωστε εἶναι, λογοτέχνης ὁ συγγραφέας καὶ οἰκονομολόγος ἐπιστήμονας, ἐνῆσυχον πνεῦμα καὶ πολὺπλευρα προικισμένος πνευματικὸς ἀνθρωπος, μὲ φιλοσοφικούς καὶ κοινωνιολογικούς προβληματισμούς καὶ μὲ σοβαρὰς ἐπιτεύξεις στὴ διαμόρφωση τουριστικῆς ἐπιστήμης στὴ χάρη μας, φυσικὸ εἶναι νὰ καλύπτει τὸ

καυτὸ θέμα τῆς Κύπρου ἀπ' ἄλλες τοῦ τις πλευρῆς.

Ἔτσι, δὲν θὰ δυσκολευόμεσταν κ. ἐμεῖς νὰ προσυπογράψουμε τὶς ἰωστὲς ἀσφαλῶς βεβαιώσεις τοῦ προλογιστῆ του κ. Λιζάνη, πὼς ὁ κ. Καλιφιώτης διαρευνᾷ στὶς 87 καλογραμμένες σελίδες του καὶ τὴν πολιτιστικὴ ἀνάπτυξη τοῦ Νησιοῦ, καὶ ἰδιαίτερα τὶς εἰκαστικὰς τέχνες καὶ τὴν κυπριακὴ ποίηση ἀποθαυμάζει καὶ ζωγραφίζει γλαφυρὰ τὸ θαυμάσιο κυπριακὸ τοπίο, ἀλλοῦ εἰδυλλιακὸ καὶ ἀπαλόγραμμα, κ. ἀλλοῦ ἐπιβλητικὸ καὶ μεγαλειώδες, ὅπως τὸ χαρματηρῖζει καὶ ὁ προλογιστὴς του κ. Λιζάνης. Ἀλλὰ καὶ ἡ σύγχρονη ζωὴ στὴν πρωτεύουσα Λευκωσία, στὴ Λεμεσό μὲ τὸ φρούριο, τὸ μουσεῖο, τὰ πάρκα καὶ τοὺς κήπους, τὶς ἀμμουδιᾶς καὶ πότερ' ἀπόλα τὰ γλεντοκόπια της, ἡ περιήγηση στὴν Πάφο, ὅπου, κατὰ τὸν ποιητὴ Κώστα Οὐράνη, ἀνταμώνονται οἱ καθάριας πνοῆς τῆς Μεσογείου, οἱ θεῖμας τῆς Ἀφραδίτης καὶ οἱ ἡδονικὰς αἰρέσεις τῆς Ἰωνίας, στὴ Λάρνακα ἐπειτα τὴν ἄμαραν, τὴ γαμάτη γοητεία καὶ ἐξέχωρη γραφικότητα, καὶ τέλος στὸν εὐλογημένον τὸν τόπο, τὴν Ἁγία Νάπα, μὲ τὰ παχιὰ καὶ κατακόκκινα χόρματα, τὴν καρπερὴ γῆ μὲ τὸν πανῆρο κάματο τῶν δουλευτῶν της, αὐτὰ εἶλα, καὶ ὁ ἔσηκωμὸς τοῦ 1931 ἐκάντηα στοὺς Ἀγγλοὺς τῆραγγους καὶ κατακτητῆς, ποὺ ἀποτέλεσε τὴν ἀρχὴ ἐνός ἀγῶνα ἀσταμάτητου Ἰσλαμ τὴν αἰλικὴ Νίκη, καὶ οἱ Λιβανέζοι πλουτοκράτες πὲ κάπου σελῶν κυπριακοῦ ξενοδοχείου, ποὺ θυμίζουν στὸν οἰκονομολόγο κ. Καλιφιώτη πὼς τὸ κεφάλαιο δὲν ἔχει πατρίδα, καὶ τόσα ἄλλα βεβαιάζει μὲ ἀδιόπτωτο ἐνδιαφέρον ὁ ἀπαγνώστης. Καὶ δὲν ἀποξεχνᾷ φυσικὰ τὸν Καίσαρ-Ἰζακ καὶ τὸν I. M. Παναγιωτόπουλο, ἀπὸ τοὺς κορυφαίους δασκάλους τῆς ταξιδιωτικῆς μας Λογοτεχνί-

ας. Ο Παναγιωτόπουλος έχει γράψει πώς δεν είναι παράξενο που το Νησί στέναξε, θρήνησε, δάκρυηκε τόσο, καθώς δέρονται ή γυναίκα με την άσιπλη γιότη στο σκαλοπατάκι. Και ο Καζαντζάκης, έδω και τριάντα ολόκληρα χρόνια, συμπλήρωσε θαιρρείς, π ρ ο φ η τ ι κ ά: Η Κύπρος δέν είναι μια λεπτομέρεια, ένα νησί στην άκρη της Μεσόγειος Θάλασσας. Για μια στιγμή, γίνεται το μοιρογράφο κέντρο, όπου παίζεται ή ήθική αξία του σημερινού άντη ώπου».

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΓΙΑΚΟΣ

Γιάννη Κουγιούλη: «Ταξιδιωτικά» (Κωνσταντινούπολη-Πέτσμπουργκ, εκδόσεις Παρηγηγητικής Χίου, Χίος 1984).

Το κριτήριο για την αξιολόγηση, — για την προσέγγιση έστω, — κάθε κειμένου που άνήκει στο δύσκολο είδος της ταξιδιωτικής λογοτεχνίας, μάς το προσφέρει ο ίδιος ο συγγραφέας όταν μάς έμπιστευεται τη σκέψη του πώς οι ταξιδιώτες, από τον καιρό του Ηρόδοτου και του Μάρκο Πόλο, έχουν την άδυναμία να θέλουν να ανακοινώσουν τα όσα είδαν και άκουσαν στους ξένους τόπους. Κανένα φυσικά λόγο δέν έχουμε να υποθέσουμε πως την άδυναμία αυτή, άκριτως έπειδή την ξέρε: και τη διακηρύσσει, δέν την έχει ξεπαράσει κιόλας, στο ταξιδιωτικό του αυτό κείμενο, ο λυρικός ποιητής και στοχαστής Γιάννης Κουγιούλης. Έχει γυρίσει στις τέσσερις άκρες του κόσμου, μά δέν είχε σκεφτεί να γράψει έντυπώσεις από τα ταξίδια του. Για ποιόν άλλωστε λόγο; Τα τελευταία χρόνια, οι πάντες έχουν περνού ταξίδια. Κι ακόμη, καθώς τονίζει κι ο ίδιος ο συγγραφέας, όταν υπάρχει κάποιο σημείο της Γής με ξεχωριστό ένδιαφέρον, θα έχει άπωσδήποτε γίνει κινηματογραφικό ντοκιμαντέρ ή ταινία του

ριστική. Και, μά την αλήθεια, πολλές φορές, αυτός που βλέπει ένα τέτοιο ντοκιμαντέρ, για τους καταρράχτες του Νιαγάρα λογαυάρι, άπολαμβάνει καλύτερο θέαμα από αυτόν που θα έπισκεφτεί τους ίδιους τους καταρράχτες. Με την άδυναμία λοιπόν που έχουν οι περισσότεροι Έλληνες να θέλουν να μάς ανακοινώσουν, — σκέφτος όχ: με τον καλύτερο, που θα πει με το λογαυηκότερο τρόπο, — όλα όσα είδαν και άκουσαν στους ξένους τόπους, εύλογο είναι να σκεφτεί κανείς, μήπως δέν θα ήτανε προτιμότερο να δει το κινηματογραφικό ντοκιμαντέρ ή να ανέβει ως το Νιαγάρα ο ίδιος, παρά να διαβάσει άνόστοχα ταξιδιωτικά. Με αυτό που λέμε, δέν αξιολογούμε θέματα τις ταξιδιωτικές σελίδες του Γιάννη Κουγιούλη για την Κωνσταντινούπολη και το Πέτσμπουργκ της άμερικανικής Πενσυλβάνιας. Έκθέτουμε άπλως τις δυσχέρειες συγγραφής εύανάγνωστων οδοιπορικών. Ο Κουγιούλης είναι ένας έμπειρος συγγραφέας. Γνωστός κυρίως ως ποιητής, από τον καιρό ακόμα που νεαρό Διαπλαιστικό πρωτοδημίστευε στίχους του στη «Διάπλαιση των Παιδών» του άείμνηστου Γρηγορίου Ξενοπούλου, προβλήθηκε άργότερα και με κριτική αντίληψη άναμφισβήτητη, ως στοχαστικός δηλαδή πεζογράφος. Κι ώστόσο, στο δεύτερο μόνο τμήμα των ταξιδιωτικών του σελίδων τον άνταμώνουμε προσωπικότερον, εκεί όπου μάς μιλάει για την ελληνική κοινότητα του Πέτσμπουργκ. Περιγράφοντας όμως τις έπισκέψεις του στην Κωνσταντινούπολη, συρροφύεται από κάποια ξηρότητα, έξαιπλεείται σε άδιάφορες για τον άναγνώστη λεπτομέρειες, όπως π.χ. έδω: «ή ώρα είχε προχωρήσει, και όλοι ήμαστε λίγο πολύ κοι ασμένοι». Έπρεπε να γυρίσουμε σε έξυλοχείο. Το έράδι θα δειπνούσαμε

σέ νυχτερινό κέντρο. Είχαμε μάλιστα προπληρώσει γι' αυτό, εικοσιδύο δολλιάρια τὸ ἔτος». Σὲ ἄλλες ἐξάλλου σελίδες τὸν συναντούμε μιλῶν λίγο πρὸς πάνω ἀπὸ ὑπερρεσιακὴ ἐκθεση ἢ ἀναφορά πρὸς τὴν Τράπεζα πού τὸν ἔστειλε γιὰ δουλειές της στὴν Πόλη. Καὶ θυμιάμαστε τὸν Καθάφη, ὁ Κουγιούλης ἐχυρίζεται πὺς εἶναι ὁ Βάλιαλης, πού εἶπε κάποτε ὅτι, ὅπου καὶ νὰ πᾶς, θὰ βρεῖς κυρίως αὐτὸ πού κοινοῦλᾳς ὁ ἴδιος μέσα σου. «Ἡ πόλις θὰ σέ ἀκαλοῦθεῖ», εἶχε γράψει ὁ Καθάφη. Τὸν Κουγιούλη φαίνεται πὺς τὸν ἀκαλοῦθεῖ τὸ ἐπάγγελμα...

Ἔτσι, εἴμαστε ὑποχρεωμένοι νὰ τοῦνουμε μόνον τὰ πραγματικὰ ἐνδιαφέροντα στοιχεῖα, τὰ θλιθερά θέματα, γιὰ τὴν συρρίκνωση τοῦ ἑλληνικοῦ στοιχείου στὴν ἄλλοτε θυσιαλεύουσα, καθὼς καὶ τὴν πληροφάνια πὺς ὁ Καζαντζάκης καὶ ὁ «Χριστὸς ξανασταυρώνεται» ἔξυροθάλλουν μετρωρατιμένοι στὰ τουρκικά στις βυτρίνες μερικῶν βιβλιοπωλείων τοῦ Πέραν...

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΓΙΑΚΟΣ

Κύπρου Χρυσάνθη: Δημήτρης Θ. Λιπέρης. Ἐκδόση: Ἑλληνικός Πνευματικός Ὁμίλος Κύπρου. Λευκωσία 1985, σελ. 60.

Τα δέκα σύντομα μελετήματα του μικροῦ αὐτοῦ βιβλίου ἀποστελοῦν μια καλοπρόσεχτη συμβολὴ στὴ μελέτη της ζωῆς καὶ τοῦ ἔργου του μεγάλου Κύπριου ποιητῆ Δημήτρη Θ. Λιπέρη. Μερικά δεν εἶναι καν μελετήματα, ἀλλὰ ἀπλές μονοσέλιδες, ἀναγνωφές πληροφαιριῶν με φωτογραφίες ἢ αὐτόγραφα του Λιπέρη ἢ φωτοτυπίες ἐπιστολῶν καὶ ἄλλων ἐγγράφων που σχετίζονται με τὸν Ποιητῆ. Ὡστόσο ὅλα τὰ κείμενα καὶ οἱ εἰκόνες ἔχουν τὴν ἀξία τους, γιατί κἀνι μας πληροφουοῦν ἢ

κἀνι μας διαφωτίζουν ἀπὸ τὴ ζωὴ καὶ τὸ ἔργο του Λιπέρη.

Με παλλὴ ἐπιμέλεια συγκέντρωσε τὸ καλύτερο αὐτὸ υλικὸ ὁ Κύπρος Χρυσάνθη καὶ τὸ σχολίασε με προσοχὴ καὶ ἀγάπη. Ἰδιαιτερα αἱ ἐπιστολές ἀπὸ καὶ πρὸς τὸν Λιπέρη εἶναι πολὺ βοηθητικές γιὰ τὴν κατανοήση μερικῶν σημείων της ζωῆς καὶ τοῦ ἔργου του, ἀποκαλυπτικές κάποτε γιὰ τὴν πνευματικὴ ζωὴ της Κύπρου γενικώτερα.

Θα εἶναι ευχῆς ἔργο νὰ ἐκδοθοῦν περισσότερα κείμενα ἀγνωστα που ἀναφέρονται κατὰ κάποιον τρόπο στὸν Ποιητῆ: ἐπιστολές, φωτογραφίες, αὐτόγραφα, τόσο των πρώτων του χρόνων καὶ των πρώτων ποιητικῶν ἐκδηλώσεῶν του στὴν καθαρεύουσα καὶ δημοτικὴ, ὅσο καὶ της γόνιμης, της ὠριμης περιόδου του ὅταν χρησιμποιήσε, μέχρι τοῦ θανάτου του, τὴν κρητικὴ διάλεκτο στὴν ποίησή του. Ἐξαιρετικὰ κείμενα «ἀνέκδοτα» ἀπὸ τὴ ζωὴ καὶ τὴ διαίτησία του, ἀκαμνήσεις φίλων καὶ μαθητῶν του (ιδιαιτερα μαθητῶν του) πολὺ θε βοηθοῦσαν τὸν ἀπροκάληπτο μελετητῆ γιὰ νὰ γνωρίσει τὸν Ποιητῆ καλύτερα.

Με τὴν ευκαρία αὐτὴ ἐπιθυμοῦμε νὰ ἀποθεμόσουμε καὶ πάλι τους ἀρμόδιους, οργανιστοὺς καὶ πνευματικοὺς ἀνθρώπους, ἢ καὶ ὁ Δ. Θ. Λιπέρης καὶ ὁ Βασίλης Μιναγιάννης χρειάζονται πλήρεις, ἐξαιρετικὲς καὶ ἀρτιες βιογραφίες των, καθὼς καὶ πλήρεις, υπαρνηματισμένες καὶ ἐξαιρετικὲς ἐκδόσεις των ἔργων τους. Ὁ, πὺς τῶρα ἔχει γραφεί γιὰ τους δυο μεγάλους μας ποιητές, γιὰ τὴ ζωὴ καὶ τὸ ἔργο τους, πρέπει νὰ συγκεντρωθεῖ, νὰ μελετηθεῖ κριτικά, καὶ με τὴν πιθανὴ προσθήκη νέων στοιχείων ν' ἀποτελεσε τὴ βάση γιὰ τὴν ἀκριβὴ βιογράφησή τους καὶ γιὰ τὴν ὀρθὴ ἐπιανεχτιμηση του ἔργου των. Παράλληλα ὁμως πρέπει νὰ σφραφεί

η προσοχή και η δραστηριότητα των αρμοδίων προς την επανέκδοση των Απόντων του Λιπέρτη και του Μιχαηλίδη. Οι μέχρι τώρα εκδόσεις των όχι μόνο είναι ελλιπείς και θιαστικές, αλλά και έχουν από μακρό εξαντληθεί. Η γραφή της κυπριακής διαλέχτου στις νέες εκδόσεις των έργων των πρέπει να ενοποιηθεί, να συστηματοποιηθεί, να γίνει, πάνω σε βάσεις επιστημονικές, ώστε ν' αποδίδει φωνητικά (αλλά και ιστορικά) τη ζωντανή κυπριακή γλώσσα. Επίσης, να καταρτισθούν άριστα λεξιλόγια, πλήρη και ακριβή, και να εξηγηθούν πρόσωπα και πράγματα και φράσεις που χρειάζονται ερμηνεία.

Σήμερα επείγει πιο πολύ η επανέκδοση των ποιημάτων του Λιπέρτη και του Μιχαηλίδη. Και μάλιστα χρειάζονται δυο εκδόσεις: μια μεγάλη φιλολογική, επιστημονική για τους ειδικούς μελετητές, και μια μικρότερη, πλήρης όμως και ακριβής και αυτή, μια χρηστική έκδοση για το πολύ κοινό.

Στο μεταξύ, εργασίες όπως η συγκεντρωση μελετών του Κύπριου Χρυσάνθη στο βιβλίο «Δημήτρης Θ. Λιπέρτης», είναι πολύ χρήσιμες, δογητικές και προπαιδευτικώς για τα μεγαλύτερα έργα.

ΚΩΣΤΑΣ Μ. ΠΡΟΥΣΗΣ

Νίκου Τζερεμιάδου: Τραγούδια σ' ένα ήλιοστρόπιο.

Έχει ένα παράξενο εσωτερικό ρυθμό η ποίηση του Νίκου Τζερεμιάδου στην τελευταία του συλλογή «Τραγούδια σ' ένα ήλιοστρόπιο». Βασικά όμως σ' αυτήν κυριαρχεί το θέσπισμα για τη γενική κατάρα στον κόσμο σέ προσωπικό επίπεδο ή διεθνές, και τούτο είναι το χαρακτηριστικό της θεματικό στοιχείο. Αυτό το θέσπισμα με τη μορφή της διαμαρτυρίας

εμφράζεται σέ μικρά - μικρά κομμάτια, είτε ενωμένα τὰ δεις είτε χωριστά ένα - ένα.

Η συλλογή περιέχει έφτά ποιήματα, από τὰ όποια τὸ πέμπτο με τίτλο «Είδωλολατρία» διακρίνεται σ' έννά είδωλα. Αυτό τὸ ξεχωρίζει άκριβώς για τὸν άντικειμενικό του χαρακτήρα, τὴν ποιικιλία στὰ εμφραστικά μέσα και στὴ σύλληψη. Τὰ υπόλοιπα ποιήματα παρουσιάζουν θέματα ένα είδος διαφύσεως σέ κεφάλαια, συχνά με τὴν αίσθηση τῆς παραλλαγῆς πάνω σ' ένα θέμα, αλλά δέν έχουν τὰ κεφάλαια αὐτὰ μὰ κάποια αὐτοτέλεια ὅπως στὰ ποιήματα τῆς «Είδωλολατρίας», τὰ όποια μάλιστα διαθέτουν και τίτλους.

Τὸ δεύτερο ποίημα τῆς συλλογῆς με τίτλο «Ήμειναι λίγες οί σσαλαγματιές τῆς καλοσύνης» έχει προσωπικό εξομολογητικό χαρακτήρα. Σ' αὐτὸ γίνονται συτοχρόνως αναφορές σέ περιστατικά τοῦ περιγυροῦ, κοινωνικοῦ και πολιτικοῦ, πὸ εἶχαν κατὰ κάποιο τρόπο άνάκτυπο στὴν σκέψη τοῦ ποιητῆ. Τὸ θεωροῦμε «πραγμικό ποιητικό σύνθεμα» με ολλοὺς συμβολισμοὺς και ἀνάμικτα ποιητικά και πεζολογικά στοιχεία.

Εξομολογοῦμε τὴν ἄδυναρή στάση τοῦ ποιητῆ κατὰ τὴν ἀναζήτηση τοῦ Θεοῦ και τῆς ἀξίας τῶν Δέκα Ἐντολῶν. Για τὸ Θεὸ δηλώνει ὁ ποιητῆς πὸς δέν τὸν συναντᾶ πούθενά. Για τίς Δέκα Ἐντολές δηλώνει πὸς τίς σπάσαμε και ζητᾶ νέες Ἐντολές, πὸς ἐλπίζει γὰ μᾶς δοθοῦν. Αὐτὴ ἡ μεταφυσική ἀγωνία και ἡ ἀπογοήτευση ἀπὸ τὴν κατῆγηση τῶν Δέκα Ἐντολῶν, πὸς ἀνήκουν ἡ ὀριοθετοῦν τὸν ἠθικό μας βίος ὡς συμπλήρωση τῆς ἀξίας, ἡ ὅποια ὑπάρχει μέσα στὴν ἰδέα «Θεός», ἰδιαίτερα σήμερα ἀνησυχεῖ τὸν κόσμο και πολὺ ὀρθᾶ τὴ θεωρημενεῖ ὁ ποιητῆς κι ἄς φαίνεται ἀπὸ πρώτη ματιὰ ὡς ὑποκειμενική

του άποψη. Ήθελού, χρησιμοποιεί τον πληθυντικό αριθμό, ό όποιος δίνει την αίσθηση της όμαλδικότητας.

Βάβαια και στο ποίημα «Βιδωλαα-τρα» ή κοινωνική κατάσταση, χωρίς κομματικές προσηλώσεις, και ή έλλειψη ήθικών στάσεων τυραννούν τον ποιητή. Υπάρχει όμως στο ποίημα αυτό και παλλή έκφραστική ποιικιλία.

Η συλλογή τελειώνει με τό ποίημα «Βλέφαρα της αύγής». Σ' αυτό ξεπηδά σαν τελικό ξέσπασμα ή έλπίδα κι ή προτροπή να ζήσουμε σε αντίθεση προς τις καταγγελίες των προηγούμενων ποιημάτων. Αυτή ή αντίθεση σε γεμίζει με τό φώς της ανατολής, τό φώς της «Καθημέρας» έτσι πού να φεύγει από τό στήθη σου εκείνη ή καταπίεση από τους προηγούμενους ήχους της διαμαρτυρίας.

Η συλλογή κοσμείται με έκφραστικά άσπρόμαυρα φιλοτεχνήματα του ίδιου του ποιητή. Αυτή ή εικονογράφηση συμπληρώνει τη διάθεση των κειμένων και ταυτόχρονα εισάγει στο πνεύμα του ποιήματος μαζί με τά μύτα από άλλους ποιητές.

Είχαμε προσέξει κι άλλη φορά την ποίηση του Τζεραυδιανού στη συλλογή του «Ο άνθρωπος με τ' άγθισμένο στόχα». Εκείνη ή συλλογή κατά τό πλείστον ήταν μιá αντίπολεμική διαμαρτυρία και ταυτοχρόνως προβολή της Ειρήνης. Τόσο σ' εκείνη όσο και στην τελευταία αυτή πού μιλάμε τώρα, υπάρχουν οι νεωτερικές τάσεις αλλά πάντοτε με σύνεση και χωρίς υπερθέματα από γλωσσικές και φραστικές άκροβασίες, πού άμποδίζουν τη μετάδοση της συγκίνησης και του μηνύματος στον άναγνώστη άμεσα.

Διονύση Α. Καρατζά: Άντιόπη.

Εάν άλήθεια πώς ή πολιτική ποίηση και ή εργαστηριακή κατά Καβάφη, έχουν κάπως παραμερίσει εκείνο τό γνήσιο κι ελευθερές στοιχείο του έρωτα από τη σύγχρονη μας λυρική ποίηση. Η εμφάνιση μάλιστα της διωμολογίας, ως μοντερνισμού και ως προσπάθειας έξερύνησης νέων χώρων, άπέτεινε τον παραμερισμό αυτών του γνήσιου έρωτα. Από την άλλη, ή περιφρόνηση προς την έπαρχία, όπου πιθανόν οι έρωτικοί ήχοι να διατηρούν τη γνησιότητά τους, την όποια επιβάλλει και τό περιβάλλον, δέν αφήνει να φάσουν στους άναγνώστες της ποίησης οι ήχοι αυτών. Τό κέντρο συνήθως δέν τους προβάλλει, άπου συχνά μήτε και ένημερώνει. Κι' έτσι νοιώθεις την έλλειψη του δημιουργικού αυτού στοιχείου.

Τις σκέψεις αυτές τις γέννησε ή ποιητική συλλογή «Άντιόπη» του Διονύση Α. Καρατζά. Ο Καρατζάς είναι φιλόλογος, καθηγητής σε Γυμνάσιο της έπαρχίας. χει κυκλοφορήσει τά βιβλία ποίησης: «Εημέρωμα στη γή» (1972), «Μέρες θροχής ή τά χαλασμένα παιχνίδια» (1973), «Άπό τό νερό κι από την πέτρα» (1975). Χαρακτηρίζεται ή ποίηση αυτή «πειστικό παράδειγμα για τη δυνατότητα γλωσσικής άγωγής άπ' την άμεση λαϊκή γλώσσα και τό δημοτικό τραγούδι...».

Πραγματικά, ή γλώσσα του Καρατζά στη συλλογή του «Άντιόπη», είναι άπλή, καθημερινή, αλλά άπαλλομένη από καθόγουστες ήχητικές λέξεις. Στίχος λογούλαθος, συχνά με λέξη, πού χωράει άνετα τό άπλό, αλλά πάντοτε συγκινημένο νόημα. Λόγος έρωτικός διανεμημένος σε λυόστιχα κομμάτια, πού νοιώθεις πώς συνεχίζονται σελίδα με σελίδα στον ίδιο τόνο, στην έξυπνέτηση του έ-

διού αβσθήματος χωρίς ταυτόχρονα νάναυ παρλλαγάς, έκτος από μιά δυο φορές και χωρίς τούτο νάναυ σέ βάρος τής συγκίνησης. Ένα χαρακτηριστικό, πού σέ έντυπωσιάζει και ταυτόχρονα σου δημιουργεί κάτι τó ρεύστό, είναι ή συνεχής χρήση τού «νερού» τής «βροχής», τής «θάλασσας» ώς νερού, και τών σχετικών έπιθέτων και ρημάτων. Έξάλλου, τó ύδιο τó ποιήμα μοιάζει μέ ποταμάκι από ήχους όμοιούς, πού τρέχει και σου ποτίζει την ψυχή. Πραγματικά χαίρεσαι τó ποιήμα, ή αν θέλετε, τά ποιήματα, τής συλλογής αυτής, μέσα στ' αβσθήμα μιάς ήσυχης άπογευματινής βροχής, στην όποία προχωρεί τραγουδιώντάς τα, τά άλλοτε πολύ νεανικά, σχεδόν έφηβικά σου συναισθήματα.

ΚΥΠΡΟΣ ΧΡΥΣΑΝΘΗΣ

ΕΝΗΜΕΡΩΤΙΚΑ

ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΗ

Στ'ό Κρατικό Πανεπιστήμιο τού Άγίου Φραγκίσκου άρχισε νά λειτουργεί Κέντρο Νεοελληνικών Σπουδών. Τό Κέντρο αυτό ένδιαφέρεται νά έχει κάθε φύσεως βιβλία για τήν Κύπρο.

Όσοι ένθυμούν μπορούν νά στείλουν βιβλία τους άπ' ευθείας στό Κέντρο ή στόν Υφυπουργό παρά τή Πρόεδρω κ. Πάτροκλο Σταύρου στη Λευκωσία για διαβίβαση.

Η διεύθυνση τού Κέντρου είναι:

Center for Modern Greek Studies,
Department of Classics,
School of Humanities,
San Francisco, State University,
San Francisco, California 94132.

21 Σεπτεμβρίου 1985.

ΔΙΑΓΩΝΙΣΜΟΣ ΠΑΙΔΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΕΠΟΚ

Ο «Ελληνικός Πνευματικός Όμιλος Κύπρου» προκηρύσσει διαγωνισμό συγγραφής παιδικού βιβλίου με χορηγό την «Παγκύπριακή Ασφαλιστική Έταιρεία».

ΟΡΟΙ ΤΟΥ ΔΙΑΓΩΝΙΣΜΟΥ:

1. Παίρνουν μέρος στον διαγωνισμό μόνο Κύπριοι με ένα ή περισσότερα άδημοσίευτα έργα (νουβέλα, διηγήματα, ποιήματα).

2. Έκταση τού πεζού κειμένου γύρω στις 70 δακτυλογραφημένες σελίδες τó λιγότερο, και στην περίπτωση συλλογής ποιημάτων γύρω σε 50 ποιήματα τó λιγότερο.

3. Γλώσσα ή πανελλήνια δημοτική.

4. Θέματα των έργων κατά προτίμηση από την κυπριακή ζωή και ιστορία, χωρίς να αποκλείονται πανελλήνια θέματα.

5. Τα υποβαλλόμενα έργα φέρουν ψευδώνυμο και αριθμό, και σε κλειστό φάκελλο τó όνομα και τη διεύθυνση τού συγγραφέα, τó ψευδώνυμο και τόν αριθμό τού.

6. Τελευταία μέρα υποβολής έργων ή 31 Δεκεμβρίου 1985. Λαμβάνεται υπόψη ή σφραγίδα τού Ταχυδρομείου.

7. Τα έργα, υποβάλλονται «επί συστάσει» στον πρόεδρο τού Ομίλου Κύπρο Χρυσάνθη, Άνδρονίλους 2 Λευκωσία (135).

ΒΡΑΒΕΙΑ:

Πρώτο βραβείο £100 που μπορεί να μοιραστεί σε δύο έργα. Δεύτερο βραβείο £50 που μπορεί επίσης να μοιραστεί σε δύο έργα. Σε περίπτωση τριών περίπου

ισοτήτων έργων μπορεί να ενωθούν τα ποσά των δύο θραυείων και να διανεμηθούν σε τρία έργα.

ΚΡΙΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

Ορίζονται τρία μέλη του Διοικητικού Συμβουλίου οι Χρυσάνθος Κυπριανού, Γεώργιος Προδρόμου και Γεώργιος Κ. Ιωαννίδης ως εισηγητής. Τα μέλη του Διοικητικού Συμβουλίου δεν δικαιούνται να υποβάλουν έργο στον διαγωνισμό.

Ο «Ελληνικός Πνευματικός Όμιλος Κύπρου» εκφράζει και από τις στήλες του τύπου τις ευχαριστίες του προς την «Παγκυπριακή Ασφαλιστική Εταιρεία» για την χειρονομία της αυτή, η οποία προάγει στον τόπο μας τα γράμματα. Ελπίζεται πως και άλλοι οργανισμοί θα θελήσουν να έρθουν αρωγοί στις πνευματικές προσπάθειες του Ομίλου.

ΠΕΝΙΚΑ

Στη «Θεσσαλική Έστια» (άρ. 75) αναδημοσιεύεται το ποίημα «Τών ἐξήγτα χρονών» του Κ. Χρυσάνθη. — Στην «Εὐθύνη» (άρ. 163) σχέδιο για την Κύπρο από τή διεύθυνση, μιν κριτική του Κώστα Μιχαηλίδη για το βιβλίο του Ε. Ν. Πλατή «Ἡ αὐθητική κοινωνία» — Στην «Κασταλία» (άρ. 79) ὁ Ἰάσων Εὐαγγελίου δημοσιεύει τετραστίχο για την Κύπρο. — Στη «Μακεδονία» (6.8.1985) ὁ Χ. Λ. γράφει για την «Πνευματική Κύπρο» — Στη «Δραμινή» (2.8.1985) ἡ Χρυσάνθη Ζιτσαία κρίνει τὸ βιβλίο «Οἱ νεράιδες τῆς Κύπρου» τοῦ Κ. Χρυσάνθη. — Στην «Καθημερινή» (8.8.85) ὁ Κ. Ν. Κ. παρουσιάζει τὸν «Λυρικό Λόγο», τόμ. Α' καὶ Β', τοῦ Κ. Χρυσάνθη. — Στη «Σύγχρονη Σκέψη» αναδημοσιεύεται ποίημα τοῦ Κ. Χρυσάνθη — Στη «Στερεά

Ἑλλάδα» (άρ. 187) ὁ Ἄπ. Ζορμπᾶς παρουσιάζει τὸ βιβλίο τοῦ Λ. Φαγτάζη «Σονέττα». — Στην «Ἡρωτική Έστια» (άρ. 397—379) ἡ Χρυσάνθη Ζιτσαία κρίνει τὸ βιβλίο τοῦ Κ. Χρυσάνθη «Οἱ νεράιδες τῆς Κύπρου» καὶ ὁ Σ. Σ. τὸ βιβλίο τοῦ Κώστα Μιχαηλίδη «Οἰκείωση καὶ ἀλλοτριώση». — Στη «Νέα Έστια» (1 Αὐγ. 1985) δημοσιεύεται τὸ ποίημα «Ἐρωτικό» τοῦ Κ. Χρυσάνθη. — Στη «Λέξη» (άρ. 45) αναδημοσιεύεται ποίημα τοῦ Κ. Μόντη.

ΑΠΟ ΤΟΝ ΚΥΠΡΙΑΚΟ ΤΥΠΟ

Στὸν «Φιλελεύθερο» (16, 17, 18 Ἰουλίου 1985) ὁ Α. Α. Γεωργιάδης Κυπριανὸς γράφει «Ὁ Πορφύριος Δίκαιος ὅπως τὸν γνώρισά». — Στὸ «Νέα» (30 Ἰουνίου, 7, 14, Ἰουλίου 1985) ὁ Μύρων Χρυστοφίδης δημοσιεύει: «Ἐφημερίδες καὶ περιοδικὰ τῆς πόλης καὶ ἐπαρχίας Λάρνακος». — Στὸν «Φιλελεύθερο» (26 Ἰουλίου 1985) ὁ Περὴς Ζαρμᾶς γράφει «Γιὰ τὴν παραδοσιακὴ μουσικὴ τῆς Κύπρου μας». — Στὸν «Φιλελεύθερο» (28 Ἰουλίου 1985) ὁ Νίκος Σ. Νικολαΐδης γράφει για τὸν «Ἡρακλῆ Ἀγγελίδη». — Στὸν «Ἀγώνα» (28 Ἰουλίου 1985) ὁ Δημ. Γιάκος κρίνει τὸ παιδικὸ βιβλίο τοῦ Κ. Χρυσάνθη «Οἱ νεράιδες τῆς Κύπρου». — Στην «Ἐλευθεροτυπία» (3 Ἰουλίου 1985) ὁ Πέτρος Στυλιανοῦ γράφει για τὸν «Ἀγνοούμενο». — Στην «Ἐλευθεροτυπία» (3 Ἰουλίου 1986) ὁ Πέτρος Στυλιανοῦ γράφει για τὴν «Καθιέρωση πιστοποιητικοῦ γενικῆς ἐκπαίδευσης καὶ στὴν Κύπρο». — Στὸν «Φιλελεύθερο» (9 Σεπτ. 1985) ὁ Κ. Πρου-

σής δημοσιεύει την επιφυλλίδα «Κύπριοι Λαϊκοί Ποιητές». — Στην «Ελευθεροτυπία» (29 Ιουλίου 1985) ο Πέτρος Στυλιανού σχολιάζει ένα «Σπάνιο χειρόγραφο δυζαντινής παρασημαντικής με δοξαστικό Κυπρίου ιερομονάχου». — Στην «Ελευθεροτυπία» (12 Αύγ. 1985) δημοσιεύεται «Από το ημερολόγιο του Βαρνάβα Παπαναστασίου». — Στον «Αγώνα» ο Κ. Χρυσάνθης γράφει για τη «Μεγαλόστομη ποίηση του Χρ. Γαλατόπουλου». — Στον «Φιλελεύθερο» (12 και 13 Σεπτ. 1985) ο Άνδρέας Χριστοφίδης δημοσιεύει το «Η Νεοελληνική Ποίηση μετά το 1930 (μια πρώτη προσέγγιση)». — Στον «Φιλελεύθερο» (16 Σεπτ. 1985) ο Κ. Προυσής κρίνει το βιβλίο του Κεσισιάν «Αμμόχωστος: η πόλη και η επарχία».

ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ

Θεσσαλική Έστια (Καλλιθέα) άρ. 75, 76 — Βορειοελλαδικά (Θεσσαλονίκη) άρ. 43/44 — Πανεπιστημιακά Νέα (Θεσσαλονίκη) άρ. 30/31 — Μακεδονική Ζωή (Θεσσαλονίκη) άρ. 230 — Κρίκος (Αθήνα) άρ. 349. — Ήλιος (Αθήνα) άρ. 167 — Κασταλία (Αθήνα) άρ. 79 — Πόρφυρας (Κέρκυρα) άρ. 29—30 — Ήπειρωτική Έστια (Ιωάννινα) άρ. 397—399 — Στερεά Έλλάς (Αθήνα) άρ. 188, 188 — Έποπτεία (Κηφισιά) άρ. 104.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΟ ΔΕΛΤΙΟ

Λάκη Δηητριάδη: Έπερμνησία, Κύπρος 1985.

Δ. Μ. Σ.: Έκ θαθέων, Λευκωσία 1985.

Άντωνη Χαράλαμπίδη: Σπασμένοι μοχλοί, Λευκωσία 1985.

Τάκη Γεωργίου: Δρόμος της άντοχής, Λευκωσία 1984.

Ευάγγελου Άσσιώτη: Συμβολή στην έμπορική δραστηριότητα των Καβάφηρων (άνωδ.) Θεσσαλονίκη 1983.

Ευάγγελου Άσσιώτη: Ρωγμές, Θεσσαλονίκη 1985.

Πέτρου Στυλιανού και Νίκης Χριστοδούλου: Το Μοναστήρι της Μεταμόρφωσης στο Καϊμακλί, Λευκωσία 1985.

Ρόης Παπαγγέλου: Έένοι, Άθήνα 1985.

Παναγιώτης Σταυρινός: Τρία θόδια κι ένα λιοντάρι, Λάρνακα, χ.χ.

Θεόδωρου Π. Στυλιανού: Ό αυτόματος—Ελεύθερος διάλογος, Λευκωσία, 1985.

Μαρία Μιχαήλ Δέδε: Πρωτόγονα και άρχαϊκά τραγούδια, Άθήνα, 1985.

Δημοσθένη Κόκκινου: Διόδια, Θεσσαλονίκη 1984.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ ΤΟΥ ΤΟΜΟΥ ΚΔ΄

(Γεν. 1984 — Δεκ. 1984)

ΠΟΙΗΣΗ

Ἀγγελλίδου, Κλ.: Δικαιοσύνη, σ. 59 — Ἀλκαῖος (μετ. Ἡρ. Ἀγγελλίδης): Πολέμα τ' ἀγριακαίρι, σ. 97 — Ἀρχιλόχος (μετ. Ἡρ. Ἀγγελλίδης): Ἐλεγεία γὰ ἕνα νανάγιος, σ. 144 — Δημητριάδης, Δημ.: Ὅταν ἀνοῦξουν οἱ οὐρανοί, σ. 26 — Θεοχαρίδου, Ἰα.: Στὸν τάφο τοῦ ποιητῆ, σ. 109 — Κήτης (μετ. Μ. Β. Ραϊζης): Στὴ θάλασσα, σ. 14 — Ὅταν πρωτοκοίταξα τὸν Ὀμηρο τοῦ Τσαμπαν, Καθὼς πρωταντίκρυστα τὰ μάρμαρα τοῦ Ἑλικ, Ἀστρολαμπρό, σ. 60—61 (μετ. Κ. Χρυσάνθης), Σοννέτα, σ. 72, Ὡδὴ σὲ μιὰν ἑλληνικὴ ὑδρῖα, σ. 72, Ὡδὴ σ' ἕνα ἀηδόνι, σ. 74, Στὸ φθινόπωρο, σ. 76. — Κοκόροβιτς, Κ.: Ἡ στέρνα καὶ τὸ πηγάδι, σ. 5 — Κράλης, Μ.: Ἐντάφιον Ἐαρ, σ. 47 — Μιτσιγγίδης, Τ. (μετ. Εὐρ. Ἀδαμίδου): Ἐπίκληση, σ. 77 — Ντιντιέρ: Ἡ Κύπρος στὴν καρδιά, σ. 137 — Εενοφάνης: (μετ. Ἡρ. Ἀγγελλίδης): Τὸ συμπόσιον, σ. 3 — Ριζάκης, Κ.: Ὁ ποιητὴς Γ. Β. ἐν ἔτει 1982, σ. 98 — Πιλλᾶς, Ἀντ.: Σκιάφωτα, σ. 6 — Σέλλεϋ (μετ. Μ. Β. Ραϊζης): Τὸ χαρικό τοῦ Νέου Κόσμου ἀπὸ τὸ «Ἑλλάς», σ. 13 — Σιμωνίδης (μετ. Ἡρ. Ἀγγελλίδης): Ἡ ἀρετὴ, σ. 61 — Ἡ ζωὴ τοῦ ἀνθρώπου, Ὑποθήκη πρὸς νέον, σ. 97 — Σόλων (μετ. Ἡρ. Ἀγγελλίδης): Ἐλεγεία πολιτικὴ, σ. 4 — Τέννυσον (μετ. Δ. Σκ.): Ὁ ἀρχαῖος σοφός, σ. 132 — Φυλακτοῦ, Τ.: Μπαλάντα τοῦ εἰκοσάχρονου παλληκαριοῦ, σ. 131.

ΔΙΗΓΗΜΑ — ΑΦΗΓΗΜΑ

Γεωργιάδης — Κυπρολέων, Α.: Ἀχ, ἄτμη ζωὴ, σ. 8 — Χρυσάνθης, Κ.: Ἡ μετάγγιση καὶ τὰ ξένα ἁμαρτήματα, σ. 55 — Ὁ γιὸς τοῦ Ἀρίφ, σ. 99, Βρήκαμε τὸ σκελετό του, σ. 133 —

ΜΒΛΕΤΗ, ΔΟΚΙΜΙΟ, ΣΥΜΠΟΣΙΑ

Ἀντωνιάδης, Γλ.: Γιὰ τὴ γλώσσα μας, σ. 22 — Ζαδές, Δημ.: Κύπρου Χρυσάνθη «Δραματικὸς Λόγος», σ. 15 — Ἰεροκηπιώτης, Κ.: Ἑλληνικὴ παράδοση μέσα ἀπὸ τὸ παλαμικὸ ἔργο, σ. 62 — Κατσαμπάς, Χρ.: Ὁ Διογένης τοῦ «Φιλελεύθερου», προσ. ἀρ. 284-286 — Παναγιώτου, Ν.: Τὸ περιοδικὸ «Κυπριακὰ Γράμματα», προσ. ἀρ. 282-283, Ὁ Παντελῆς Πρεβελάκης στὰ κυπριακὰ περιοδικὰ, ἀρ. τεύχους 286-288 — Προυσης, Κ.: Ξανναδιαβάζοντας τὰ ἑλληνικὰ δημοτικὰ τραγούδια, σ. 105, Ἀντιφώνηση, προσ. ἀρ. 282-283 — Ροδίνης, Ἀν.: Ἀντιφώνηση, προσ. ἀρ. 284-285 — Χατζησολωμός, Σ.: Τὸ μεσαιωνικὸ ἐκακλησιαστικὸ βυζαντινὸ ἄσμα, σ. 139 — Χρυσάνθης, Κ.: Ἡ ποίηση τοῦ Λευτέρη Γιαννίδη, σ. 110, Ἡ ποίηση τοῦ Ἐάνθου Λυσιώτη, σ. 145, Τὸ 1934 κυκλοφορεῖ τὸ πρῶτο τεῦχος τοῦ περιοδικοῦ «Κυπριακὰ Γράμματα», προσ. ἀρ. 282—283, Ἡ σάτιρα τοῦ Ἄνθου Ροδίνη, προσ. ἀρ. 282—283.

ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑ, ΣΧΟΛΙΑ, ΕΠΙΣΤΟΛΕΣ

Γεωργιάδης, Κ.: Συναυλία Ἐθνικοῦ Ὁδοῦ, σ. 32 — Θεοχάρης,

Ι.: Τὸ βιβλίον καὶ ὁ χρόνος «Φῶτα στὸ πέλαγος», σ. 81 — Ἰωάννη δ' Ἰδῆς, Γ. Κ.: Σκεπτικὸ τῆς ἐπιδόσεως ἀγαπηστικῶν τιμητικῶν διπλώματος στοὺς πρωτεργάτες τοῦ περιοδικοῦ «Κυπριακὰ Γράμματα», προσ. ἀρ. 282—283, Σκεπτικὸ ἀπονομῆς εἰδικῶν διπλώματος στὸν Α. Ροδίτη, προσ. ἀρ. 284—285. — Κυθρεώτης, Ἰάκ.: Ζήνων Μετσίγγιδης, σ. 77. — Λέφκης, Γ.: Οἱ «Ρίξες» κλπ. σ. 124 — Μαρθεῦτης, Μιχ.: Ἡ ἀπαστολή τῆς Νέας Ἑλλάδας, κατὰ τὸν Κ. Τσάτσο καὶ ὁ Τρίτος Ἀθροπισμὸς, σ. 27. — Πάρασκειῦς, Π.: «Βορειο-ελλαδικὰ» ἀρ. 24, 25, 26, ἀφιέρωμα ἀγάπης στὴν Κύπρο, σ. 84, Τὸ πρῶτο λογοτεχνικὸ σωματεῖο τῆς Κύπρου, σ. 148 — Παυλιέας, Σ.: Καταστρέψτε τὸ κράτος φάντασμα στὸ κατακτητὴν ἀνόσια τμήμα τῆς Κύπρου, σ. 33. — Προυσῆς, Κ.: Πέτρου Χάρη «Ἡμέρες ὀργῆς», σ. 117. — Ράδος, Α.: Προβολὴ στὴ Ρουμανία τῆς Κυπριακῆς Λογοτεχνίας, σ. 34 — Χ. Κ.: Κώστας Προυσῆς, σ. 29 — Χρυσάνθη, Κ.: Πλυμένα καὶ ἄπλυτα τοῦ Ἄθου Ροδίτη, σ. 30, Οἱ «Ρίξες» τοῦ Γιάννη Λέφκη, ὁ Αἰμ. Χουρμούζιος καὶ ἡ «Ὀμάδα τῶν 12», σ. 124.

ΚΡΙΤΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΥ

Γιάκος, Δημ.: Ε. Μόσχου «Ἀνθρωπιστικὴ μαρτυρία, Μιχ. Στασινάπουλος», σ. 89, Κημ. Χαραλαμπίδης «Πρὶν σῆση τὸ χθές», σ. 90, Τ. Μαλάνου «Βάρβαλης, Αὐγέρης, Καρυωτάκης», σ. 91, Στ. Γεράνη «Ἐίνας εὐαίσθητος μποξέρ», σ. 121, Ἰασ. Εὐαγγέλου «Ψηφίδες ΙΑ'», σ. 102, Α. Ὀνουφρίου «Τοῦ 35 παράλληλου», σ. 123, Γ. Θηβαίου «Ἑλληνικὸ Ἰνστιτούτο Βενετίας», σ. 75, — Θεοχάρης, Γ.: Πέτρου Χάρη «Ρεμβασμὸς» στὸ χάρτη», σ. 41 — Κυθρεώτης Ἰάκ.:

Ἀχ. Λυμπουρδῆ «Ἡ Θέμις ἐπὶ Ἀγγλοκρατίας στὴν Κύπρο», σ. 38, Λ. Χατζηκώστα «Στὸ νησί τῆς Κίρκης», σ. 153 — Προιδρύμου, Γ.: Ἡ ζωὴ στὴν Κύπρο τὸν 18ο καὶ 19ο αἰῶνα, σ. 150 — Προυσῆς, Κ.: Σπ. Θεοτόκη «Τὰ νεανικὰ χρόνια τοῦ Κ. Θεοτόκη», σ. 35, Κ. Χρυσάνθη «Ἀπὸ τὴν ἱστορία τῆς κυπριακῆς ἱατρικῆς» σ. 120, Φρ. Βράχα «Ἑλληνιστικὴ περίοδος», σ. 77 Π — Χατζηκώστα, Γ.: Δημ. Ζαδὲ «Στὴ θέση τοῦ ἄλλου», σ. 87, Γ. Βαφόπουλου «Ποίηση καὶ ποιητὲς», σ. 118 — Χρυσάνθη, Κ.: Π. Πρεβελάκη «Ἡ Ὀδύσεια τοῦ Κάζαντζάκη», σ. 37, Λ. Χατζηκώστα «Ἄπο-προσανατολισμὸς», 39, Κ. Βασιλείου «Pietà», σ. 40, Τ. Ἀριστοτέλους «Παρμενίωνος περιπέσεις», σ. 40, Ι. Βασιλείου «Στὴ Σικελία ἀναζητώντας τὴ Μεγάλῃ Ἑλλάδα», σ. 88, Γεωργία Δελγηγιάννη—Ἀναστασιάδου «Τὸ δυνάμιμα», σ. 88, Ἐλ. Βούσιου «Καὶ αὐριο Νίκος Νικολαΐδης», σ. 93, Κ. Τσάτσο «Ὁ ἄγνωστος Καραμάνλης», σ. 149, Δημ. Παπακωνσταντίνου «Κριτικὴ τοῦ διδίου», σ. 76 Π. καὶ «Πέτρος Χάρης», σ. 79 Π., Ἡθῆς Νηριώτου «Ἐμυδύσεις», σ. 78 Π.

ΜΟΥΣΙΚΗ

Λεάντρου Σίταρου: Στὸ Μακάριο, ἀρ. 279—281, στίχοι Κ. Χρυσάνθη.

ΡΑΔΙΟΦΩΝΟ

Θεοχάρης, Θ.: Κ. Χρυσάνθη «Ἀπὸ τὴν ἱστορία τῆς κυπριακῆς ἱατρικῆς», σ. 32, Ἄθου Χρυσάνθη «Ἀπὸ τὴν ἱστορία τῆς ὀδοντιατρικῆς στὴν Κύπρο», σ. 155.

ΕΝΗΜΕΡΩΤΙΚΑ: σσ. 93, 156.

ΤΟ ΣΗΜΕΙΟΜΑΤΑΡΙΟ: σσ. 42, 94, 159, 84Π.

ΓΕΝΙΚΑ: σσ. 42, 95, 158, 80Π.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΟ ΔΕΛΤΙΟ: σσ. 44, 96,
157, 83 Π.

ΑΠΟ ΤΟΝ ΚΥΠΡΙΑΚΟ ΤΥΠΟ: σσ. 158,
80 Π.

ΑΦΗΡΩΜΑ ΣΤΟΝ Π. ΠΡΕΒΕΛΑΚΗ
ἀρ. 286—288, συντ. Π.

Π. Πρεβελάκη: Ἑλληνικό ἀκρογυάλι (ποίημα) σ. 1 — Κ. Γραμματόπουλου: Ἐυλογραφία Π. Πρεβελάκη, σ. 2, «Πνευματικὴ Κύπρος»: Ὁ ἕθνος τύπος γὰρ τὸν Π. Πρεβελάκη, σ. 3, Karl Kerényi: Ὁ Παντελής Πρεβελάκης καὶ ἡ νεοελληνικὴ

ἀφηγηματογραφία, σ. 4. Κριτικὸς γὰρ τὰ: «Χρονικὸ μιᾶς πολιτείας», σ. 12 — Παντέρμη Κρήτη, σ. 19 — Ὁ Κρητικὸς, σ. 23 — Τὸ ἱερό σφάγιο, σ. 27 — Ὁ ποιητὴς καὶ τὸ ποίημα τῆς Ὀδύσσειας, σ. 30 — Ὁ ἥλιος τοῦ θανάτου, σ. 34 — Ἡ κεφαλὴ τῆς Μέδουσας, σ. 46 — Ὁ ἄρτος τῶν ἀγγέλων, σ. 49 — Ὁ ἄγγελος στὸ πηγάδι, σ. 51 — Ἡ ἀντίστροφη μέτρηση, σ. 57 — Ὁ ποιητὴς Γιάννης Ρίτσος, σ. 58 — Ὁ Νέος Ἑρωτόκριτος, σ. 70

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ ΤΟΥ ΤΟΜΟΥ ΚΕ'

(Γεν. 1985 — Δεκ. 1985)

ΠΟΙΗΣΗ

Ἀριστοτέλους, Τ.: Ἡ ποίηση τοῦ Κ. Χρυσάνθη, σ. 107 — Ἀρίφρων (μετ. Ἡρ. Ἀγγελίδης): Ὕμνος εἰς τὴν Ὑγείαν, σ. 98, Βίων (μετ. Ἡρ. Ἀγγελίδης): Οἱ Μούσες καὶ ὁ ἔρωτας, σ. 98 — Canu (μετ. Χρ. Κάρμιος): Χρυσὴ αὐγὴ στὸ ἄστρ, σ. 22 — Δημούλης, Στ.: Χρῶμα ἔνοχο, σ. 42, Τρία ποιήματα, σ. 140 — Εὐαγγελίδης, Δημ.: Ὀδύνη, Στὴν Κύπρο, σ. 52 — Εὐρεπίδης (μετ. Ἡρ. Ἀγγελίδης): Ἀδγὴ, σ. 99 — Ζάχος, Πῶλ (μετ. Θ. Κουγάλης): Ἀναχώρηση ἀπὸ τὴν Ἰθάκη, σ. 3 — Ζιτσαία, Χρ.: Καράδι: τῆς Κερύνειας, σ. 99 — Ζυμπούλακης, Στ.: Τέσσερα ποιήματα ἀφιερωμένα στὸν Πάτερ, σ. 113 — Θεοχάριδου, Ἰαν.: Πέτρα τῆς ὑπομονῆς, σ. 107 — Μόντης, Κ.: Τρία ἀνέκδοτα νεανικά ποιήματα, σ. 138 — Μό-

σχος (μετ. Ἡρ. Ἀγγελίδης): Στεριά καὶ θάλασσα, σ. 97 — Μούζουρου, Ἄνδρ.: Κερύνια, σ. 141 — Νεοπτολέμου, Μ. Ἐξ ἐπισκέψεως, σ. 52, Παράκληση, σ. 106 — Ροδίνης, Ἄν.: Νῦν καὶ ἀεὶ, σ. 64, Βουνά, σ. 141 — Σκ. Δ.: Ἐκ θαθέων, σ. 53 — Stanescu (μετ. Α. Ράδος): Τραγοῦδι, Ἡ ποίηση, σ. 49 — Χρυσάνθη, Κ.: Τὸ φεγγάρι, σ. 8, Τρία μυθολογία, σ. 41, Συμφωνία στὸν ἀέρα τῆς ἐνάτης τοῦ Μπετόβεν, προσ. ἀρ. 296—297.

ΔΙΗΓΗΜΑ, ΑΦΗΓΗΜΑ, ΝΟΥΒΕΛΑ

Θεοχάρης, Ι.: Ἡ κληρονομία τοῦ πατέρα, σ. 61 — Κάρμιος, Χρ.: Ἐνα ἄσπρο περιστέρι, σ. 100 — Νικολάου, Ν.: Ὀνομαστικὴ ἑορτή, σ. 4 — Χρυσάνθη, Κ.: Οἱ νεράιδες τῆς Κύπρου, προσ. ἀρ. 289—292, Στὰ χρόνια τοῦ ξεσηκωμοῦ, σ. 151.

ΜΕΛΕΤΗ, ΔΟΚΙΜΙΟ, ΕΡΕΥΝΑ ΚΛΠ.

Γιὰ γκουλῆς, Κ.: Ἡ γῆς δὲν ἔχει κρινέλια, σ. 24 — Εὐθυμίου, Χ.: Ὁ ἀνθρωπισμὸς στὸ ἔργο τοῦ Κυπριότου, σ. 108 — Θεοχάρης, Θεμ.: Ὁ Ἀγώνας τοῦ '55 στὸ Κυπριακὸ θέατρο, σ. 174 — Καραγιώργης, Ἀνδρ.: Στιγμὲς τοῦ Ἀγώνα μὲ τὴν πέννα τοῦ Κύπρου Χρυσάνθη, σ. 143 — Μενάρδος, Σ.: Ἀπὸ τὰ κατὰλοιπὰ του, σ. 50 καὶ 51 — Παναγιώτου, Ν.: Ὑπῆρξε πεζογράφος Κ. Γ. Ἐλευθεριάδης, σ. 65 — Προυσής, Κ.: Τέσσερα νέα βιβλία γιὰ τὸν Καδάφη, σ. 43 — Χατζηθωμάς, Α. καὶ Παύλου, σ.: Βιβλιογραφία Κυπριακῶν Βιβλιογραφικῶν, σ. 116, Βιβλιογραφία Κυπριακῶν Βιβλιογραφικῶν Β' μέρος σ. 179 — Χρυσάνθης, Κ.: Πότε καὶ γιατί ἀσχοληθήκατε μὲ τὴν παιδικὴ λογοτεχνία (Ἄπαντων: Σίγου, Πεζοπούλου, Κλιάφα, Γιᾶκος, Παλαιολόγου, Τζώρτζογλου, Χατζηνικολάου, Χάρης, Τσιμικάλη, Χαρωνίτης, Πέτροβιτς, Στασινόπουλος, Πατεράκη, Βράχας, Χατζοπούλου, Λεράκη, Γλέζος, Γουλιμῆ, Σαρῆ, Δάγου, Ἀγγελοπούλου, Μαραθεύτης, Κυθρεώτης, Ἐπαμεινώνδας, Τόκας, Πετρόνδα), σ. 9, Ὁ Ἀγώνας τῆς Ε.Ο.Κ.Α. στὸ περιοδικὸ «Πνευματικὴ Κύπρος».

ΣΗΜΒΙΩΜΑΤΑ, ΣΧΟΛΙΑ ΚΛΠ.

Παπαχαράλαμπος, Γ.: Ἡ ἵδρυση τῆς Βιβλιοθήκης Φανερωμένης, σ. 77 — Ράδος, Α.: Νικητὰ Στανέσκου, σ. 48 — Χρυσάνθης, Κ.: Τέταρτο αἰῶνα, σ. 27, Ὁ Λιπέρτης καὶ τὸ κίνημα τοῦ δημοτικισμοῦ, σ. 121, Ἡ «Χαλαρωμένη Λύρα» καὶ οἱ «Στόνοι» τοῦ Δ. Λιπέρτη, σ. 122, Τὸ τέλος τῶν 25 χρόνων τοῦ περιοδικοῦ «Πνευματικὴ Κύπρος», σ. 194.

ΚΡΙΤΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΥ

Γιᾶκος, Δημ.: Ἐλ Παπαδάκη «Πεζὸς λόγος σὲ πρῶτο πρόσωπο», σ. 128, Στ. Καλλιφώτη «Ἡ ἀδούλωτη Κύπρος», σ. 196, Γ. Κουγιούλη «Ταξιδιωτικά», σ. 198 — Δημούλης, Στ.: Κ. Χρυσάνθη «Ἡ εὐτυχία τῆς γῆς», σ. 130 — Εὐαγγελίδης, Δημ.: Μάγισ Δρόσου «Βυζαντινὸς ἐσπερινός», σ. 80 — Θεοχαρίδου, Ἰαν.: Μαρίας Πυλιώτου «Τὰ δέντρα ποὺ τρέχουν» σ. 132 — Κυθρεώτης, Ἰάκ.: Κ. Χρυσάνθη «Κυρ. Μάτσης», σ. 31, Κ. Χρυσάνθη «Ἐξικύπριοι ποιητές», σ. 85 — Προυσής, Κ.: Ἡρ. Ἀγγελίδη «Μεταφράσεις ἀρχαίων ἐλλήνων ποιητῶν», σ. 32, Τ. Μαλάνου «Ἡ δύναμη τῶν αἰσθητικῶν συγκινήσεων καὶ ἄλλα κριτικά», σ. 34, Τ. Κόρφη «Πατρογνωσία», σ. 35, Κ. Χρυσάνθη «Δημήτρης Θ. Λιπέρτης, σ. 199 — Χαρωνίτης, Β.: Μιχ. Μαραθεύτη «Φωνές ἀγωγίας κι' ἐλπιδας», σ. 127 — Χατζηκωστής, Γ.: Ν. Ὀρφανίδη «Εἶκοσι κειμένα», σ. 82, Α. Χατζηκώστα «Ψαλμοί», σ. 125 — Χρυσάνθης, Κ.: Ε. Λυσιώτη «Τραυματισματα», σ. 29, Ν. Κοντάρου «Νεοελληνικὴ Παιδικὴ Λογοτεχνία», σ. 29, Ἀλ. Γουλιμῆ «Μιὰ φορὰ κι' ἕνα καιρό, ἄλιστε καὶ τώρα...», σ. 32, Ι. Τζάτσου «Ἰγνηλασία» σ. 36, Κ. Τσιρόπουλου «Πολυτισμὸς τοῦ σώματος, σ. 84, Ἀγνῆς Ἀρβανίτη «Κ. Παλαμᾶ ἀνέκδοτα γράμματα στὸ Ν. Φανδρῖδη», σ. 87, Π. Πρεβελάκη «Α. Σινκελιανός», σ. 88, Γ. Π. Σαββίδη «Μυκρὰ Καθαφικά» σ. 194, Νίτσα Χριστοδούλου «Λυχνίες καὶ Τετρακύβητες», σ. 196, Ν. Τζεραμιαδίου «Τραγούδια σ' ἕνα ἠλίστροπιο, σ. 200, Διογ. Καρατζᾶ «Ἀντιόπη».

ΘΕΑΤΡΟ

Χρυσάνθης, Κ.: Δελφικές ἀμφικτιονίες, προσ. ἀρ. 293—295.

ΡΑΔΙΟΦΩΝΟ

Θεοχάρους, Θ.: Κ. Χρυσάνθη «Όπου παιδί και φῶς», «Υγεία και Χαρά», σ. 28, Ίάικ. Κυθριεύτη «Τὸν καρὸ τοῦ Λεοντόκαρδου» σ. 28, Κ. Χρυσάνθη «Ἐξὶ Κύπριοι Ποιητές» σ. 78, Κ. Χρυσάνθη «Οἱ νεράιδες τῆς Κύπρου», σ. 123, Παπασταύρου Παπαγαθαγγέλου «Πάντα μπρωστά», σ. 124.

ΕΝΗΜΕΡΩΤΙΚΑ: Διαγωνισμὸς ΕΠΟΚ, σ. 202 και 209.

ΤΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑΡΙΟ: σσ. 39, 92, 134

ΓΕΝΙΚΑ: σσ. 37, 96, 133, 203.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΟ ΔΕΛΤΙΟ: σσ. 40, 96, 134, 204.

ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ: σσ. 40, 96, 133, 204.

ΑΠΟ ΤΟΝ ΚΥΠΡΙΑΚΟ ΤΥΠΟ: σσ. 37, 133, 203.

ΔΙΑΓΩΝΙΣΜΟΣ ΣΥΓΓΡΑΦΗΣ ΜΟΝΟΠΡΑΚΤΟΥ ΓΙΑ ΠΑΙΔΙΑ

Ὁ «Ἑλληνικὸς Πνευματικὸς Ὁμίλος Κύπρου» καὶ τὸ περιοδικὸ «Πνευματικὴ Κύπρος» προκηρῶσσαν διαγωνισμὸ συγγραφῆς παιδικοῦ μονόπρακτου, με χορηγία τῆς «Παγκυπριακῆς Ἀσφαλιστικῆς Ἐταιρείας Λτδ», με τοὺς ἐξῆς ὅρους:

α) Γλώσσα ἢ πανελληνία δημοτικὴ. β) Θέμα κατὰ προτίμησιν ἀπὸ τῆ ζωῆ καὶ τὴν ἱστορία τῆς Κύπρου, χωρὶς ν' ἀποκλείονται τὰ πανελληνία θέματα. γ) Πρόσωπα τοῦ ἔργου ὄχι περισσότερα τῶν πέντε. δ) Λαμβάνουν μέρος μόνον Κύπριοι κάτοικοι Κύπρου μ' ἓνα ἢ περισσότερα ἔργα. ε) Βραβεῖο πενήντα λίρες, πὺ δίνεται μόνο σ' ἓνα κείμενο.

Τὰ δακτυλογραφημένα κείμενα ὑποβάλλονται με ψευδώνυμο καὶ τετραπῆφιον ἀριθμὸ καὶ σὲ φακελάκι τ' ὀνοματεπώνυμο τοῦ συγγραφέα, τὸ ψευδώνυμό του καὶ ὁ ἀριθμὸς του. Ἀποστέλλονται ταχυδρομικῶς καὶ ἐπὶ συστάσει αὐτὸν πρόεδρο τοῦ Ὁμίλου Κύπρου Χρυσάνθη, Ἀνδροκλέους 2, Λευκωσία (135) μέχρι τῆς 31ης Δεκεμβρίου 1985. Λαμβάνεται ὑπόψη ἡ ἡμερομηνία τῆς ταχυδρομικῆς σφραγίδας.

Κριτικὴ ἐπιτροπὴ ὀρίζεται ἀπὸ τὸ διοικητικὸ συμβούλιο τοῦ Ε.Π.Ο.Κ., τὸ ὁποῖο δὲν δικαιούται νὰ ὑποβάλλει ἔργο.

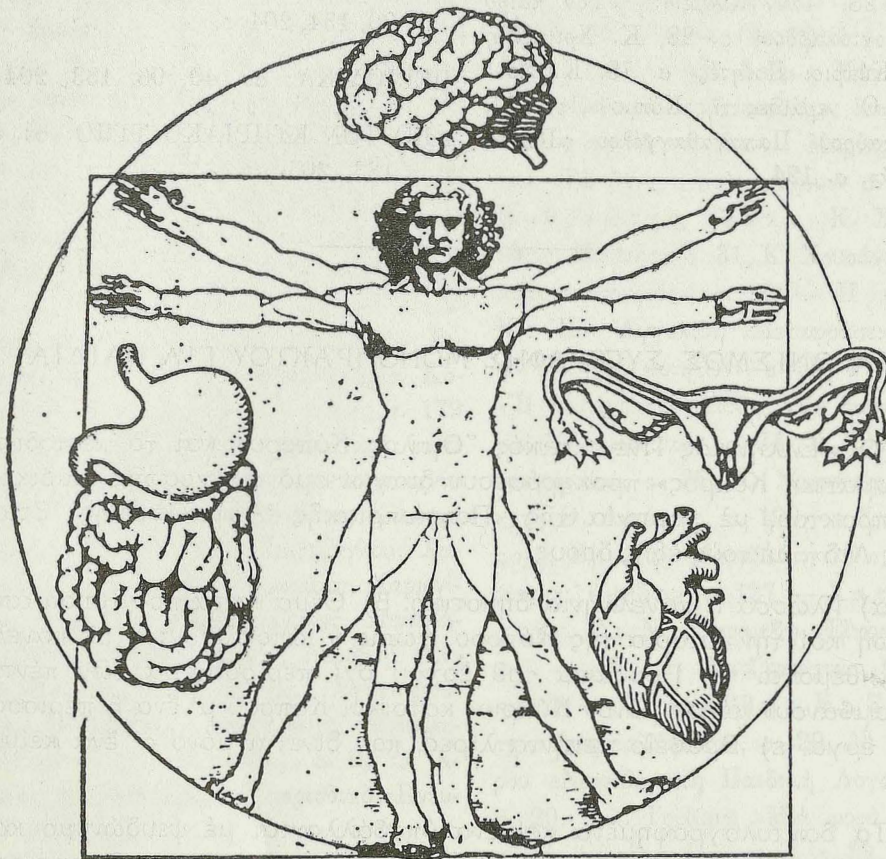
Ὁ Ὁμίλος εὐχαριστεῖ γιὰ τὴ χειρονομία αὐτὴ τὴν «Παγκυπριακὴ Ἀσφαλιστικὴ Ἐταιρεία Λτδ», πὺ βοηθεῖ τὴν πρόοδο στὰ κυπριακὰ γράμματα.

For the many dimensions of anxiety

ATIVAN*

(lorazepam, Wyeth)

A single anxiolytic

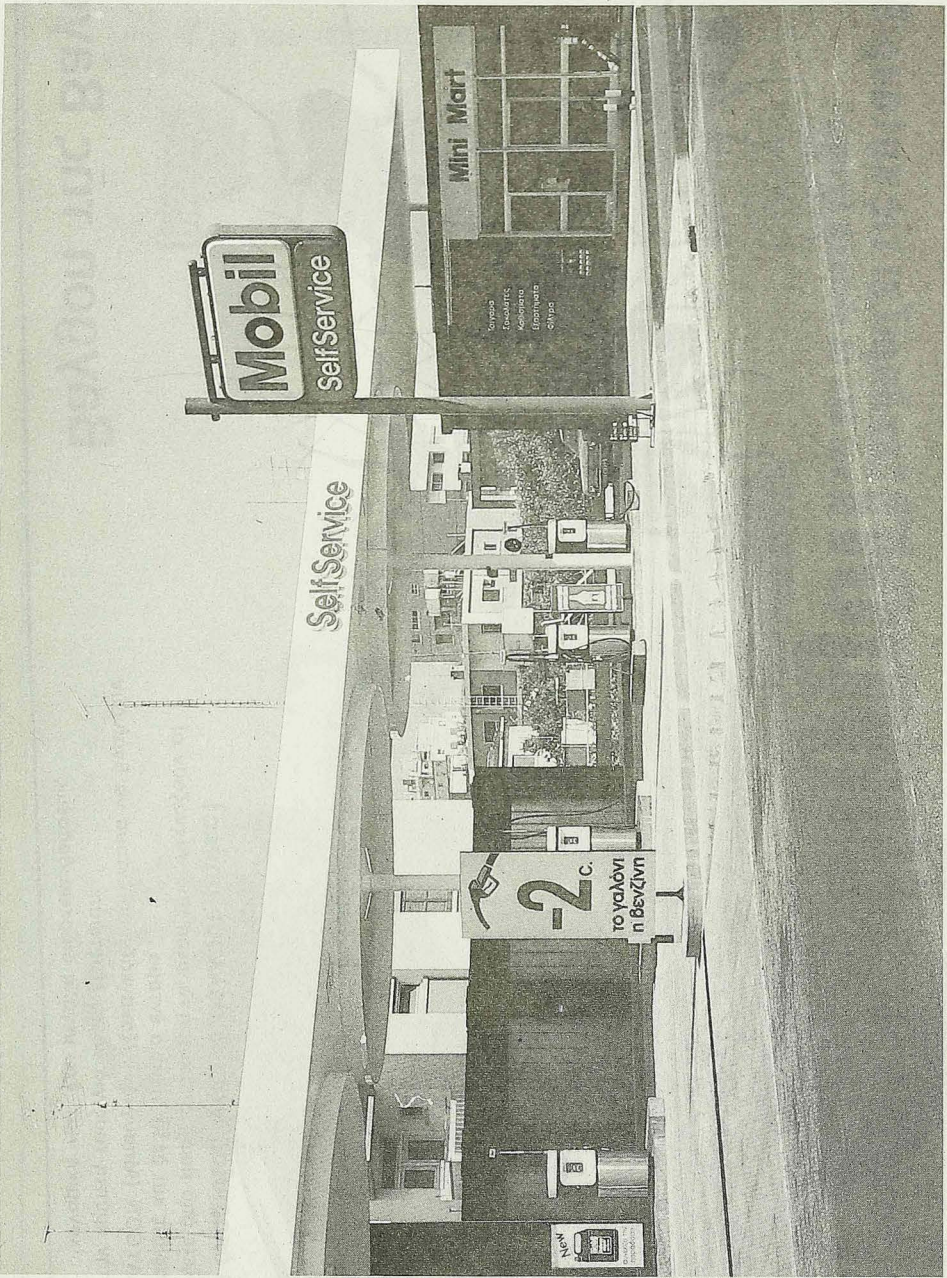
provides deeper, more selective anxiolytic relief

**in both functional and organic disorders
with low-dosage safety
compatible with standard treatment regimens**

Wyeth International Limited
Philadelphia, Pa. 19101 U.S.A.

*trademark

Mobil
Self Service

Self Service

Mini Mart

Τορτίδες
Ζεστάματα
Αποψυγμένα
Προσμηώματα
Σηγάκια

2 C.
το γαλάκι
ή βενζίνη

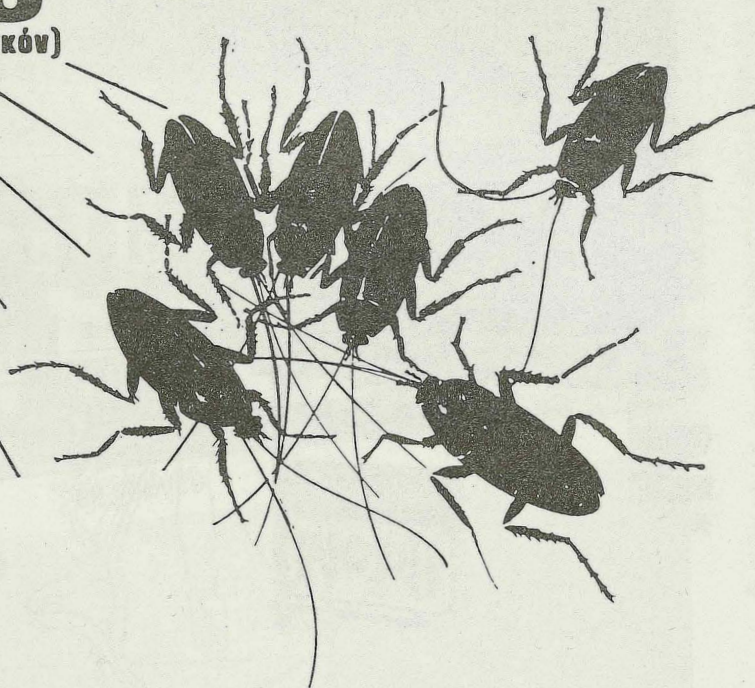
New
Mobil
Super
Diesel

Baygon

ξεκληρίζει τις κατσαρίδες
και όλα τα οικιακά έντομα!

(Μπαϋγκόν)

Δρά άκαριαία... και για πολλούς μήνες!

Ψεκάσετε από μικρή άπόσταση τα μέρη που συχνάζουν οι κατσαρίδες και άλλα οικιακά έντομα.

Το BAYGON (Μπαϋγκόν) έξαναγκάζει τα έντομα να βγαίνουν από την κρύπτη τους για να τα έξοντώση.

Είναι οικονομικό γιατί έχει μεγάλη διάρκεια δράσεως.

Baygon τής Bayer

"ΑΛΕΚΤΟΡ"

Για τον άντρα που ξέρει να ξεχωρίζει...

PHILEAS

Η νέα ανδρική σειρά
NINA RICCI Paris

ΜΠΥΡΑ ΚΕΟ

η μπύρα σας...

